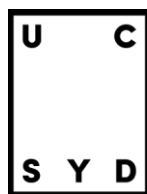

Familierådslagning i Esbjerg Kommune 2014 – 2020

Evaluerings- og forskningsrapport Del 3

Øget trivsel, deltagelse og forståelse fra familie og netværk
– en større kvantitativ analyse af familierådslagning i
Esbjerg Kommune 2014-2020

Bo Morthorst Rasmussen & Anne-Mette Sandgaard

Udarbejdet i samarbejde med UC SYD og Esbjerg Kommune
April 2021

Familierådslagning i Esbjerg Kommune 2014 – 2020 Evaluerings- og forskningsrapport Del 3

Forfattere: Bo Morthorst Rasmussen & Anne-Mette Sandgaard

Udgivet af Esbjerg Kommune og UC SYD

Udgivelsesår: 2021

Layout: Esbjerg Kommune

ISBN: 978-87-971111-8-5.

Forfatterne har ophavsrettighederne til rapporten.
Rapporten kan frit citeres med tydelig kildeangivelse.

Forord

Dette er den sidste af tre forskningsrapporter til Esbjerg Kommune. Det har været et frugtbart forskningssamarbejde mellem Kommunen og UC SYD, hvor vi har været helt tæt på familierådslagningen, sådan som den praktiseres og opleves af alle aktører. Vi har været tæt på børnene, de unge, forældrene, familierne, netværket, samordnerne, socialrådgiverne, deres ledere, initiativtagere fra dagtilbud, skoler, psykiatrien, ledelsen og politikerne. Det har givet os et indblik i mange forskellige perspektiver på inddragelse, børneperspektiver og familierådslagning.

Vi har haft adgang til alle de mange dokumenter, der har været produceret siden 2014, haft mulighed for at foretage de interview, vi har ønsket, og fået besvarelser på vores spørgeskemaer. Vi ved godt, at for nogen har det været besværligt og været ekstra arbejde, og nogle har både tænkt og sagt, 'Hvad skal det være godt for?' og 'Hvorfor er I så nøjeregnende med om fx alle spørgeskemaer er registreret rigtigt, og de er blevet udleveret, er svaret på og arkiveret rigtigt?'

Det kan vi godt forstå. I skal have så stor tak for jeres bidrag, da I har bidraget til det bedste datamateriale om familierådslagning i Danmark. Det er et materiale, som har givet og vil give værdifuld viden fremover, således at det sociale og det pædagogiske arbejde kan blive funderet på viden og evidens.

En beslutningsmodel som familierådslagning kan af nogle synes som en reduktion af fagligheden og metodefriheden. Det er ikke sådan, vi har set den udfolde sig. Vi har set en udvikling af fagligheden og en mangfoldighed af mikrofaglighed inden for rammerne af modellen til gavn for børnene og de unge.

Vi vil igen takke Esbjerg Kommune og ikke mindst alle de børn, unge, familier, chefer, ledere, socialrådgivere, samordnere, administrative medarbejdere, politikere og eksperter, der har bidraget til forskningen og hjulpet med at gøre familierådslagning til det, den er i dag. Vi håber, at den fortsat vil blive udviklet i Esbjerg Kommune.

Vi vil endvidere takke socialrådgiver Nanna Baden Vestergaard, forebygger ved SSP Mette Svejgaard, områderådgiver ved SSP Ditte Fribæk samt leder af SSP Forebyggelse og Vejledning Vibeke Stage og teamleder Anne Enggaard Larsen Edry for indtastning og sparring. Desuden en stor tak til direktør Jørn Henriksen, Børn & Kultur samt samordnerne i korpset for den uvurderlige hjælp med indsamling af spørgeskemaerne og til kontorass. Anette Poulsen for den administrative hjælp. Tak til lektor ph.d. Anne-Marie Tyroll Beck, forskningschef Lene Mosegaard Sjøberg, docent Jesper von Selen, lektor Christina Hvass og administrativ medarbejder Annika Vagner Holmene, UC SYD for sparring, gennemlæsning og kommentarer.

Venlig hilsen

Anne-Mette Sandgaard og Bo Morthorst Rasmussen

Indholdsfortegnelse

Forord	3
Indholdsfortegnelse.....	5
Sammenfatning og Resume	7
Rapportens opbygning og læsevejledning	11
Indledning.....	14
Baggrund	14
Hvad er familierådslagning?	16
Familierådslagningsmodellens historie	17
Familierådslagningens værdier og mindset.....	18
Familierådslagningsprocessen i den oprindelige danske model	19
Inden familierådslagning: Forberedelsesfasen	19
Familierådslagningens tre trin:	20
Efter familierådslagningen: Iværksættelses- og opfølgningsfasen	21
Centrale aktører i familierådslagning og deres rolle.....	21
Familierådslagning i Esbjerg Kommune	22
Forskning i familierådslagning	28
Formål med denne forskningsrapport.....	31
Forskningsdesign	31
Forskningsmetode, dataindsamling, bearbejdning og analysemodel.....	32
Data og dataindsamling for denne undersøgelse	32
Resultater, erfaringer, udvikling og udfordringer.....	36
Hvad synes børn, forældre, familie og netværk om rådslagningerne og om planerne?	37
Effekt/virkning på barnets trivsel, udvikling og læring	41
Barnets trivsel, udvikling og læring vurderet af barnet, forældrene, familien og netværket.....	41
Socialrådgiverne (initiativtagerne) og deres vurdering af barnet/den unges trivsel, udvikling, mv.	51
Socialrådgivernes erfaring med og vurdering af barnets trivsel efter opfølgningen.....	56
Virkning/effekt ift. rettigheds- og børneperspektivet	64
Samlede resultater for virkning/effekt ift. de to perspektiver (effekt/virknings- og rettigheds-/børneperspektivet)	76
Konflikter som særskilt tema.....	78
Er det etisk forsvarligt at lade barnet deltage, når der er konflikter i familien?	81

Kan der være for mange konflikter og udfordringer i og omkring en familie?	81
Forstærker familierådslagning konflikter i familien?	82
Har konflikter betydning for udarbejdelse af planen?	83
Har konflikter betydning for om barnet er kommet i øget trivsel?	85
Socialrådgivernes vurdering af konflikter	85
Socialrådgivernes tro på planen og deres oplevelse af konflikter	86
Centrale familierådslagnings diskussioner og udviklingsnedslag	89
Diskussioner inden en rådslagning	89
Hvordan håndteres modstand fra socialrådgivere, ledere, samarbejdspartnere og familier?	94
Arbejdstider og familierådslagning	95
Hvordan får man familierne til at vælge familierådslagning?	95
Diskussioner under en rådslagning	101
Planen og eventuelle øvrige sociale og pædagogiske indsatser	104
Lige efter rådslagningen:	105
Bør der tages initiativ til at ringe til barnet og forældrene?	105
Opfølgende familierådslagning. Fungerer den som den skal?	106
Kvalitetssikring og kvalitetsudvikling: Hvad vil det sige og hvordan foregår den?	107
Hvordan kommer der mere fokus på børneperspektivet?	108
Litteraturliste	111

Sammenfatning og Resume

Esbjerg Kommune har siden 2014 været en af de kommuner i Danmark, der har prioriteret og gennemført flest familierådslagninger. Rådslagninger der har inddraget familien og netværket omkring børnene og de unge, når de har brug for hjælp. Kommunen har endvidere arbejdet målrettet med at sikre børneperspektivet i familierådslagning og løbende kvalitetssikret og anvendt familierådslagning i såvel det forebyggende arbejde som i sociale- og højkonfliktsager (Rasmussen & Sandgaard, 2019).

Denne forskningsrapport bygger på et enestående datamateriale baseret på 1156 familierådslagninger og opfølgende rådslagninger i Esbjerg Kommune i perioden 2014-2020, bl.a. med kvantitative svar fra i alt 6287 deltagere (børn, forældre, familie og netværk) og 750 professionelle (socialrådgivere og samordnere).

Esbjerg Kommune har valgt denne systematiske inddragelse efter bl.a. § 47 i Serviceloven, da det svarer til deres politiske målsætninger i deres Børn og ungepolitik og 'Paradigmeskiftet 2.0'.

I marts 2017 skrev direktør Jørn Henriksen fra Børn & Kultur: *"Familierådslagning er hjertet i Paradigmeskiftet 2.0, og der er en optimal måde at tænke tidlig indsats på. Fokus ligger på at inddrage familien og netværket omkring barnet eller den unge, og på den måde genopfinder metoden familiens ansvar, så vi øger motivationen og chancen for succes"*.

Esbjerg har taget afsæt i den klassiske familierådslagningsmodel og nedenstående definition af familierådslagning fungerer som undersøgelsens grundstruktur. Der er tale om en konkret operationel definition, der beskriver familierådslagningsforløbet som en proces, der begynder med en henvendelse og slutter med et opfølgingsmøde.

"En familierådslagning er en metode med tydelige rammer og på forhånd definerede spørgsmål til afholdelse af ét beslutningsmøde med forberedelse og opfølgning, hvor det er borgeren selv, familien og det private netværk der på et informeret grundlag træffer beslutningerne og laver deres plan for hjælp til borgeren uden de professionelle deltagelse i selve beslutningen. Der deltager som minimum en offentlig initiativtager (ofte socialrådgiver) og en samordner, der faciliterer processen" (Rasmussen & Sandgaard, 2018).

Forskningsrapporten er den tredje og sidste af et treårigt forskningssamarbejde mellem Esbjerg Kommune og UC SYD. I forskningsrapporten Del 1: 'Familierådslagning i Esbjerg Kommune' (Rasmussen og Sandgaard, 2018) er familierådslagningens historiske udvikling beskrevet såvel internationalt, nationalt og lokalt i Esbjerg Kommune, ligesom beslutningsmetodens mange delelementer, udførligt er præsenteret. Den indeholder endvidere referencer til den internationale forskning, en kvantitativ og kvalitativ undersøgelse af perioden 2014-2018 samt centrale faglige diskussioner. Rapporten konkluderer bl.a. på baggrund af data fra 779 rådslagninger: *"Der er således en betydelig lokal evidens for, at barnet og familien har oplevet sig reelt inddraget, at de tror planerne bliver realiseret og at de vurderer at rådslagningen allerede har haft en positiv virkning på barnets trivsel."*

Forskningsrapporten Del 2: 'Børnefokus, barnets perspektiv og børneperspektiver i familierådslagning' (Rasmussen & Sandgaard, 2019) går i dybden med børneperspektivet, hvilket er et selvstændigt forskningsprojekt baseret på yderligere indsamling af data fra otte cases. Undersøgelsen forsøger at svare på: Hvilken betydning familierådslagning og

dens proces har for et børnefokus, barnets perspektiv og børneperspektivet, herunder de professionelle rolle og betydning? Rapporten konkluderer bl.a.: ”*At børnene og de unge kommer i fokus, at de oplever en større forståelse fra deres egen familie og de professionelle, at der realiseres et ’indefra’ børneperspektiv, at de myndiggøres og handler aktiv for at forbedre deres egen situation og at de er meget tilfredse med især samordnerne. Det vigtigste for børnene er dog at deres egen familie forstår dem bedre og at de får et handlerum i deres egen familie.*”

Denne forskningsrapport, Del 3 ’Øget trivsel, deltagelse og forståelse fra familie og netværk -En større kvantitativ analyse af familierådslagning i Esbjerg Kommune, 2014-2020’, bygger på et enestående datamateriale baseret på 1156 familierådslagninger og opfølgende rådslagninger i Esbjerg Kommune i hele perioden 2014-2020. Datamaterialet indeholder kvantitative svar fra i alt 6287 deltagere (børn, forældre, familie og netværk) og 750 professionelle (socialrådgivere og samordnere), samt en række dokumenter, interview og andre kvalitative data fra hele perioden på 6 år. Der er samlet set tale om en ’mixed methods’ forskningstilgang (Creswell 2003), hvor der i analyserne inddrages data fra forskellige datakilder, der trianguleres i de enkelte delanalyser.

Data i denne rapport tager udgangspunkt i de kvantitative data fra de 377 rådslagninger gennemført i perioden 2018-20. Deltagerne (børn, forældre, familie og netværk), initiativtagere (primært socialrådgivere) og samordnere har fået udleveret og svaret på et større og internationalt sammenligneligt spørgeskema. Undersøgelsen indeholder besvarelser fra 3381 respondenter, og der er et bortfald på cirka 3%. Data fra hele perioden 2014-2020 inddrages løbende i analyserne. Der er, som tidligere nævnt, tale om et meget stort datamateriale af høj kvalitet dækkende over en periode på 6 år, hvor der er gennemført familierådslagning i Esbjerg Kommune. De kvantitative data har en sådan kvalitet og et omfang, at vi har kunnet lave mange flere signifikante statistiske analyser end i tidligere undersøgelser i Danmark. Vi har således både data om effekt/virkning og det virksomme i familierådslagning.

De mest centrale spørgsmål, der bliver behandlet i denne forskningsrapport, er som aftalt med Esbjerg Kommune, hvorvidt familierådslagning virker set ud fra et effektivitets-/virkningsperspektiv og et rettigheds-/børneperspektiv. Derudover er der tematiseret en række grundlæggende spørgsmål om det virksomme stof i familierådslagning og andre centrale diskussioner, der har været i forbindelse med familierådslagning siden ’Det danske forsøg med familierådslagning’ for 20 år siden.

Resultaterne af denne undersøgelse er:

Der er meget positive resultater ift. effekt og deltagelse, og de deltagende børn/unge, forældre, familie og netværk er generelt meget tilfredse med familierådslagning .

- Deltagerne lykkes med at udarbejde en plan i 97% af de 1156 rådslagningerne i Esbjerg Kommune i perioden 2014-2020.
- En meget stor andel på 88,6% har svaret ’Ja, meget’ og ’i nogen grad’ til, at de er tilfredse med deres plan. Det gælder for alle deltagere (børn, forældre, familier og netværk).
- Der er kun 1,4%, der har svaret ’i mindre grad’ eller ’slet ikke’ til spørgsmålet om generel tilfredshed med familierådslagningen.

- Samlet set svarer 86,4% af deltagerne, at barnet blev hørt i familierådslagningen. For børnenes vedkommende har 91,8% svaret, at de har oplevet sig hørt. 1,6% har svaret 'i mindre grad'.
- Ifølge 75% af deltagerne og 63,5% af rådgiverne er barnet/den unge kommet i høj trivsel og udvikling.
- Ifølge rådgiverne kan kun 37% i de lette sager klare sig helt uden professionel støtte, og 39% har brug for yderligere professionel støtte i mellem og tunge sager.
- 76,6% af deltagerne (børn, forældre, familie og netværk) oplever, at de har fået en større forståelse for barnet qua familierådslagningen, hvilket er noget af det vigtigste for børnene og de unge.

Det svarer på mange måder til resultaterne af de danske og internationale undersøgelser gennem 20 år (Rasmussen & Haldbø, 2002; Hansen, Hansen & Rasmussen, 2003; Hove-rak, 2006; Hyrve, 2006; Mortensen, 2007; Heino, 2009; Vik, 2009; Havnen & Christian-sen, 2014; Slettebø, 2016). Der er stærk evidens for, at deltagerne både kan udarbejde planerne og er tilfredse med dem. Det er derfor ikke underligt, at dem, der har udarbejdet planen, også er tilfredse med den. Det er et af argumenterne for inddragelse i det hele taget, at inddragelsen skaber fælles forståelse, ejerskab, motivation, fællesskab, mv. Det viser sig i familierådslagning og det gælder for alle deltagerne (børn, unge, forældre, familie og netværk).

Det er socialrådgiverne, der har sagsindsigt og konkret viden om problemstillingerne. So-cialrådgiverne har vurderet og svaret på problemstillingens tyngde på en skala fra 1-5 i forbindelse med hver familierådslagning.

- Omkring halvdelen af problemstillingerne, 46,9%, er af socialrådgiverne vurderet og placeret i midterkategorien, med 14,6% i de to lette kategorier og 38,5% i de to tunge kategorier. Det er tilnærmelsesvis en normalfordeling med overvægt af tunge problemstillinger.
- Det er socialrådgivernes faglige vurdering baseret på deres erfaringer og sags-stamme.

Vi har ingen objektive mål for problemstillingens tyngde sammenlignet med alle sager i Esbjerg Kommune, ligesom vi ikke har nogen objektive mål for, om barnet er kommet i bedre trivsel og udvikling. Men også her anvender vi deltagerne erfarede vurdering og socialrådgivernes faglige vurderinger, hvilket også er dem de anvender i deres daglige praksis.

Effekten/virkningen på barnets trivsel og udvikling

Vi har ud fra datamaterialet vurderet effekten/virkningen på barnets trivsel og udvikling både ud fra deltagerne og socialrådgivernes besvarelser lige efter rådslagningen (output) og efter den opfølgende rådslagning (outcome). Vores data fra 6287 deltagere (børn, for-ældre, familie og netværk), 750 professionelle fra de 1156 familierådslagninger og opføl-gende rådslagninger i Esbjerg Kommune over 6 år viser:

- At deltagerne (børnenes, forældrenes, familien og netværkets) mobiliserer høje forventninger og håb til barnets trivsel og udvikling. Næsten 85% tror på, at deres plan vil hjælpe barnet (output) og ved opfølgningerne efter 3-6 måneder er 75% af deltagerne vurdering, at den rent faktisk har hjulpet barnet i trivsel og udvik-ling (outcome).

- At efter justering af planen i forbindelse med opfølgningen svarer næsten 84% af deltagerne, at de tror på den nye justerede plan. Der har således været et fald på 10% i 'realisme' eller skuffede forventninger fra rådslagningen til opfølgningen og efterfølgende er de vendt tilbage med samme høje tro på den nu nye og justerede plan.
- Socialrådgiverne har i 73,6% (output) svaret 'ja, meget' og 'i nogen grad' til spørgsmålet, om de vurderer, at planen vil hjælpe barnet/den unge. Det er cirka 10% lavere forventninger end deltagerne (børnenes, forældrenes, familien og netværkets) forventninger.
- Efter deltagerne justering af planen stiger også socialrådgivernes tro på den nye justerede plan, dog kun med cirka 5%, så deres forventninger er fortsat lavere.
- Efter den opfølgende rådslagning (outcome) 3-6 måneder efter rådslagningen vurderer 63,5% af socialrådgiverne efter deres bedste skøn, at barnet er kommet i bedre trivsel, udvikling og læring.
- Sammen med midterkategorien er der tale om 86,2% positive vurderinger, og lægger vi kategorien 'i mindre grad' til, er vi faktisk oppe på 96,7%, der i et eller andet omfang har vurderet, at barnet er kommet i bedre trivsel.

Vores data fra alle rådslagningerne viser mere eller mindre, at barnets trivsel øges efter rådslagningerne, men også at der kan være brug yderligere professionel støtte:

- Ifølge 75% af deltagerne og 63,5% af rådgiverne kommer barnet/den unge i høj trivsel og udvikling.
- Ifølge rådgiverne kan kun 37% i de lette sager klare sig helt uden professionel støtte, og 39% har brug for yderligere professionel støtte i mellem og tunge sager.

Det betyder ikke at rådslagninger kun kan anvendes i de lette sager, eller at børnene og de unge vil kunne klare sig alene med professionel støtte. Resultaterne tyder på det modsatte, nemlig at der er brug for begge dele i mange af sagerne, og at de professionelle og private indsatser bør integreres, da socialrådgiverne vurderer, at mange af børnene i 'de tunge sager' er kommet i høj trivsel og udvikling.

Sammenholdes resultaterne fra Esbjerg med danske og internationale undersøgelser bekræfter resultaterne, at børnene og de unge kommer i trivsel og udvikling efter rådslagningerne. Der er således evidens for kortsigtede effekter af familierådslagning. Evidens for trivsel og udvikling på længere sigt er ikke analyseret i denne undersøgelse.

Virkning/effekt på rettigheds- og børneperspektiv målsætningen

Når vi samlet set og med vore data fra 6287 deltagere (børn, forældre, familie og netværk) og 750 professionelle (socialrådgivere og samordnere) fra 1156 familierådslagninger og opfølgende rådslagninger i Esbjerg Kommune over 6 år, skal vurdere om familierådslagning har virket/haft effekt på målsætningen om at have et rettigheds- og børneperspektiv, så kan vi se følgende:

- 97% af alle deltagere har været tilfredse med deres konkrete inddragelse.
- 86,1% af børnene har svaret at de har været med til at formulere spørgsmålene
- 95,8% af samtlige deltagere har svaret, at det var de rigtige spørgsmål, der blev anvendt i familierådslagningen. 4,2% har svaret at det ikke var de rigtige spørgsmål.

- Samlet set svarer 86,4% af deltagerne, at barnet blev hørt i familierådslagningen. For børnenes vedkommende har 91,8% svaret, at de har oplevet sig hørt. 1,6% har svaret 'i mindre grad'.
- Samlet set har 88,4% svaret, at de har diskuteret mange løsninger i det private rum.
- 76,6% af deltagerne oplever, at de har fået en større forståelse for barnet qua familierådslagningen, hvilket er noget af det vigtigste for børnene og de unge.

Barnet og resten af deltagerne har således qua familierådslagningen både haft indflydelse på definitionen af problemet og løsningen. Det gælder også inde i familiens private rum. Her er derfor stærk lokal Esbjerg evidens for, at rettigheds- og børneperspektiv målsætningen er realiseret. Undersøgelsens data bidrager til og understøttes af den danske såvel som internationale forskning. Familierådslagning i Esbjerg har ikke kun levet op til lovgivningens ord om fx inddragelse af barnet og forældrene som part i beslutningsprocessen jf. § 4 i retssikkerhedsloven og §46 og § 47 i Serviceloven med systematisk inddragelse af barnets familie og netværk mv., men også til lovgivningens intentioner om reel inddragelse. Det tyder på, at alle deltagere har været inddraget i såvel problemdefinition som løsning med et reelt børneperspektiv. Inddragelsen følger med helt ind i familien, hvor de får et øget fokus på og en forståelse for barnet. Det er noget af det, der ifølge børnene, er det vigtigste for barnet selv (Rasmussen & Sandgaard, 2019).

Afslutningsvis vil vi pege på, at når familierådslagning rigtigt lykkes, så realiseres både målsætningerne på rettigheds- og børneperspektivet samt effekterne på barnets trivsel og udvikling samtidigt. Resultaterne angiver, at dette er lykkedes i Esbjerg Kommune. Det er der mange grunde til og det der udgør rammerne, den professionelle praksis samt det der kan gøre bedre med udgangspunkt i den forskningsbaserede viden vi har indsamlet, er præsenteret under det afsluttende kapitel: 'Centrale diskussioner'. Der har vi gengivet og taget tråden op fra de centrale diskussioner fra forskningsrapporten Del 1., og det kan læses som et selvstændigt kapitel.

Rapportens opbygning og læsevejledning

Forskningsrapporten er opbygget på den måde, at vi først præsenterer familierådslagning. Der er tale om en revideret gengivelse fra forskningsrapporten Del 1, som har til hensigt at give læseren en mulighed for at kunne orientere sig i modellens udvikling, værdier og konkrete elementer. Læsere, der kender beslutningsmodellen eller har læst Del 1, kan springe denne del over eller anvende kapitlet til opslag. Efter metode og analysekapitlet starter de overordnede analyser og resultater. Analyseafsnittet indledes med et kapitel om deltagernes tilfredshed med deres rådslagninger og med deres planer. De efterfølgende kapitler vedrører virkning/effekt på barnets trivsel og udvikling anskuet ud fra henholdsvis deltagernes besvarelser og socialrådgivernes (initiativtagernes) besvarelser. Kapitlerne om virkning/effekt starter med analyser af barnet og familiens første rådslagning (output) og slutter med analyser af barnet og familiens opfølgning (outcome). Derefter er der et kapitel med fokus på rettigheds- og børneperspektivet. Det afsluttes med et afrundende kapitel med de samlede resultater af virkningerne vurderet ud fra de to perspektiver; effekt/virkning på trivsel og udvikling, og effekt/virkning på rettigheds- og børneperspektivet. Efterfølgende er der et kort kapitel om konflikter i familier og deres betydning for familierådslagningen. Afslutningsvis er der et længere kapitel om centrale diskussioner i familierådslagning, hvor vi med afsæt i de centrale diskussioner fra Del 1 forsøger at udbygge disse med inddragelse af viden fra især denne sidste store kvantitative undersøgelse.

I forskningsrapporten anvender vi forskellige forskningsrelaterede begreber, og selv om vi har forsøgt at luge ud i dem, så er nogle af dem vigtige for forståelsen. I det nedenstående forklares nogle af de mest anvendte statistiske begreber, ligesom vi indledningsvist vil forklare lidt om evidens, virkning og effekt, sådan som de anvendes i forskningsrapporten.

Begreberne evidens, virkning og effekt anvendes ofte synonymt med hinanden i en forsknings- såvel som praksissammenhæng. Det gør vi ikke helt. Evidens betyder bevis og handler om, hvorvidt der er tale om viden, fakta eller kendsgerninger, der har en sådan kvalitet (den aktuelt bedste viden), at den kan lægges til grund for beslutninger om fx yderligere forskning eller praksis. Evidens har især noget med den systematiske indsamlingsmetode, mængden og kvaliteten af data at gøre. Når der er tale om højere evidens for noget viden end for anden viden, er det baseret på videnskabelige kriterier og der findes en evidenstrappe, hvor Reviews af RCT-studier er på det højeste trin. Det er sådan, vi anvender evidensbegrebet. Vi kender det fra sundhedssektoren, hvor der er skabt evidens for, at COVID-19 vaccinen fra Pfizer-BioNTech virker og pt. har en virkning/effekt på 91% af de vaccinerede.

Effekt og virkning er derimod klare synonymmer, da effekt betyder en virkning, der følger af en påvirkning, og dermed om der er 'de ønskede' effekter af en behandling eller social indsats. Og det er sådan, vi anvender begreberne synonymt. Så når der helt naturligt spørges til, om og hvad der virker, så spørges der også til effekter af fx familierådslagning. De ønskede effekter/virkning i denne forskning vurderes ift. to målsætninger: En målsætning om en øget trivsel og udvikling hos barnet, hvor vi måler lige efter rådslagningen (output) og lige efter den opfølgende rådslagning (outcome). Det gør vi også ift. en vurdering af virkningen på målsætningen om inddragelse i et rettigheds- og børneperspektiv.

Det virksomme stof, eller det der gør, at fx vaccinen og her familierådslagning virker, er mindst lige så vigtig viden. Det virksomme stof er fx rammen og processen omkring rådslagningen, og det som socialrådgivere, samordnere og deltagere (børn, forældre, familier og netværk) tænker og gør sammen, der får familierådslagning til at virke eller ikke virke. Det hænger sammen med virkningen, og her gælder det også om at få så meget forskningsbaseret viden (evidens) som muligt, da det er denne viden der skal være med til at kvalificere aktørerne og deres rammer. Vi anvender forskningsbaseret viden fra andre undersøgelser og vores tidligere kvantitative og kvalitative data. De kvalitative data og analyser findes i de to tidligere forskningsrapporter, der samlet set er resultaterne fra hele vores forskningsprojekt.

I denne rapport vil I kunne læse om frekvenser, signifikansniveauer, korrelationer, kausalitet, svage og stærke sammenhænge og forklaringskraft, mv. Mange af jer kender begreberne, for andre kan det umiddelbart lyde uforståeligt og endda irritere eller forvirre nogen, så vi vil her forsøge med en helt enkel forklaring.

- Frekvenser er optællinger, fx i forhold til hvor mange børn, der har oplevet sig hørt, på en skala fra 1-5.
  - Men det er ikke altid sådan vi læser, analyserer og vurderer besvarelserne på skalaerne. Vi har igennem hele undersøgelsen valgt at tage de to meget

'positive' svarkategorier ('ja, meget' og 'i nogen grad') på en skala fra 1-5 som udtryk for, at respondenterne i høj grad har vurderet noget som positivt, midterkategorien som neutral og de to svarkategorier ('i mindre grad' og 'slet ikke') som 'negative'. Hermed går skalaerne fra at være 5-delt til en 3-delt skala. Derudover har vi analyseret forskydninger med anvendelse af alle fem kategorier fra skalaen. Det gør analyserne mere overskuelige. Besvarelser i midterkategorien vurderer vi ud fra, at respondenterne har valgt en 'neutral' besvarelse.

- Krydsfrekvenser er, når vi tager besvarelser på to forskellige spørgsmål og samler dem i en tabel, fx når vi både vil vide, hvor mange børn der har oplevet sig hørt, og samtidigt har oplevet sig forstået.
- Korrelationer er, når vi regner på hvor stærk sammenhængen mellem besvarelser af to variable (spørgsmål) er, og så får vi et tal mellem 1 og -1. Jo højere dette tal er, jo stærkere er sammenhængen. Vi regner næsten kun i Gamma-værdier i denne rapport.
  - En Gamma værdi på +/- 0,1-0,2 regnes for en svag sammenhæng
  - En Gamma værdi på +/- 0,2-0,3 regnes for en moderat sammenhæng
  - En Gamma værdi på +/- 0,3 eller numerisk højere regnes for en stærk sammenhæng (Andersen & Jacobsen, 2005).
- Signifikansniveau bruges til at vurdere, om vi kan bruge en korrelation til noget eller om den bare er udtryk for en tilfældighed. Hvis P-værdien er under 0,05, så regner vi sammenhængen for signifikant, og at vi kan anvende den. En P-værdi på 0,000 er bedre, men det betyder ikke det store her.
- Korrelationer er ikke det samme som kausalitet. En korrelation betyder, at der er en statistisk sammenhæng, men det er ikke en årsagssammenhæng. Det vil sige, at vi ikke kan forklare, hvorfor der er en sammenhæng alene på baggrund af data. Så vi skal alle lige huske ikke at være alt for hurtige med vores konklusioner, selv om noget kan synes indlysende.

Vi håber, at I kan anvende ovenstående til at læse og forstå rapportens analyser og resultater.

Indledning

Baggrund

Esbjerg Kommune har siden 2014 været en af de kommuner i Danmark, der har prioriteret og gennemført flest familierådslagninger, og dermed inddraget familien og netværket omkring børnene og de unge, når de har haft brug for hjælp. Kommunen har endvidere arbejdet målrettet med at sikre børneperspektivet i familierådslagning og løbende kvalitetssikret og anvendt familierådslagning i såvel det forebyggende arbejde som i børnesager herunder høj-konfliktsager

Esbjerg Kommune har valgt denne systematiske inddragelse efter bl.a. § 47 i Serviceloven, da det svarer til deres politiske målsætninger i deres Børn og ungepolitik og 'Paradigmeskiftet 2.0'.

I marts 2017 skrev direktør, Jørn Henriksen fra Børn & Kultur: *"Familierådslagning er hjertet i Paradigmeskiftet 2.0, og der er en optimal måde at tænke tidlig indsats på. Fokus ligger på at inddrage familien og netværket omkring barnet eller den unge, og på den måde genopfinder metoden familiens ansvar, så vi øger motivationen og chancen for succes"*.

Forskningsrapporten er den tredje og sidste af et treårigt forsknings samarbejde mellem Esbjerg Kommune og UC SYD.

- I forskningsrapporten Del 1 'Familierådslagning i Esbjerg Kommune' (Rasmussen og Sandgaard, 2018) er familierådslagningens historiske udvikling internationalt, nationalt og lokalt i Esbjerg Kommune samt beslutningsmetodens mange delelementer udførligt beskrevet. Den indeholder endvidere referencer til den internationale forskning, en kvantitativ og kvalitativ undersøgelse af perioden 2014-2018 samt centrale faglige familierådslagnings diskussioner. Rapporten konkluderer på baggrund af data fra 779 rådslagninger bl.a.: *"Der er således en betydelig lokal evidens for, at barnet og familien har oplevet sig reelt inddraget, at de tror planerne bliver realiseret og at de vurderer at rådslagningen allerede har haft en positiv virkning på barnets trivsel"*.
- Forskningsrapporten Del 2 'Børnefokus, barnets perspektiv og børneperspektiver i familierådslagning' (Rasmussen & Sandgaard, 2019) går i dybden med børneperspektivet og er et selvstændigt forskningsprojekt baseret på en yderligere indsamling af data fra otte cases. Undersøgelsen forsøger at svare på: Hvilken betydning familierådslagning og dens proces har for et børnefokus, barnets perspektiv og børneperspektivet, herunder de professionelle rolle og betydning? Rapporten konkluderer bl.a.: *"At børnene og de unge kommer i fokus, at de oplever en større forståelse fra deres egen familie og de professionelle, at der realiseres et 'indefra' børneperspektiv, at de myndiggøres og handler aktiv for at forbedre deres egen situation og at de er meget tilfredse med især samordnerne. Det vigtigste for børnene er dog, at deres egen familie forstår dem bedre, og at de får et handlerum i deres egen familie."*
- Denne forskningsrapport Del 3: 'Øget trivsel, deltagelse og forståelse fra familie og netværk -En større kvantitativ analyse af familierådslagning i Esbjerg Kommune 2014-2020' bygger på et enestående datamateriale baseret på 1156 familierådslagninger og opfølgende rådslagninger i Esbjerg Kommune i perioden 2014-2020 med kvantitative svar fra i alt 6287 deltagere (børn, forældre, familie og netværk) og 750 professionelle (socialrådgivere og samordnere), samt en række dokumenter, interview og andre kvalitative data fra hele perioden på 6

år. Der er samlet set tale om en 'mixed methods' forskningstilgang (Creswell, 2003), hvor der i analyserne inddrages data fra forskellige datakilder, der trianguleres i de enkelte delanalyser.

Data i denne rapport tager primært udgangspunkt i de kvantitative data fra de 377 rådslagninger gennemført i perioden 2018-20. Deltagere (børn, forældre, familie og netværk), initiativtagere (primært socialrådgivere) og samordnere har fået udleveret og svaret på et større og internationalt sammenligneligt spørgeskema. Undersøgelsen indeholder besvarelser fra 3381 respondenter, og der er et bortfald på cirka 3%. Data fra hele perioden 2014-2020 inddrages i analyserne, men vi kender kun det præcise bortfald fra de 377 rådslagninger i perioden 2018-20.

Der er samlet set tale om et meget stort datamateriale af høj kvalitet dækkende en periode med familierådslagning i Esbjerg Kommune på seks år. De kvantitative data har en sådan kvalitet og omfang, at vi har kunnet lave mange flere signifikante statistiske analyser end tidligere undersøgelser i Danmark. Vi har således både data om effekt/virkning og det virksomme i familierådslagning.

De mest centrale spørgsmål, der bliver behandlet i denne forskningsrapport, er hvorvidt familierådslagning virker set ud fra et effektivitets-/virkningsperspektiv og et rettigheds-/børneperspektiv. Derudover er der tematiseret en række grundlæggende spørgsmål om det virksomme stof i familierådslagning og andre centrale familierådslagnings diskussioner, der har været i forbindelse med familierådslagning siden 'Det danske forsøg med familierådslagning' for 20 år siden.

Vi har så at sige valgt både at præsentere de mere overordnede resultater og forsøgt at kvalificere en række grundlæggende antagelser, hypoteser og sammenhænge, der i Esbjerg Kommune, og i mange andre kommuner har været diskuteret, siden det første forsøg med familierådslagning i Danmark, for over 20 år siden. Vi er med dette store forskningsprojekt kommet tættere på svarene, hvilket både vil være til gavn for udviklingen og kvalificeringen af familierådslagning såvel i Esbjerg Kommune som i hele Skandinavien.

Formålet med de tre forskningsrapporter er primært at levere datainformeret input til Esbjerg Kommune, hvor målgruppen først og fremmest er praktikere og ledere, der arbejder med eller har en intention om at arbejde med netværksinddragelse og familierådslagning fremover. Derfor indeholder alle tre rapporter både beskrivende kapitler, centrale diskussioner og udviklingsnedslag, der bl.a. kan anvendes til opkvalificering og faglige diskussioner. Rapporterne kan læses hver for sig, og der vil være gentagelser fra og referencer til de tidligere rapporter i denne rapport.

Hvad er familierådslagning?

Familierådslagning er både et værdisæt og en konkret metode, hvor barnet/borgeren er i centrum, og den udvidede familie/netværket inviteres ind i forhold til at finde, beslutte og støtte op om løsninger på de udfordringer, der er omkring barnet/borgeren. Esbjerg Kommune prioriterer involvering af alle, der er betydningsfulde for barnet i denne proces. De betydningsfulde deltagere i familierådslagning er barnet/den unge, forældrene, familien og netværket, der ofte kaldes barnets 'udvidede familie' i såvel litteraturen som i denne rapport.

Familierådslagning er på mange måder en demokratisk beslutningsmodel med en fast involverende procedure, der kombinerer borgerdeltagelse og empowerment med konkrete løsningsforslag til gavn for barnet/borgeren. Det er således altid intentionen, at borgeren (barnet) i dialog med initiativtageren (oftest socialrådgiveren) formulerer rådslagningens spørgsmål, og dermed er med til at definere problemet, der skal tages stilling til, findes løsninger på og lægges planer for, i den konkrete rådslagning.

En familierådslagning er egentlig bare en metode til afholdelse af ét beslutningsmøde med forberedelse og opfølgning, hvor det er borgeren, familien og det private netværk, der på et informeret grundlag træffer beslutningerne og laver deres plan for støtte uden de professionelle deltagelse i selve beslutningen" (Rasmussen & Sandgaard, 2018).

Der er naturligvis mange flere elementer i familierådslagning som metode, elementer der bliver udfoldet i det nedenstående. Det er vigtigt at pointere, at familierådslagning adskiller sig fra de mange manualbaserede metoder, ved i højere grad at sætte en værdimæssig beslutningsramme indenfor hvilken, der er et stort socialfagligt spillerum. For eksempel er der dialog med barnet og familien om formulering af spørgsmålene, hvem der skal inviteres, hvad der skal informeres om, af hvem og hvordan, hvilket er afhængig af den enkelte socialrådgivers og samordners faglighed. Nogle gør det glimrende, og andre har et fagligt udviklingspotentiale, men alle gør det forskelligt, og der er ikke én rigtig faglighed, så længe man er inden for rammerne af familierådslagning. Den mikrofaglighed, der udfolder sig i Esbjerg og i øvrigt også i landets andre kommuner, udviser en stor faglig mangfoldighed (Rasmussen & Jæger, 2019).

I Esbjerg Kommune foregår familierådslagning stort set efter den klassiske familierådslagningsmodel, der blev udviklet i New Zealand, og senere afprøvet og evalueret i 'Det danske forsøg med Familierådslagning' i 1999-2001 (Rasmussen & Hansen, 2002). Det vil sige, at de inddragende, netværksskabende og myndiggørende værdier med respekten for barnets og familiens ønsker og behov er i centrum. Samtidigt følger man metodens forskrifter med en planlæggende og forberedende fase, hvor spørgsmålene formuleres i et samarbejde mellem socialrådgiveren, barnet og familien, og der kobles en neutral samordner på rådslagningen.

Samordneren samtaler med familien, besøger de indbudte og faciliterer rådslagningen. Selve rådslagningen er et møde, der består af de tre faser: informationsfasen, familiens private handleplansmøde/barnets plan udarbejdes og til sidst den fælles bekræftelse/godkendelse af handleplanen.

I informationsfasen deltager hele den udvidede familie/netværket, barnet, socialrådgiveren, samordneren og informanterne i en dialog om spørgsmål og ramme. I næste fase, der

er familiens private familierådslagning, udarbejder familien en plan på baggrund af rammen og spørgsmålene. Familien har nu lavet deres egen plan. I Esbjerg Kommune involverer planen for det meste kun støtte og indsats fra den udvidede familie. Alle deltagere underskriver planen og den kopieres med dato for den opfølgende rådslagning. Efter rådslagningen iværksættes planen.

Efterfølgende er der altid en til to opfølgende rådslagninger med et interval mellem 3-6 måneder, hvor der efter samme procedure følges op på planens realisering. Planen justeres eventuelt med nye spørgsmål og indsats.

Familierådslagningsmodellens historie

Når udgangspunktet for familierådslagning - som det har været i Danmark - er den newzealandske model "Family Group Conference", handler familierådslagning primært om én beslutningsprocedure. Familierådslagning er oprindeligt udviklet i et samarbejde med Maorierne, som en måde at inddrage andre end forældremyndighedsindehaveren, i beslutninger om barnets fremtid. Maoriernes udgangspunkt var, dels at barnet blev opdraget af hele den udvidede familie og landsbyen, og dels at mor i børnesager var den, der havde mindst overskud og ressourcer til at træffe gode beslutninger. De har et begreb 'whanau', der betyder den udvidede familie og er de personer, der er, har været og kan blive betydningsfulde for et menneske, her barnet/den unge. Det er meget forskelligt, hvem og hvor mange der er betydningsfulde for det enkelte barn. Men det er dét, der skal afdækkes, og det skal besluttes, hvem der skal inddrages og inviteres til rådslagningen. I New Zealand blev familierådslagning en del af lovgivningen i 1989, og man har siden da gennemført flere hundrede tusinder rådslagninger. Rådslagningen er en form for tvungen hørings- og beslutningsprocedure inden en eventuel domstolsafgørelse i meget indgribende børnesager, som eksempelvis anbringelser udenfor eget hjem og kriminalitetssager. De sociale myndigheder kan således ikke træffe afgørelser i meget intervenerende sager, men skal overgive sagen til domstolene og familierådslagningsinstitutionen, og der findes to forskellige procedurer alt efter om sagen 'er almindelig' eller indebærer lovovertrædelser fx unge og kriminalitet.

I den newzealandske lov er der angivet, hvornår en sag overgår til familierådslagning, hvilken procedure der skal følges, hvem der skal og kan deltage fra familien og netværket, osv. Det er den offentligt ansatte koordinator (samordner i Danmark), der kontakter familien og netværket og bestemmer (ifølge loven), hvem der skal deltage og arrangerer, leder mødet og renskriver planen. Hvis ikke familierådslagningen resulterer i en godkendt plan, overgår sagen til domstolene. Opfølgningen på rådslagningens plan aftales på rådslagningen, og vil ofte ske sammen med de almindelige opfølgninger, men efterfølgende kan to af de forudgående deltagere fra familierådslagningen i fællesskab kræve en ny rådslagning, hvis de synes, der er behov for en ny beslutning.

Det er vanskeligt helt at sammenligne sociale systemer i så relativt forskellige lande, men hvis man forsøgte at overføre den newzealandske model direkte til Danmark, ville det sandsynligvis svare til, at der ifølge dansk lovgivning (Serviceloven) ikke kunne anbringes børn og unge uden en godkendt plan fra en familierådslagning. Hvis familierådslagningen ikke resulterede i en godkendt plan, ville sagen ende med en afgørelse i Børn- og Ungeudvalget. Proceduren ville være, at socialrådgiveren skulle sende alle anbringelsessager til

Børn- og Ungeudvalget, og det ville være den officielle samordner, som efterfølgende kontaktede familien og havde hjemmel i loven til at bestemme deltagerkredsen, osv.

Den danske familierådslagningsmodel er inspireret af den newzealandske model og følger stort set grundprincipperne og procedurerne fra modellen, men det er blot et tilbud som socialrådgiverne (initiativtagerne) kan give til forældremyndighedsindehaverne i forbindelse med såvel "lette" som "tunge" problemstillinger. Og det er forældremyndighedsindehaveren der, sammen med barnet/den unge, bestemmer om de ønsker en familierådslagning, samt hvem de ønsker deltager fra den udvidede familie/netværket.

Nedenstående definition på familierådslagning, som samtidigt fungerer som undersøgelses og rapportens grundstruktur er en konkret operationel definition, der beskriver familierådslagningsforløbet set som en proces, der begynder med en henvendelse og slutter med et opfølgingsmøde.

”En familierådslagning er en metode med tydelige rammer og på forhånd definerede spørgsmål til afholdelse af ét beslutningsmøde med forberedelse og opfølgning, hvor det er borgeren selv, familien og det private netværk der på et informeret grundlag træffer beslutningerne og laver deres plan for hjælp til borgeren uden de professionelle deltagelse i selve beslutningen. Der deltager som minimum en offentlig initiativtager (ofte socialrådgiver) og en samordner, der faciliterer processen” (Rasmussen og Sandgaard, 2018).

Familierådslagningens værdier og mindset

Bag, over eller under familierådslagning findes en række bærende værdier, der er vanskelige at rangordne. Den helt overordnede værdi er, at 'whanau', der betyder 'den udvidede familie', og dermed omfatter alle dem, der er betydningsfulde for barnet/borgeren, bør deltage i væsentlige beslutninger omkring barnet/den unge. De øvrige værdier er:

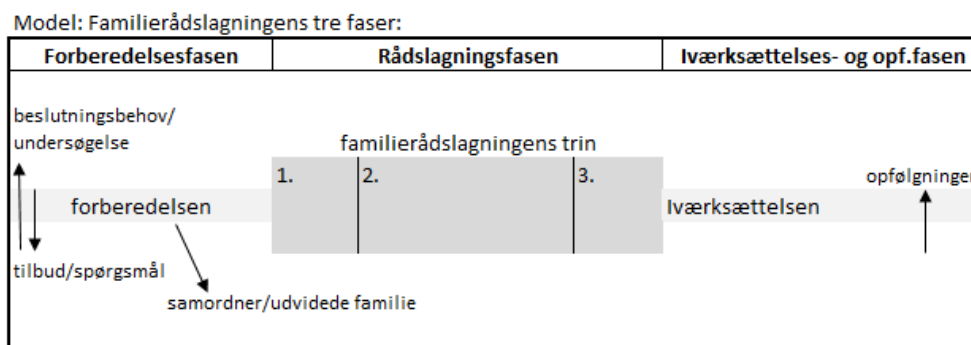
- At mennesker har ret til at være inddraget, når der skal træffes beslutninger om deres liv. Det gælder både i forhold til at definere problemet og vælge løsninger. Det gælder for barnet, den unge, forældrene, familien og netværket.
- At det private netværk med familien og netværket er vigtige i et barns liv på både kort og langt sigt.
- At det private netværk, familien og netværket kan noget, som de professionelle ikke kan i forhold til omsorg og kontinuitet i barnets og den unges liv, og i relation til de potentielle ressourcer i familie og netværk.
- At det private netværk, familien og netværket har en unik viden om barnet og hinanden, at de er eksperter i deres eget liv.
- At familierådslagning har fokus på barnet/den unge, på ressourcer og på fremtidige fælles løsninger, så fx konflikter mellem de voksne må træde i baggrunden.
- At inddragelse skaber fælles forståelse og ejerskab.
- At den udvidede familie deltager i familierådslagningen. De, som indgår i den udvidede familie, er de betydningsfulde for barnet/den unge.
- At den udvidede familie får et privat beslutningsrum med trygge rammer og kan selv træffe beslutninger på et informeret grundlag.
- At der er en neutral facilitator, samordner, der hjælper barnet, den unge og familien med at planlægge og gennemføre familierådslagningen.
- At der er fokus på børneperspektivet, på barnets/den unges ligeværdige deltagelse og en plan til barnets bedste.

- At planen bliver en aktiv del af det tværfaglige samarbejde omkring barnet og den unge.

Familierådslagningsprocessen i den oprindelige danske model

Den nedenstående forenkling af familierådslagningsforløbet er en reduceret fremstilling af den danske model for familierådslagning, der har været introduceret med 'Det danske forsøg med familierådslagning' (Rasmussen & Hansen, 2002). Der er tale om en reduktion af kompleksiteten omkring selve processen, der foldes ud i den nedenstående og uddybende fremstilling. Det er ikke sådan, at alle danske kommuner har fulgt eller følger modellen ned i mindste detalje, men de har alle samme udgangspunkt med: De tre faser, at barnet/borgeren er i centrum, en koordinerende samordner, at den udvidede familie har et privat beslutningsrum og at familiens plan præsenteres.

De tre overordnede faser er: Inden selve mødet kaldet *forberedelsesfasen*, under selve familierådslagningen med de tre trin kaldet *rådslagningsfasen*, og efter selve familierådslagningen kaldes *iværksættelses- og opfølgingsfasen*. Faserne er illustreret i nedenstående model og udgør samtidigt rammen for dataindsamling og analyse.

Kilde: UFC Børn og Familiers undersøgelse af familierådslagning Danmark 2001

Model: Familierådslagningens tre faser (Rasmussen & Hansen, 2002).

Nedenstående gengivelse af det oprindelige danske udgangspunkt for beslutningsmodellen for 20 år siden var, at den alene skulle anvendes på det sociale myndighedsområde med socialrådgiverne som initiativtagere. Der har senere været arbejdet med forebyggende rådslagninger og rådslagninger i forhold til ældre, udsatte voksne m.fl. Og da har initiativtageren haft andre professionelle uddannelser og funktioner. Men for at kunne forstå og diskutere Esbjerg Kommunes mindre, men væsentlige, variationer, har vi valgt at gengive det oprindelige danske udgangspunkt, der gennem hele rapporten fungerer som sammenligningens udgangspunkt. Det er i det nedenstående præsenteret i punktform for at lette overblikket og være tro mod den oprindelige tekst.

Inden familierådslagningen: Forberedelsesfasen

Beslutningsbehov og undersøgelse

- Socialrådgiveren modtager en henvendelse.
- Socialrådgiveren undersøger baggrund, indhold, osv.
- Socialrådgiveren konstaterer og identificerer behovet for beslutning vedrørende støtte/hjælp.
- Socialrådgiveren formulerer spørgsmål og rammerne for de spørgsmål som familien skal tage stilling til.

Tilbud, spørgsmål og ramme

- Socialrådgiveren tilbyder forældremyndighedsindehaveren og barnet/den unge en rådslagning og drøfter beslutningsbehovet samt spørgsmålene og informationen i trin 1 med familien herunder om tværfaglige informanter skal inddrages.
- "Familien" (forældremyndighedsindehaveren) siger 'ja' til rådslagningen, spørgsmålene og informationen i trin 1.

Samordneren, den udvidede familie og forberedelsen

- Samordneren, der er en neutral koordinator, som alene skal arrangere og være vært ved rådslagningen, mødes med forældremyndighedsindehaveren, barnet/den unge og socialrådgiveren.
- Der skrives kontrakt med samordneren, spørgsmålene udleveres af socialrådgiveren til samordneren og der laves en aftale om samordnerens første besøg.
- Samordneren mødes med forældremyndighedsindehaveren og barnet/den unge for at drøfte, hvem der findes i netværket, hvem der ønskes deltagelse af, hvem der kan have specielle roller (ordstyrer, talsmand for barnet, mv.). Desuden planlægges familierådslagningens praktiske forhold (invitationen, stedet, maden, mv.).
- Samordneren kontakter og besøger de indbudte for at forklare om rådslagningen og udlevere de spørgsmål, familien skal tage stilling til. Samordneren har ikke kendskab til problemstillingen og må ikke involvere sig i denne.
- Samordneren er i dialog med forældremyndighedsindehaveren om de endelige deltagere og den praktiske planlægning.

Familierådslagningens tre trin:

Informationsdelen (trin 1)

- Samordneren er vært/mødeleder, byder velkommen og informerer om mødets tre trin.
- Socialrådgiveren og eventuelt andre professionelle informerer familien om undersøgelsen, problemstillingen, spørgsmålene og rammesætningen.
- Familien kan stille spørgsmål til problemstillingen, spørgsmålene og beslutningsrammerne.
- Samordneren er ordstyrer og afslutter trin 1 ved at sikre, at familien har forstået opgaven, spørgsmålene og fortæller at socialrådgiveren kan tilkaldes.

Familiens private formulering af planen (trin 2)

- Familien udarbejder planen på baggrund af spørgsmålene uden deltagelse fra fagpersoner.
- Familien har på forhånd valgt deres egen ordstyrer, en talsmand og omsorgsperson for barnet/den unge og evt. en sekretær, støtteperson for moderen, mv.
- Familien formulerer planen skriftligt.
- Der er undervejs mulighed for at holde pauser og evt. henvende sig til socialrådgiveren eller samordneren, der sidder uden for lokalet.
- Hele den udvidede familie bliver enige om planen.

Godkendelse af handleplanen (trin 3)

- Samordneren er mødeleder og sikrer sig, at der i den udvidede familie er enighed om planen.
- Familien fremlægger deres plan.
- Socialrådgiveren spørger ind til planen, sikrer konkretiseringen.

- Hvis der er uenigheder eller væsentlige forhold, som mangler en afklaring, genoptager familien trin 2.
- Socialrådgiveren gennemlæser planen.
- Samordneren sikrer forståelse af og enighed om planen, at aftaler om bl.a. opfølgning er på plads, at planen underskrives og afslutter selve rådslagningen.

Efter familierådslagningen: Iværksættelses- og opfølgningsfasen

Iværksættelse

- Familien og forvaltningen iværksætter planen.
- Socialrådgiveren og familien iværksætter deres del af aftalen.
- Socialrådgiveren følger udviklingen.

Opfølgningsmødet

- Der afholdes opfølgning som aftalt enten i form af en ny familierådslagning eller som en traditionel opfølgning på familierådslagningen.
- Opfølgningen planlægges i et samarbejde mellem forældremyndighedsindehaveren og socialrådgiveren.
- Det vurderes, hvordan det er gået. Der formuleres eventuelt nye spørgsmål, planen justeres og nye aftaler indgås.
- I de tilfælde, hvor opfølgningsmødet er en ny rådslagning, følges ovenstående rådslagningsprocedure bortset fra, at samordneren ikke besøger samtlige deltagere.

Ovenstående er det danske udgangspunkt for familierådslagning præsenteret i bogen 'Det danske forsøg med familierådslagning' (Rasmussen og Hansen, 2002).

Centrale aktører i familierådslagning og deres rolle

Barnet/den unge og forældrene

Det er barnet eller den unges familierådslagning. Det er således én borger, der er i centrum, og resten af deltagerne er inviteret til barnet/den unges rådslagning, og det er spørgsmål vedrørende deres liv, der tages stilling til.

Den udvidede familie og netværket

I 'Det danske forsøg med Familierådslagning' anvendte man begrebet den udvidede familie, hvilket dækkede over hele netværket, men pointerede familiefunktionerne med de nære, tætte og blivende relationer.

Socialrådgiveren (initiativtager)

Initiativtageren til en familierådslagning behøver ikke være socialrådgiver. Det kan være en anden fagperson, der har et særligt ansvar for borgerens udvikling og trivsel, men i Danmark har det i høj grad været socialrådgivere, og i det danske forsøg var der kun tale om myndighedsrådgivere.

Samordneren

Samordneren er en form for neutral vært, der arrangerer selve rådslagningen, taler med barnet, familien og netværket, samt sikrer information, forståelse, ro, tryghed blandt deltagerne og at alle regler og procedurer overholdes. Samordneren informerer alle om metoden, at det er barnet der er i fokus, at det er spørgsmålene der skal tages stilling til og ikke andet. Så eventuelle konflikter mellem de voksne er ikke til debat, men derimod de

gode fremtidige løsninger for barnet. Samordneren er særligt uddannet til denne rolle og er uafhængig af Familierådgivningen. De har ingen kendskab til barnet og familien, og skal optræde upartisk.

Informatørerne

På familierådslagningens første del af mødet får hele familien og netværket informationer i forhold til at kunne træffe beslutninger og lave en plan i den private del af familierådslagningen. Socialrådgiveren (initiativtageren) er altid informatør, men man kan samtidig vælge, at der skal deltage andre informatører, der har en særlig viden om barnet eller om problemstillingen. Det kan fx være barnets lærer og/eller en fagperson, der ved noget om ADHD.

Lederne og samarbejdet på tværs

At en kommune tilbyder familierådslagning, er ligesom andre tilbud besluttet af politikere og ledelse. Ledelsen har generelt stor betydning for, om der anvendes familierådslagning, antallet og kvaliteten af dem.

Familierådslagning i Esbjerg Kommune

Familierådslagning og familierådslagningsprocessen i Esbjerg Kommune tager udgangspunkt i 'Den danske model', og det er kun på ganske få, men væsentlige punkter, at den adskiller sig fra det oprindelige udgangspunkt. Der har været en praksisudvikling i alle de danske kommuner, der i dag anvender familierådslagning. Nogle af de små forskelle har en stor betydning fx det helt klare børnefokus, de 'professionelle' samordnere, informanternes rolle.

Så hvad er det, Esbjerg Kommune gør anderledes end den oprindelige model?

For at svare på det har vi valgt at præsentere familierådslagningen i Esbjerg Kommune vel vidende, at der i praksis er tale om store variationer, og at familierådslagningen ikke altid foregår som ønsket og besluttet:

Forebyggende, inddragende metode i næsten alle sager og barnets selvstændige plan

I implementeringen af familierådslagning i Esbjerg Kommune valgte man følgende procedure. Socialrådgiveren får en henvendelse fra en familie, et barn eller en ung. Det kan være opkald på vagttelefonen eller som en underretning. Sagens karakter vurderes i Forvisitationen. Sådan er proceduren i de fleste danske kommuner. Når familien, barnet eller den unge er visiteret til Forvisitationen, og der er foretaget en samtale/underretningssamtale, bliver der ved denne samtale gjort opmærksom på metoden familierådslagning. De professionelle fortæller, at det er denne metode, der anvendes, og den bliver her præsenteret som det første for familien.

Præsentation af familierådslagning i alle sager var forskelligt fra tidligere praksis i Esbjerg, og de fleste andre kommuners praksis. Da familierådslagning blev introduceret i Danmark, var fokus primært på 'de tunge' sager. I Esbjerg Kommune var der fokus på forebyggelsen, og at kommunen ønskede familierådslagning som en fast, inddragende metode i alle sociale sager (undtagen børnehus- og voldssager), allerede fra opstarten af sagerne.

Det betyder ikke, at der i alle Esbjerg Kommunes sager har været afholdt familierådslagning. Der er mange familier, der siger nej. Det kan der være mange grunde til. Det kan handle om en mors angst for at involvere familien eller om socialrådgiverens manglende vilje og evne til at præsentere og motivere familien for metoden. Der findes socialrådgivere i Esbjerg Kommune, ligesom i de andre danske kommuner, der altid får et ja fra deres familier og andre, der altid får et nej.

Men med ledelsesbeslutningen i 2015-16 betød det, alt andet lige, at flere fik tilbudt familierådslagning og tog imod tilbuddet, end hvis det havde været en vurdering, der alene afhang af socialrådgiverens egen vurdering af hvilke sager i sagsstammen, der kunne være egnede til en familierådslagning.

Kommune valgte ligeledes, at den plan som familierne udarbejdede, var barnets plan og dermed ikke skulle godkendes, men alene kvalificeres og bekræftes af rådgiverne, hvor planen i den oprindelige model formelt skulle godkendes af socialrådgiverne. I praksis godkendte de dog stort set alle planer (Rasmussen og Hansen, 2002).

Børnefokus og dialog med børnene/de unge

Udviklingen af det helt tydelige børnefokus i Esbjerg er ligeledes forskelligt fra 'Det første danske forsøg med familierådslagning'. Det er ikke sådan, at barnet og barnets rolle var fraværende tidlige. Der blev også lavet invitationer sammen med barnet, men der var mere et forældre- og familiefokus. Ofte var det socialrådgiverne, der formulerede spørgsmålene, som forældrene nikkede til, hvor barnet/den unge måske ikke helt forstod eller følte sig involveret. Udgangspunktet i Esbjerg er, at spørgsmålene laves sammen med barnet og den unge, og at de skal tage udgangspunkt i deres ønsker og behov. Børneperspektivet har kommunen perfektioneret, og det kan man læse mere om i forskningsrapporten Del 2 'Børnefokus, barnets perspektiv og børneperspektiver i familierådslagning' (Rasmussen & Sandgaard, 2019).

Kommunens eget samordnerkorps på 8-10 samordnere

Esbjerg Kommune har sit eget samordnerkorps på 8-10 samordnere, der koordineres af kommunens faste koordinator og dermed ansvarlige leder. Endvidere har der været tilknyttet en fast administrativ medarbejder, der er ansvarlig for en del af det administrative arbejde omkring udbetalinger og styringsskemaer, der bruges til koordinering af korpsets opgaver. Samordnernes antal af rådslagninger varierer. De aflønnes efter hver opgave og er dermed ikke fuldtidsansatte i kommunen. De er ansat som eksterne konsulenter, men de er uddannede af kommunen, fast tilknyttede og deltager i den løbende erfaringsudveksling og kvalitetssikring. De er typisk uddannede inden for velfærdsprofessionerne med en del års erfaring som eksempelvis pædagoger og sundhedsplejersker. Deres rolle og opgave som neutrale facilitatorer og værter i hele familierådslagningsprocessen svarer til den oprindelige model, men de anvendes også til flere andre relaterede opgaver.

På den ene side har samordnerrollen og deres overordnede opgave ikke ændret sig. På den anden side er der over de sidste 20 år sket en kolossal udvikling i praksis med og omkring samordnerne. Da 'Det danske forsøg med familierådslagning' startede i 1998-99 var socialrådgiverne og deres praksis i forgrunden. Forestillingen var, at alle uanset forudgående uddannelse, bare de havde det rigtige mindset, var gode til at tale med mennesker og havde gennemført de tre dages kursus, kunne blive samordnere. Det kunne lige så vel

være den velmenende mekaniker som den velmenende pædagog. Holdningen var, at det mere var et 'kald' og fokus var på de mellem menneskelige kompetencer mere end på de professionelle relationelle kompetencer. Vigtigst af alt var neutralitet og distancen til kommunen. Kommunerne købte en samordner til den enkelte rådslagning, og det var meget forskelligt, hvor meget de deltog i den kommunale erfaringsudveksling og kvalitetssikring.

Allerede i løbet af 'Det danske forsøg med familierådslagning' fandt man ud af samordnerens helt centrale rolle for gennemførelse af en rådslagning. Samordnerens status har efterfølgende udviklet sig gennem årene, og i Esbjerg Kommune spiller de en betydelig rolle i forhold til kvalitetssikring af familierådslagningen, og med deres store erfaring og professionalitet sikrer de tryghed ikke kun for børnene, de unge og familierne, men også for socialrådgiverne og andre initiativtagere. Der er sandsynligvis tale om det største faste korps i Danmark, og der foregår en systematisk koordinering og kvalitetsudvikling af deres arbejde. Det betyder fx, at der kan matches mellem børnene, de unge, familien og samordneren, da nogle samordnere er bedre til de mindre børn, og nogle er bedre til højkonfliktsager end andre. Samordnerne er ofte de eneste, der kender alle deltagerne i en familierådslagning og fungerer som den kontinuerlige figur, også i opfølgningerne.

Samordnerne i Esbjerg benyttes også til indledningsvise 'informations- og motivations-samtaler', når børnene eller familien har brug for information om metoden, og hvad den kan anvendes til. Dette er fx, hvis barnet eller den unge ikke har lyst til at høre om familierådslagning fra forældrene eller myndighedspersonen. Samordneren vil så tage kontakt til barnet/den unge og mødes enten i rådslagningshuset, på café eller på en gåtur. Samordneren er en neutral person, der kan fortælle om andre børn og unge, der har haft deres familierådslagning. Hermed afmystificeres metoden, og det har vist sig, at barnet/den unge får en større forståelse for, hvad de går ind til, og dermed kan være mere forberedte til at udarbejde deres spørgsmål efter, at de har talt med samordneren.

Samordnerne fungerer også nogle gange som informatører i rådslagningens trin 1. De er naturligvis inhabile i deres egne familierådslagninger, men kan blive booket til generelle oplæg. Vigtigheden af de generelle oplæg, fx oplæg om hvad det vil sige at have ADHD, angst, dysleksi, mv. er en prioritet i Esbjerg Kommune, og det kan være vanskeligt altid at finde professionelle, der har tid til at deltage. Da der i samordnerkorpsset findes personer med den viden, bliver de købt til denne opgave.

Samordnerne bliver endvidere anvendt til undervisning af nyansatte socialrådgivere og bliver i stigende grad 'solgt' til familierådslagningsprojekter i daginstitutioner, på skoler og uddannelseshuse mv. At have et samlet samordnerkorps har endvidere den fordel, at et nyt projekt kan trække på deres store erfaring, og der sikres en samlet Esbjerg-kvalitet.

Familierådslagningshuset og særligt udviklede materialer

Esbjerg Kommune har et familierådslagningshus. Det er et etplanshus med plads til flere rådslagninger på en gang, og med mulighed for at gå ud og spille fodbold eller sidde ude, ligesom der er mulighed for andre aktiviteter. Huset bliver stort set ikke brugt til andre formål og er dermed indrettet til familierådslagninger. Der er lavet et bookingsystem, hvor rådgiver, samordner eller administrativ medarbejder kan booke lokaler. Der findes en bærbar computer og en printer i huset samt et kontor for rådgiverne, hvor de kan sidde

og arbejde samtidig med, at de er til rådighed for rådslagningen. Alle materialer, opvaske-maskine og andre services findes i huset, hvilket gør arbejdsgangene nemmere og forudsigelige. I huset findes fx to store hylder med bamser, store som små. Hvert barn får inden påbegyndelse af deres familierådslagning en bamse som tryghed, og de får bamsen med hjem til evigt eje. Barnet vælger selv bamsen sammen med samordner.

I Esbjerg Kommune får børnene og de unge udleveret en rød eller blå mappe til deres familierådslagning. Denne mappe indeholder kopi af oplæg, kopi af planen osv. Dette for at sikre et bedre ejerskab i processen. Den udarbejdede plan kopieres efter familierådslagningen og udleveres til deltagerne. Børnene og de unge kan give deres samtykke til, at planen bliver videregivet til de respektive professionelle samarbejdspartnere. Barnet og den unge giver hermed sit samtykke til, at informatørerne får en kopi af deres plan. På den måde kan der sikres et bedre samarbejde på tværs og en bedre forståelse for barnet eller den unges situation.

Der er blevet udarbejdet en pixibog og en dækkeserviet til de 3-9-årige med det formål at få bedre forståelse i netop denne aldersgruppe. Her kan barnet og den unge sidde sammen med rådgiver eller samordner og læse bogen igennem, og dækkeservietten kan barnet tegne på, således at de allerede der får ejerskab. Børnene tager denne dækkeserviet med til deres egen familierådslagning. Der er ligeledes udarbejdet skabeloner og materiale til socialrådgiverne og samordnerne. Fx er der udarbejdet en skabelon til spørgsmålene både ved familierådslagningen og opfølgningen, samt en rådslagningskontrakt.

Familierådslagningshuset og de mange skabeloner styrker både kvaliteten og den praktiske afvikling af familierådslagning og er en tydelig videreudvikling fra de første danske forsøg. Flere andre kommuner har også investeret i faste lokaler, og Faaborg-Midtfyn har ligeledes et hus, der har samme funktion. Mange andre kommuner har også udviklet deres forskellige skabeloner og hjælpeværktøjer, men Esbjerg Kommune adskiller sig ved at være helt tydelige på deres børnefokus.

Særligt børnefokus under rådslagningsprocessen

Når socialrådgiverne, initiativtagerne og samordnerne informerer om familierådslagning, så fortæller de, at det er barnet, der er i fokus, at de voksne må holde inde med deres konflikter, se frem og holde fokus på barnets behov. De fortæller ligeledes, at der ikke skal tales om eller laves planer for andet end de spørgsmål og indenfor den ramme, der er formuleret. Børnefokus er vigtigt for alle deltagere og gentages af og til alle. De er inviteret ind for at bidrage ift. barnet, og det vil de inviterede stort set alle, men de ønsker generelt ikke at tage del i forældrenes og familiernes konflikter. Barnet laver en invitation sammen med samordneren. Der findes også her flere invitationsskabeloner med fx temaer og billeder, der kan ledsage teksten. Eksempelvis kan børnene selv vælge deres tema til deres familierådslagning. Det kan være fodbold, prinsesse eller lyserødt tema, alt efter hvad de ønsker. 'Invitationen til min rådslagning' er en vigtig del af barnets forberedelse, og samordneren forsøger at støtte barnet/den unge i, at invitationen bliver så meget deres som muligt, og at de er stolte af den.

Spørgsmålene, der skal tages stilling til, udarbejdes i et samarbejde mellem socialrådgiver, forældrene og barnet. De forsøges formuleret af barnet eller med udgangspunkt i barnet, da det er barnets rådslagning. Eksempler på spørgsmål: ”Jens vil gerne se sin bedste

noget mere - Hvordan kan det lade sig gøre? Peter vil gerne kunne styre sin vrede noget mere - Hvordan kan det lade sig gøre? Jeg (Pia) savner ofte min far - Hvad kan der gøres? Hvis min mor bliver syg med astma eller andet og skal indlægges, har jeg brug for, at familie/netværk hjælper min far med at passe mig. Hvordan kan dette lade sig gøre?"

Forældre og skole nævnes også i mange af spørgsmålene, men de forsøges koblet til barnet, så det er helt tydeligt, at barnet er i centrum. Formulering af 'de rigtige' spørgsmål til den konkrete rådslagning har siden 'Det danske forsøg med familierådslagning' været og er stadig et af de store udviklingspunkter.

Barnet eller den unge deltager altid i deres familierådslagning uanset alder. Undtaget er dog højkonfliktfamilier, hvor de måske ikke er med i den første rådslagning. Der skulle ifølge vores data stort set ikke være afholdt familierådslagninger i Esbjerg Kommune, hvor barnet eller den unge ikke har deltaget, men der er flere, især af de mindre børn, der under rådslagningen har været ude ved samordneren, i perioder. Børnene kan gå ud til samordneren og fx lege, hvis de af den ene eller anden grund ikke vil være inde i lokalet. Der er mest de mindre børn, der går lidt frem og tilbage under rådslagningen, hvorimod de unge sjældent går ud af lokalet.

Der afholdes rådslagning max 3-4 uger efter, at barnet eller den unge har sagt ja til familierådslagning. Skulle der af en eller anden årsag gå længere tid er dette ikke i tråd med børneperspektivet. Det er vigtigt for barnet og den unge, at der ikke går lang tid fra de har lavet deres spørgsmål til afholdelse af familierådslagningen. Det tilstræbes, at ventetiden for barnet/den unge bliver max. 4 uger fra det ja, de har givet.

Samordnerne har en særlig opgave i forhold til, at barnet eller den unge føler sig tryk under hele familierådslagningen. Flere samordnere laver unikke aftaler med børnene, for at de er trygge under familierådslagningen, fx hvem de vil sidde ved, hvad de gør, hvis de bliver kede af det, hvem der kan tale deres sag, at de bare kan gå ud til samordneren, hvis de bliver trætte osv. Det er tilmed en vigtig detalje, at der tales med barnet om, hvem der skal være deres støtteperson under familierådslagningen, og at der tages kontakt til denne, og de opfordres til at tale sammen inden rådslagningen. Enkelte samordnere har et særligt øje for barnet, når de går ind med fx kaffe og kage. Nogle gange mødes samordner og barnet/den unge en time før, og her dækker barnet/den unge bord og laver bordkort. Børnene og de unge vil gerne være med til at dække bord til deres egen familierådslagning. Dette bliver aftalt med samordner. Børnene/de unge får deres livret, som altid er take-away. Lysene og lanterne bliver tændt, og alle bliver taget godt imod. Det er vigtigt fra starten at skabe en god stemning. Møder de alle op? Det er altid spændende. Nogle gange er der mindre søskende med eller familiens/netværkets børn, disse bliver passet af samordner under familierådslagning.

Samordnerne tager ud til alle i familien og netværket med ramme og spørgsmål. Skulle der være en fra familien eller netværket, som ikke har mulighed for at deltage på dagen, udarbejder de et skriv, som bliver læst op af samordner – under informatørdelen. Samordner laver indbydelser og spørgsmål sammen med børnene med de figurer og tegninger som børnene ønsker.

I Esbjerg Kommune tilsigtes ligeledes, at en familierådslagning eller opfølgning ikke bliver aflyst, men at enten samordner eller rådgiver finder en stand-in. Således skal samordnerne

selv finde en afløser. Det er således, at ved 1. eller 2. opfølgning kan der tages fat på nye spørgsmål, eller der kan komme en eller flere nye deltagere med, der ikke var med til familierådslagningen. På den måde følges processen og der tages hånd om nye udfordringer.

I forhold til informatørdelen tilstræbes det, at der deltager generelle eller specifikke informatører ud over initiativtageren. Det vinder mere og mere indpas, at der kommer en generel informatør ca. 10-15 minutter og fortæller om barnets/den unges udfordringer generelt. Dette skaber en bedre forståelse rundt om bordet, når de skal i gang med spørgsmålene. Initiativtager holder også et oplæg om ressourcer og udfordringer i barnets/den unges hverdag. Oplægget bliver forældre, barnet og den unge informeret om inden familierådslagningen. Dette for at forhindre, at der falder en såkaldt bombe. Der skal ikke være noget som familien, barnet eller den unge ikke er bekendt med.

Samordner og initiativtager tager en snak inden familierådslagningen. Initiativtager kommer typisk 15 minutter, før familierådslagningen starter, for at de kan afstemme med hinanden. Samordner byder velkommen og fortæller om reglerne, hvem er referent, ordstyrer og støtteperson. Der tales fremadrettet og pænt til hinanden osv. Ved familierådslagningen deltager ikke plejefamilie, kontaktpersoner eller lignende fagprofessionelle. Er der børn eller unge som ønsker deres tilstedeværelse, sidder de i et rum ved siden af, og kan her kontaktes.

Samordner sørger for al det praktiske og vil måske blive tilkaldt af deltagerne. Skulle dette ske, går både samordner og initiativtager ind på samme tid. Der kan opstå situationer, hvor der er nogle spørgsmål til rådgiver. Her kan der opstå en diskussion i stedet for en dialog, dette kan forebygges ved at de begge er til stede, og at der er to som bagefter har hørt det sagte.

Familierådslagningens varighed

Varighed på en familierådslagning er maksimalt 3 timer og for en opfølgning er det 1 - 1½ time. Dette bliver altid nævnt af samordner inden start på familierådslagningen.

Når planen bliver læst op af referenten, tager rådgiver planen med ud et par minutter for at se, om den er konkret nok. Enkelte gange skal planen lige rettes i forhold til, hvornår aftalerne starter, eller hvem henter og bringer osv. Dette sker dog ikke ofte, da det skal respekteres, at familien og netværket nu har arbejdet med planen i flere timer. Som tidligere beskrevet har rådgiver kompetencen for bevillinger, men indtil nu har der ifølge vores data ikke været bevilget andet end et buskort, 10-turskort til Svømmestadion, fritidsaktivitet eller en cykel. I 'Det danske forsøg med familierådslagning' og i New Zealand var der ikke sat en tidsmæssig maksimumsgrænse, men tidsforbruget ligger inden for det almindelige gennemsnit. Ifølge vores data synes der ikke at have været problemer med at overholde dem, men vi har ikke undersøgt om enkelte familier har oplevet et u hensigtsmæssigt tidspres.

Der bliver, så vidt det er muligt, altid afholdt både 1. og 2. opfølgning. Nogle gange synes familien, det er gået så godt, og de nu endelig er blevet samlet, at de selv beslutter at afholde en opfølgning nr. 3 eller 4. Der er som regel mulighed for at afholde en 2. og 3.

opfølgning, hvis familien ønsker det. Efter hver familierådslagning bliver der udleveret evalueringsskemaer. Dette har været i brug lige fra første rådslagning den 26.6.2014 og i forbindelse med denne kvantitative undersøgelse var det et større internationalt sammenligneligt spørgeskema.

Planen bliver kopieret, og der aftales en ny dato. Det er her vigtigt, at familien, barnet/den unge bliver kontaktet noget tid efter familierådslagningen for her at høre om, hvordan de har det efterfølgende. Enkelte samordnere spørger deltagerne fra rådslagningen, om de vil sige et par ord hver omkring barnet/den unge, som betyder noget for dem. Det kan også være en fortælling om en oplevelse med dem, som har gjort indtryk - dette er en bevidning for barnet/den unge. Det er som en afslutning på en familierådslagning.

Efter hver familierådslagning eller opfølgning bliver evalueringsskemaerne ideelt set indsamlet, og samordner og socialrådgiver læser dem igennem sammen, for her at evaluere på forløbet og sparre med hinanden.

Forskning i familierådslagning

I perioden 1995 til 2006 blev familierådslagning introduceret og implementeret i de nordiske lande. Der var flere mindre projekter i Norge og Finland, der blev evalueret og forsket i. De viste alle relativt positive resultater bl.a. ift. brugertilfredshed (Heino, 2001; Hoverak, 2001; Hoverak et al., 2002). I forbindelse med de første store nationale forsøg med familierådslagning i Norden blev der i de tre lande Sverige, Danmark og Norge udarbejdet større nationale evaluering- og forskningsrapporter. Det nationale forsøg i Sverige foregik i perioden 1995-1997 (Sundell & Hægmann, 1999). I Danmark i perioden 1999-2001 (Rasmussen & Haldbo, 2002) og Norge 2003-2006 (Falck, 2006). I forbindelse med udarbejdelse af det metodiske design og de kvantitative spørgeskemaer til disse nationale undersøgelser udvikledes der en række fælles standardspørgsmål inspireret fra undersøgelser i New Zealand, England og USA. Det er flere af disse spørgsmål, der er anvendt i denne forskningsrapport og som gør international sammenligning mulig.

I samme periode 1995-2000 var der flere undersøgelser af familierådslagning i England (Marsh & Crow 1998; Lupton & Nixon, 1999). Resultaterne fra de engelske, svenske og danske undersøgelser blev i 2001 sammenlignet af Bo Morthorst Rasmussen, og de viste ”*næsten enslydende og positive [resultater] på meget centrale variable som: formuleret og godkendt handlingsplan (92-100%), familiemedlemmers tilfredshed (84-86%), forældrenes tilfredshed (72-86%) og socialrådgivernes tilfredshed (73-76%)*” (Rasmussen & Haldbo, 2002).

Allerede på det tidspunkt viste de internationale sammenligninger, at familierådslagningsmodellen gav relativt ensartede resultater. Samtidigt viste resultaterne på de mange sammenlignelige variable, at de nordiske lande lå lidt tættere på hinanden i besvarelserne. Det hænger bl.a. sammen med, at familierådslagningen i Norden blev introduceret på nogenlunde samme tid og forankret i velfærdsstaten, hvor familierådslagning i England og USA i vidt omfang blev drevet af NGO'er og købt ind af det offentlige. Det betyder også, at man ved sammenligning af forskningsundersøgelserne, herunder de centrale variabler, bør være opmærksom på familierådslagnings forankring og især såkaldte fidelity-problemer, i de tilfælde hvor man ikke helt har fulgt procedureerne og mindsettet i familierådslagning, og det er især hvor man ikke har overholdt kravet om familiens private rum eller samord-

ner problemstillinger (Havnen & Christiansen, 2014). Der findes mange udmærkede internationale undersøgelser, men vi vil i denne forskningsrapport primært referere til de nordiske undersøgelser.

I perioden 2000-2010 blev der udover de store undersøgelser udgivet mange mindre og spredte teoretiske som empiriske bidrag til uddannelse og forskning, hvor én af de store diskussioner var demokratisering af det sociale arbejde. I Danmark var det især Jytte Faureholm og Lis Lyng Brønholm, der bidrog med titler som: ”Familierådslagning i Danmark – demokratisering af familierarbejdet” (Faureholm, 2001) ”Familierådslagning – demokratisering af det sociale arbejde med familier (Faureholm & Brønholm, 2002) og de redigerede antologien ”Familierådslagning” (Faureholm & Brønholm, 2005) med bidrag fra forskellige forskere og praktikere i Danmark.

I perioden 2004-2007 var der et fælles nordisk forskningssamarbejde om børneperspektivet i familierådslagning, hvor det danske bidrag ’Børneperspektivet i familierådslagning’ (Mortensen, 2007) blev publiceret i 2007. Forskningsgruppen har undersøgt realiseringen af børneperspektivet ’indefra’ og ’udefra’. Én af konklusionerne fra denne undersøgelse er: *’Realisering af børneperspektivet i praksis forudsætter en meget bevidst indsats for at inddrage børnene, så de professionelle ikke tager deres egen problemopfattelse for givet’* (Mortensen, 2007). Denne forskningsrapport har i høj grad inspireret familierådslagningen i Esbjerg Kommune til at anlægge et så eksplicit børneperspektiv.

Der har været forsket, og der er skrevet flere artikler, ligesom der er lavet mindre evalueringer af familierådslagning i Danmark siden. Og en del af dem er ganske udmærkede, men der har ikke været nogen større kvantitative eller kvalitative undersøgelser. Det er først med dette forskningsprojekt i Esbjerg Kommune, at der er lavet et større dansk videnskabeligt arbejde. I Norden har forskere og praktikere afholdt en Nordisk Konference hvert andet år, hvor også Esbjerg Kommune har fremlagt deres resultater og haft workshops.

Forskningsresultater samles i såkaldte forskningsoversigter og reviews, hvor forskere har samlet, udvalgt og analyseret al forskningen i familierådslagning for at komme frem til den ’aktuelle bedste viden’ på området. Vi har valgt et af nyere nordiske reviews ’Knowledge Review on Family Group Conferencing’ (Havnen & Christiansen, 2014). Forskerne Havne & Christiansen har samlet både den nordiske og internationale forskning, men har et særligt fokus på Norge, da det er det land i Norden, der sandsynligvis har lavet flest familierådslagninger, og hvor der har været forsket mest de sidste 20 år. Der forskes stadig en del i Norge, bl.a. har forskningsgruppen omkring professor Tor Slettebø publiceret ’Familieråd i familievernet’ (Slettebø et al., 2016) og ’Familieråd i barneverstjenestens arbejdsmed akutsager’ i 2020 (Slettebø et al., 2020).

I Havnen og Christiansens review opsummerer de på baggrund af 291 referencer (forskningspublikationer): *”In sum, the majority of the participants have had positive experiences with FGC. Even participants who initially were skeptical...”* De skriver endvidere, at deltagerne har været særligt glade for den relationsopbyggende del af processen, at det er vigtigt for deltagerne at være forberedte på hvad der vil ske i processen, at samordnerne og deres neutralitet er særdeles vigtige og at dér hvor der opstår udfordringer, ofte er i forbindelse med opfølgningerne, hvor det aftalte i planen ikke er gennemført. Det er en relativ blød

opsummering og resultaterne svarer på mange måder til fundene i denne forskningsrapport.

Men vi står tilbage med et ønske om at få mere viden om evidens, effekt og virkning. Haven og Christiansen har samlet de studier, der har forsket i dette og skriver, at der generelt mangler randomiserede kontrollerede studier (RCT-studier) med en kontrolgruppe og dernæst, at de studier, der er foretaget, måler på lidt forskellige parametre fx reduktion af omsorgsvigt, antal underretninger i perioden op til og efter rådslagningen, forebyggelse af anbringelse, osv. Men ud af de 291 referencer finder Haven & Christiansen 10 studier, der tilnærmelsesvis møder RCT kriterierne. Et studie viste, at en tredjedel af børnene et år efter indsatsen ikke længere modtog offentlig støtte sammenlignet med kontrolgruppen, hvor en tiendedel ikke modtog støtte eller var en 'sag' et år efter (Figenschow, 2006). Det svarer til vores fund på cirka 37% i dette studie, der ikke har brug for yderligere professionel støtte. Et andet studie viste, at det reducerede antallet af minoritets børn i familiepleje (Crampton & Jackson, 2007). Et andet studie viste, at familierådslagning reducerede antallet af omsorgsvigt med 50% (Pennel & Burford, 2000). Et stort studie i Texas (N=80690) viste, at det øgede anbragte børns 'reunification' med forældre med 28% (Wang et al., 2012). Enkelte studier viser ikke den store forskel mellem kontrolgrupperne, hvor Sundell og Vinnerljungs studie fra 2004 nok er det mest interessante. De kan ikke måle en effekt og konkluderer, at familierådslagning nok er bedre til inddragelse i beslutninger end til implementering af private og offentlige indsatser. Haven og Christensen (2014) konkluderer i deres review, at det er vanskeligt at foretage disse RCT-målinger i socialt arbejde og at sammenligne resultaterne, men at effekterne af familierådslagning på lang sigt var uklare.

Så vi kender mere eller mindre de positive effekter/virkninger (output) på kort sigt, hvor denne undersøgelse med sit omfang, systematik og kvalitet kan være med til at bidrage og nuancere konklusionerne, men ikke bidrage til viden om virkningen på den lange bane. Men spørgsmålet er også om det er muligt, da der jo alene er tale om et rådslagningsmøde med forberedelse og opfølgning.

Formål med denne forskningsrapport

Formålet med denne forskningsrapport er at præsentere og diskutere resultaterne af den sidste kvantitative analyse baseret på data fra de relativt omfangsrige og internationalt sammenlignelige spørgeskemaer vedrørende 377 rådslagninger gennemført i perioden 2018-20. Herudover er det formålet at sammenligne resultaterne med data fra hele undersøgelsesperioden på 6 år for at kunne svare på, hvorvidt familierådslagning virker set ud fra et effektperspektiv og et rettigheds- og børneperspektiv.

Derudover vil der på basis af det samlede datamateriale blive tematiseret og forsøgt svaret på en række grundlæggende spørgsmål, der har været diskuteret i forbindelse med familierådslagning siden det danske forsøg med familierådslagning for 20 år siden, herunder et forsøg på at identificere de virksomme mekanismer i familierådslagning.

Der er tale om et forskningssamarbejde mellem Esbjerg Kommune og UC SYD, hvor denne tredje forskningsrapport udover at præsentere resultaterne har til formål at validere resultaterne i vores tidligere forskningsrapporter og samlet set bidrage med viden til såvel Esbjerg Kommune som andre kommuner i Danmark og internationalt.

Forskningsdesign

Undersøgelsen er en del af og afslutningen på et større forskningssamarbejde mellem Esbjerg Kommune og UC SYD i perioden 2017-2020. Forskningen består, udover denne større kvantitative spørgeskemaundersøgelse Del 3, af forskningsrapporten Del 1 'Familierådslagning i Esbjerg Kommune' (Rasmussen & Sandgaard, 2018), der summativt og beskrivende præsenterer både familierådslagningen internationalt og i Esbjerg Kommune, samt fremlægger kvalitative såvel som kvantitative resultater fra opstarten i 2014 og til 2018. Forskningsrapporten Del 2 'Børnefokus, barnets perspektiv og børneperspektiver i familierådslagning' (Rasmussen & Sandgaard, 2019) har fokus på børneperspektivet og er et casestudie, hvor børnene og familierne følges meget tæt i otte cases for at bidrage med viden til aktørerne omkring familierådslagning først og fremmest ved at undersøge processerne og deres betydning for børne- og børnenes eget 'indefra' perspektiv.

Denne undersøgelse Del 3 er som tidligere nævnt baseret på et større internationalt sammenligneligt spørgeskema og dermed en kvantitativ undersøgelse i perioden 2018-2020, hvor der i forbindelse med hver familierådslagning er udleveret et spørgeskema til samtlige deltagere (børn, forældre, familie og netværk), initiativtagere (primært socialrådgivere) og samordnere. De 3381 respondenter har svaret som afslutning på rådslagningen med et begrænset bortfald på cirka 3%.

Samlet set er der en progression og logisk sammenhæng mellem de enkelte forskningsnedslag og de tre rapporter, således at forskningens data- og vidensbase løbende er blevet opbygget. Der er tale om et unikt datamateriale i form af dokumenter, sagsakter, feltnoter, udviklingsdata, interview data og 12 kvantitative datasæt, hvoraf de sidste fire er de centrale i denne rapport og har til formål at validere de tidlige indsamlede data samt at skabe et samlet billede af resultater for familierådslagning i Esbjerg gennem 6 år.

Forskningsmetode, dataindsamling, bearbejdning og analysemodel

Der er tale om en 'mixed methods' forskningstilgang (Creswell et al. 2003), hvor der i analyserne inddrages data fra forskellige datakilder, der trianguleres i de enkelte delanalyser. Data i form af dokumenter, sagsakter, feltnoter, udviklingsdata, interview og 8 kvantitative datasæt vedrørende 779 rådslagninger i perioden 2014-2018, samt data fra 377 rådslagninger gennemført i perioden 2018-20, hvor alle deltagere (børn, forældre, familie og netværk), initiativtagere (primært socialrådgivere) og samordnere har fået udleveret og svaret på et større og internationalt sammenligneligt spørgeskema.

Besvarelser fra i alt 3381 personer, herunder 2676 deltagere (børn, forældre, familie og netværk) og 705 professionelle og data fra næsten hver eneste rådslagning er de primære data i denne forskningsrapport. Disse data sammenlignes med vore tidligere resultater og det danske forsøg med familierådslagning for 20 år siden. Vores 'baseline' i form af spørgeskemaet, analyser og resultater er 'Det danske forsøg med familierådslagning' (Rasmussen & Hansen 2002).

Der er udarbejdet en overordnet analysemodel med udgangspunkt i selve familierådslagningsprocessen, der er baseret på den danske og internationale forskning i familierådslagning. Denne anvendes til udvælgelse, indsamling, formatering og analyse af projektets data. Det teoretiske afsæt tager udgangspunkt i teorier anvendt i forskningen i familierådslagning internationalt og er på den måde eklektisk gående lige fra overordnede systemteorier, netværksteorier og empowermentteorier (Freire, 1974; Hudson, 1996; Lupton, 1999, 2000; Nixon, 1999, 2005; Andersen, 2006; Johansen, 2014). Det er ikke alle teorier, der anvendes eksplicit, men de fungerer som det teoretiske bagtæppe. Det er især de empiriske undersøgelser af familierådslagning fra de nordiske lande, der trækkes på i denne undersøgelse sammen med 'Det danske forsøg med familierådslagning' (Sundell & Hægghman, 1999; Rasmussen 2002, 2004, 2014, 2016; Faureholm & Brønholdt, 2005; Hoverak, 2006; Mortensen, 2007; Heino, 2009; Havnen & Christiansen, 2014; Slettebø et al., 2016).

Data og dataindsamling for denne undersøgelse

Der er i de to tidligere forskningsrapporter redegjort for data og dataindsamlingen til disse. Derfor vil der i det nedenstående alene blive redegjort for indsamling, formatering og analyse af de kvantitative data i perioden 2018-2020, der vedrører de udleverede spørgeskemaer til de 377 familierådslagninger og opfølgende rådslagninger.

Spørgeskemaerne blev udarbejdet efter internationale standarder, allerede anvendt i 'Det danske forsøg med familierådslagning' (Rasmussen & Haldbo, 2002 for at kunne sammenligne resultaterne internationalt og specifikt med besvarelserne for 20 år siden, da familierådslagning kom til Danmark. Dette er suppleret med nogle specifikke Esbjerg Kommune spørgsmål fx om deltagerne har fået en større forståelse for barnet. Der blev udarbejdet fire sammenlignelige spørgeskemaer; et til deltagerne i familierådslagning, et til deltagerne i de opfølgende rådslagninger, et til initiativtagerne (socialrådgiverne) og et til samordnerne.

Spørgeskemaerne blev udarbejdet i SurveyXact, afprøvet og justeret i praksis. Det viste sig, at den mest skånsomme og mindst indgribende form med den største svarprocent

var en papirudgave udleveret og indsamlet af samordnerne som afslutning på rådslagningen. Det svarede til proceduren i det danske forsøg, hvilket også har den forskningsmæssige fordel, at det giver respondenternes umiddelbare svar på spørgsmålene.

Samtlige udleverede og besvarede spørgeskemaer blev registreret på den konkrete familierådslagning med et nummer, der samtidigt blev registreret i en separat aflåst kodebog med både personnummer og rådslagningsnummer opbevaret i Esbjerg Kommune. Samordnerne havde til opgave at gennemgå besvarelserne, sikre denne registrering og arkivere spørgeskemaerne. Koordinator af samordnerne og medforsker Anne-Mette Sandgaard har for cirka hver 10. afsluttet rådslagning gennemgået, afstemt og registreret besvarelserne.

I løbet af de 2 år blev der gennemført 377 familierådslagninger og opfølgende rådslagninger, hvilket blev til besvarelser fra i alt 3381 personer, herunder 2676 deltagere (børn, forældre, familie og netværk) og 750 professionelle. Der blev indsamlet data fra næsten hver eneste rådslagning.

En bortfaldsanalyse, hvor vi sammenlignede antallet af registrerede rådslagninger i både kodebogen, konteringen og besvarelserne, hvor rådslagningsnummeret var opgivet, viste at det præcise antal var 377 rådslagninger. Der er således 377 potentielle besvarelser af spørgeskemaer til socialrådgivere, samordnere og deltagere. Vi kender ikke antallet af deltagere, men vi ved at spørgeskemaerne er udleveret samlet af samordnerne, og vi ved at alle samordnere og initiativtagere har registreret deres rådslagninger på rådslagningsnummeret. Det betyder, at vi i vores regneark kan tælle hvor mange numre, der mangler besvarelser fra en samordner og en socialrådgiver ($n=12$), hvilket giver et bortfald på cirka 3%, som er et meget begrænset eksternt bortfald. I de enkelte analyser kan man se, hvor mange der ikke har svaret på det enkelte spørgsmål dvs. det interne bortfald. Da vi ved fra samordnere og rådgivere, at det typisk skyldes glemsomhed, travlhed eller pressede familier, har vi fravalgt at foretage en yderligere bortfaldsanalyse.

I 2020 blev samtlige besvarelser indtastet i SurveyXact af tre indtastere fra Esbjerg Kommune efter nøje instruktion og løbende kvalitetstjek. Indtastningen var konstrueret således at rådslagningsnummeret skulle indtastes to gange, før at det var muligt at gå videre med indtastningen. Der var flere tekniske kontroller i indtastningen af det enkelte skema. Det var et meget stort arbejde, fordi vi havde fravalgt elektronisk besvarelse.

Data blev efterfølgende rensat og gennemgået i SurveyXact, inden de blev eksporteret sammen med labels til statistikprogrammet SPSS, hvor dataanalyserne er foretaget. Der er primært tale om såkaldt 'tællestatistik' med frekvensmålinger, krydstabuleringer og korrelationer mellem de krydsede variable.

Hovedparten af besvarelserne er foregået ved en afkrydsning på skalaer fra 1-5 (ordinalskala), fx gående fra 'slet ikke', 'i mindre grad', 'i midten', 'i nogen grad' og til 'i høj grad'. Frekvenserne er præsenteret med antal besvarelser og procentandelen i hver kategori, men som regel uden at 'ved ikke' kategorien er indeholdt. Argumentet for dette er, at 'ved ikke' kategorien ikke anvendes i korrelationerne og at de små forskelle i procenttallene ville forstyrre læseren. Vi har dog taget kategorien med i de få frekvenser, hvor den tilfører ekstra information.

For at gøre præsentationen af vores analyser tydelige, har vi igennem hele undersøgelsen valgt at tage de to meget 'positive' svarkategorier ('ja, meget' og 'i nogen grad') på en skala fra 1-5 som udtryk for, at respondenterne i høj grad har vurderet noget som positivt. Midterkategorien lades være neutral ('i midten'), og de to svarkategorier ('i mindre grad' og 'slet ikke') som 'negative'. Det gør analyserne mere overskuelige, og vi vurderer oftest midterkategorien som et udtryk for, at respondenterne har valgt en mere 'neutral' besvarelse. I enkelte sammenligninger har vi regnet midterkategorien med pga. international sammenligning, men det er præciseret. Vi har i øvrigt analyseret forskydninger med anvendelse af alle kategorier fra skalaen og derfor er de medtaget i tabellerne.

Krydsfrekvenser er, når vi tager besvarelser på to forskellige spørgsmål og samler dem i en tabel, fx når vi både vil vide, hvor mange børn der har oplevet sig hørt, og samtidigt har oplevet sig forstået. Det giver ofte en lidt uoverskuelig tabel for læseren, men vi har alligevel holdt fast i denne lidt komplekse tabelform, da vi anvender kompleksiteten i analyserne og kun laver enklere tabeller, hvor vi finder det nødvendigt.

Korrelationer og korrelationskoefficienter er, når vi regner på, hvor stærk en statistisk sammenhæng er mellem besvarelser af to variable (spørgsmål). Vi har valgt kun at lave disse analyser mellem to variable svarende til krydstabuleringerne, da det er de vigtigste mål for denne undersøgelse. Korrelationskoefficienterne er et tal mellem 1 og -1, og jo højere det tal er, jo stærkere er sammenhængen. Vi regner næsten kun i Gamma-værdier i denne rapport, da det er disse man statistisk anvender, når det er tale om korrelationer mellem skalaer på ordinalniveau og de er tilnærmelsesvis lineære. Når man skal tolke disse værdier, så gælder følgende:

- En Gamma værdi på +/- 0,1-0,2 regnes for en svag sammenhæng
- En Gamma værdi på +/- 0,2-0,3 regnes for en moderat sammenhæng
- En Gamma værdi på +/- 0,3 eller numerisk højere regnes for en stærk sammenhæng (Andersen & Jacobsen 2005)

Vi skal altid huske, at korrelationer er ikke det samme som kausalitet. En korrelation betyder, at der er en statistisk sammenhæng, men det er ikke en årsagssammenhæng. Så vi skal huske ikke at være alt for hurtige med vores konklusioner, selv om noget kan synes indlysende.

Signifikansniveau er, om vi kan bruge den korrelation til noget, eller den bare er udtryk for en tilfældighed. Her antager man, at hvis P-værdien er under 0,05, så er sammenhængen signifikant, og vi kan derfor anvende den. (Andersen & Jacobsen 2004)

Vi har som det første udskrevet alle vores frekvenser, analyseret dem og udvalgt de interessante sammenhænge, der kan svare på vores forskningsspørgsmål. Det betyder, at vi med dette fantastiske datamateriale kunne have lavet mange flere og også mere avancerede analyser, men det har vi fravalgt, da de ikke vil tilføje yderligere viden til besvarelsen af vores forskningsperspektiver.

Samlet set er der som tidligere nævnt tale om et meget omfattende internationalt sammenligneligt datamateriale af høj kvalitet med et begrænset bortfald. Vi har så mange besvarelser, at de fleste af vores analyser er signifikante og kan anvendes til, sammen med

vores øvrige datamateriale, at sige noget meget evident om familierådslagning ikke kun i Esbjerg Kommune, men også internationalt.

Der er og har været tale om et forskningssamarbejde mellem Esbjerg Kommune og UC SYD, hvor den ene forsker, Anne-Mette Sandgaard, samtidigt er ansat som koordinator af familierådslagning i Esbjerg. Hun har efter aftale registreret og lavet 'feltnoter' ift. den daglige drift. Som forskere har vi haft møder i hele perioden på tre år: Møderne er foregået på Esbjerg Kommune, hvor der samtidigt har været dialog med socialrådgivere, ledere og samordnere om de løbende sager og problemstillinger i driften. Det giver forskningen indlysende fordele, at en af forskerne er så tæt på den daglige drift, men udgør samtidig en af de metodiske udfordringer i dette forskningsprojekt, nemlig at der kan stilles spørgsmål til habilitet og resultaternes gyldighed. Dette imødegås dels ved, at projektet er gennemført i et samarbejde med en ekstern og uafhængig forsker, docent, ph.d. Bo Morthorst Rasmussen fra UC SYD, der er ansvarlig for forskningens kvalitet. Han har forsket i familierådslagning siden han var ansvarlig for evaluering af 'Det danske forsøg med familierådslagning' i 1999-2001. Derudover har forskningsdesignet været åbent, transparent og overholder de videnskabelige krav til denne type forskning, der er en del af den videnskabelige kvalitetssikring på UC SYD, hvor forskellige forskere har givet sparring, gennemlæst og kvalitetssikret alle tre forskningsrapporter.

Resultater, erfaringer, udvikling og udfordringer

Når vi skal vurdere familierådslagningens betydning, virkning og effekt, så kan vi som nævnt identificere to overordnede og sammenhængende målsætninger med familierådslagning. Der er effekt/virkningsmålsætningen, hvor målet med familierådslagning er, at barnet kommer i bedre trivsel og udvikling. Og så er der rettigheds- og børneperspektiv målsætningen, hvor målet er at barnet og de betydningsfulde voksne omkring barnet inddrages i beslutningerne, definition og løsning af problemerne. Det er som udgangspunkt to forskellige målsætninger, der fordrer forskellige analyser og data, men resultaterne kan sagtens være gensidigt afhængige, og de kan begge realiseres i den samme familierådslagning. Der kan i princippet godt have været gennemført en familierådslagning med betydelig positiv effekt uden en høj grad af etik og inddragelse af alle, ligesom at en rådslagning med høj etik og inddragelse ikke behøves at øge barnets trivsel og udvikling.

1. Effekt på trivsel/udvikling. Den klassiske effekt/virkningsmålsætning har fokus på om familierådslagning virker ift., om barnet/den unge og familien på kort og lang sigt får hjælp og støtte til deres trivsel og udvikling. Dermed måler vi om og i hvilket omfang barnet/den unge, qua inddragelse af familie og netværk i beslutningsprocessen og deres støtte og opbakning, er kommet i bedre trivsel, udvikling og læring. Omdrejningspunktet er især planen, dens realisering og virkning/effekt. Det vurderer vi ud fra alle deltagere og initiativtagernes (90% af initiativtagerne har været socialrådgivere og derfor skriver vi herefter socialrådgivere) besvarelser lige efter en rådslagning (output) og efter den opfølgende rådslagning (outcome). Der kan i princippet godt have været gennemført en familierådslagning med betydelig positiv effekt uden en høj grad af etik og inddragelse af alle, ligesom at en rådslagning med høj etik og inddragelse ikke behøves at øge barnets trivsel og udvikling.

2. Rettigheds- og børneperspektiv målsætningen vedrører barnet, forældrene og den udvidede families demokratiske inddragelse i definition og løsning af problemerne. Antallet af rådslagninger med inddragelse af barnet, forældre og den udvidede familie i 1156 rådslagninger er i sig selv et udtryk for, at der har været systematisk inddragelse jf. § 47 Serviceloven. Vi har desuden i spørgeskemaerne en række spørgsmål om i hvilket omfang deltagerne reelt har oplevet sig inddraget; fx om barnet har været med til at formulere spørgsmålene som der tages stilling til, har bidraget til planen osv. Der kan i princippet godt have været gennemført en familierådslagning med en høj grad af etik og inddragelse uden, at barnet er kommet i trivsel og udvikling. Denne del har et selvstændigt kapitel, ligesom at alle de indirekte mål og det virksomme i familierådslagning primært behandles i det afsluttende kapitel 'Centrale diskussioner'.

Nedenstående analyser af effekten på barnets trivsel og udvikling starter med 'output' lige efter familiens første rådslagning. Vi ved fra forskningen, at der allerede sker noget med et kommunikativt fokus på barnet i hele 'den udvidede familie', når der bliver sagt ja til en rådslagning. Der opstår en form for begejstring, håb og tro på, at rådslagningen vil gøre en forskel for barnet (Rasmussen & Haldbo, 2002; Rasmussen & Sandgaard, 2019). Efter analysen af 'output' analyserer vi resultaterne fra de opfølgende rådslagninger 3-6 måneder efter selve rådslagningerne og dermed realiseringen af planen og respondenternes erfaringer og vurderinger af om barnets udvikling og trivsel er øget. Dernæst har vi fokus på den nye og justerede plan og dermed om eventuelle skuffede forventninger har sat sig spor hos henholdsvis deltagerne og socialrådgiverne. Vi har valgt at præsentere

analyser og resultater fra deltagerne som det første, da det er dem familierådslagning handler om og efterfølgende sammenligne med de professionelle besvarelser.

Hvad synes børn, forældre, familie og netværk om rådslagningerne og om planerne?

Inden vi præsenterer effekten/virkningen for de to tilgange til familierådslagning, har vi valgt at præsentere de overordnede resultater fra hele projektperioden 2014-2020 vedrørende de 6287 deltagers tilfredshed med familierådslagning i de 6 år med rådslagning i Esbjerg Kommune, samt hvorvidt deltagerne har været i stand til at løse den stillede opgave med at formulere en plan for støtten til barnet på baggrund af de stillede spørgsmål. Argumentet er, at begge dele er vigtige for, at læseren kan vurdere og sætte realiseringen af de andre målsætninger ind i en lokal og national kontekst, fx kunne en stor tilfredshed blandt de voksne deltagere samtidigt med en stor utilfredshed blandt børn og unge få betydning for vurderingen af, hvordan vi tolker et samlet resultat.

Deltagernes tilfredshed med deres familierådslagning

Der har været afholdt 1156 familierådslagninger i perioden 2014-2020, hvor vi lige efter deres deltagelse har fået svar fra 6287 deltagere (børn, forældre, familie og netværk). Uanset hvilken forståelse af familierådslagning vi anvender, så er det vigtigt at vide, hvordan de samlet set har oplevet at deltage i familierådslagning i Esbjerg Kommune.

Deltagerne synes i høj grad om hele familierådslagningen (output). I det samlede datasæt er der 86,2%, der har svaret 'rigtig god' og 'god'. For børnene og de unges vedkommende er tallet 91,7%, og der er ingen børn der har svaret 'mindre god' eller 'dårlig' målt på deres første familierådslagning. Børnene og de unge er generelt de mest positive i næsten alle målinger, men som vi kan læse ud af tallene, så er alle deltagerne generelt meget positive, når de skal vurdere hele familierådslagningen (Der er lidt færre børn/unge end mødre, der har svaret, hvilket primært skyldes børnenes alder).

Deltager i familierådslagning: Hvem er du? * Hvad synes du om hele familierådslagningen?

		Hvad synes du om hele familierådslagningen?					Total	
		rigtig god	god	nogenlunde	mindre god	dårlig		
Hvem er du?	barn	Count	72	39	10	0	0	121
		% within Hvem er du?	59,5%	32,2%	8,3%	0,0%	0,0%	100,0%
	mor	Count	71	52	19	0	0	142
		% within Hvem er du?	50,0%	36,6%	13,4%	0,0%	0,0%	100,0%
	far	Count	48	51	17	4	1	121
		% within Hvem er du?	39,7%	42,1%	14,0%	3,3%	0,8%	100,0%
	familie	Count	275	247	67	13	1	603
		% within Hvem er du?	45,6%	41,0%	11,1%	2,2%	0,2%	100,0%
	netværk	Count	61	53	18	4	1	137
		% within Hvem er du?	44,5%	38,7%	13,1%	2,9%	0,7%	100,0%
Total	Count	527	442	131	21	3	1124	
	% within Hvem er du?	46,9%	39,3%	11,7%	1,9%	0,3%	100,0%	

Tabel 1

Deltagerne har også besvaret spørgsmålene lige efter deres opfølgende familierådslagning (outcome). Og deres vurdering af de opfølgende rådslagninger er næsten lige så positiv med 81,2% placeret i de to mest positive kategorier for alle besvarelser og 84,5% for børnene. Men der er dog et fald eller forskydning på 7% for børnene, hvor der nu er 1,7%, der har svaret i de to 'negative' kategorier.

Deltager i familierådslagning: Hvem er du * Hvad synes du om hele opfølgningen?

		Hvad synes du om hele opfølgningen?					Total	
		rigtig god	god	nogen- lunde	mindre god	dårlig		
Hvem er du?	barn	Count	95	52	24	2	1	174
		% within Hvem er du	54,6%	29,9%	13,8%	1,1%	0,6%	100,0%
	mor	Count	80	75	25	3	2	185
		% within Hvem er du	43,2%	40,5%	13,5%	1,6%	1,1%	100,0%
	far	Count	43	70	28	6	2	149
		% within Hvem er du	28,9%	47,0%	18,8%	4,0%	1,3%	100,0%
	familie	Count	219	275	92	19	12	617
		% within Hvem er du	35,5%	44,6%	14,9%	3,1%	1,9%	100,0%
	netværk	Count	54	51	16	1	2	124
		% within Hvem er du	43,5%	41,1%	12,9%	0,8%	1,6%	100,0%
	Total	Count	491	523	185	31	19	1249
		% within Hvem er du	39,3%	41,9%	14,8%	2,5%	1,5%	100,0%

Tabel 2

De 2373 deltagere har samlet set i de sidste datasæt 2018-2020 for rådslagninger og opfølgende rådslagninger fordelt sig således:

	Rigtig god	God	Nogenlunde	Mindre god	Dårlig	Total
Antal	1018	965	316	52	22	2373
Procent	43%	41%	13%	2%	1%	100%

Tabel 3

I de tidligere datasæt Del 1 med de 3251 besvarelser var tallet for det, der svarer til de tre positive kategorier (midterkategorien er regnet med pga. international sammenligning), 97% for børnene og 96% for resten af deltagerne, så det svarer i høj grad til dette sidste og mere nuancerede datasæt, hvor der også er i 97% i de tre kategorier. Disse meget positive kvantitative besvarelser svarer til eller er lidt højere end den internationale forskning, fx var tallet i det danske forsøg med familierådslagning på 86% (Rasmussen & Haldbo, 2002). Resultaterne ligger i forlængelse af resultaterne fra andre nordiske kvantitative som kvalitative undersøgelser (Rasmussen & Haldbo, 2002; Hansen et al., 2003; Hoverak, 2006; Hyrve, 2006; Mortensen, 2007; Heino, 2009; Vik, 2009; Havnen & Christiansen, 2014; Slettebøe, 2016). Der er dog ingen af disse undersøgelser, der har et lige

så stort antal rådslagninger i en tilsvarende lang periode i en enkelt kommune eller en kommune, hvor der har været et så bevidst fokus på børneperspektivet.

Samlet set har der været afholdt 1156 familierådslagninger og opfølgende rådslagninger i Esbjerg Kommune. I en periode på 6 år er der positive kvantitative svar med 97% i de tre positive kategorier (pga. international sammenligning) og 3% i de negative fra 6287 deltagere (børn, forældre, familie og netværk). Sammenlignet med danske og internationale undersøgelser betyder det, at der er stærk evidens for, at deltagerne (børn, forældre, familie og netværk) er overordentligt tilfredse med deres familierådslagning. Dog er der 3% i de to negative kategorier, der har haft en negativ oplevelse, som man bør være opmærksom på.

Planerne (barnets plan) og udarbejdelse af disse

I socialt arbejde er handleplanerne det fysiske udtryk og dokumentationen for de beslutninger, målsætninger og de valgte indsatser, der fx skal hjælpe barnet og familien med en løsning af de konkrete sociale problemer. Planen er en form for aftalepapir, der efterfølgende er omdrejningspunktet for samarbejdet mellem barnet, forældrene og eventuelle professionelle leverandører som fx familiehuse, mentorer, psykologer, mv. Der følges løbende op på disse planer, hvor der vurderes om målene er nået, hvis ikke må de og indsatserne justeres. Det er typisk socialrådgiveren som myndighed, der sidder for bordenden for denne proces og udarbejder handleplanen med mere eller mindre inddragelse af barn, forældre og andre aktører. I familierådslagning er det barnet og dets forældre, familie og netværk, der er inviteret af barnet til at udarbejde 'barnets plan'.

Familierne lykkes med at udarbejde en plan i 97% af de 1156 rådslagningerne i Esbjerg Kommune. Det er der i og for sig ikke noget nyt i. I det danske forsøg for ca. 20 år siden var tallet også 97%, og det blev sammenlignet med 97% i Sverige og 100% i England (Rasmussen & Hansen, 2002). Men det er stadig interessant, at når barnet, forældre, familie og netværk med en familierådslagning får muligheden for at hjælpe barnet og lave en plan støtte til barnet, så deltager de, svarer på spørgsmålene og er med til at lave en plan.

En ting er at de lykkes med at udarbejde planen, noget andet er om de også er tilfredse med den vurderet efter deres første rådslagning. Ved opfølgningen vurderer de planens virkning og justerer den.

Deltager: Er du tilfreds med jeres plan?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ja, meget	789	62,3	65,9	65,9
	i nogen grad	273	21,5	22,8	88,6
	i midten	78	6,2	6,5	95,2
	i mindre grad	8	,6	,7	95,8
	slet ikke	8	,6	,7	96,5
	ved ikke	42	3,3	3,5	100,0
	Total	1198	94,6	100,0	
Missing	System	69	5,4		
Total		1267	100,0		

Tabel 4

En meget stor andel på 88,6% har svaret 'ja, meget' og 'i nogen grad'. Og der kun 1,4%, der har svaret 'i mindre grad' eller 'slet ikke'. At dem der har udarbejdet planen, er tilfredse med den, er ikke underligt. Et af argumenterne for inddragelse i det hele taget er, at inddragelsen skaber fælles forståelse, ejerskab, motivation, fællesskab, mv. (Faureholm & Brønholt 2005, Rasmussen & Jæger 2019). Det viser sig også i familierådslagning, og det gælder for alle deltagerne.

Deltager: Hvem er du * Er du tilfreds med jeres plan?

		Er du tilfreds med jeres plan?					Total
		Ja, meget	i nogen grad	i midten	i mindre grad	slet ikke	
barn	Count	89	25	4	0	1	119
	% within Hvem er du?	74,8%	21,0%	3,4%	0,0%	0,8%	100,0%
mor	Count	100	30	10	3	0	143
	% within Hvem er du?	69,9%	21,0%	7,0%	2,1%	0,0%	100,0%
far	Count	88	24	8	1	0	121
	% within Hvem er du?	72,7%	19,8%	6,6%	0,8%	0,0%	100,0%
familie	Count	404	146	38	3	3	594
	% within Hvem er du?	68,0%	24,6%	6,4%	0,5%	0,5%	100,0%
netværk	Count	89	31	12	1	4	137
	% within Hvem er du?	65,0%	22,6%	8,8%	0,7%	2,9%	100,0%
Total	Count	770	256	72	8	8	1114
	% within Hvem er du?	69,1%	23,0%	6,5%	0,7%	0,7%	100,0%

Tabel 5

Det er igen børnene, der er mest tilfredse. Generelt har alle deltagere været meget tilfredse, bortset fra nogle få procent. Vi bør i denne besvarelse være opmærksomme på mødrene i tre rådslagninger (2,1%), hvor de har svaret 'i mindre grad', hvilket kunne betyde, at planen ikke er blevet som de ønskede den. Det drejer sig dog kun om tre rådslagninger, og det er vanskeligt at sige noget generelt om dem.

Familierne lykkes med at udarbejde en plan i 97% af de 1156 rådslagningerne i Esbjerg Kommune. Og en meget stor andel på 88,6% har svaret 'Ja, meget' og 'i nogen grad' til om de er tilfredse med deres plan. Det gælder for alle deltagere (børn, forældre, familier og netværk). Der er kun 1,4%, der har svaret 'i mindre grad' eller 'slet ikke'. Det svarer til de danske og internationale undersøgelser gennem 20 år, så der er stærk evidens for, at deltagerne både kan udarbejde planerne og er tilfredse med dem. At dem der har udarbejdet planen, er tilfredse med den, er ikke underligt. Det er et af argumenterne for inddragelse i hele taget, at inddragelsen skaber fælles forståelse, ejerskab, motivation, fællesskab, mv. Det viser sig i familierådslagning og det gælder for alle deltagerne.

Effekt/virkning på barnets trivsel, udvikling og læring

Udgangspunktet og målsætningen for effekt/virknings tilgangen til familierådslagning er, at barnet/den unge får hjælp og støtte til at komme i trivsel, udvikling og læring. Det store spørgsmål er, om og hvordan barnets trivsel påvirkes af familierådslagning på kort (output) og på lang sigt (outcome). Vi har både barnets og alle deltagernes vurderinger og socialrådgivernes vurdering af dette på både kort og lang sigt.

Barnets trivsel, udvikling og læring vurderet af barnet, forældrene, familien og netværket

Vi starter med børnene og alle deltagernes vurdering lige efter deres første familierådslagning. Mange af især børnene og mødrene har været nervøse. Mange har ikke helt vidst, hvad de er gået ind til, selv om alle deltagere har haft besøg af en samordner og er blevet informeret om rådslagningen. I undersøgelsen kan vi se, at 75% svarer, at de primært kommer for at hjælpe barnet. Efter den første rådslagning har de svaret:

Deltagere: I hvor høj grad tror du, at planen vil hjælpe barnet/den unge?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ja, meget	626	44,1	48,7	48,7
	i nogen grad	449	31,6	34,9	83,6
	i midten	145	10,2	11,3	94,9
	i mindre grad	48	3,4	3,7	98,6
	slet ikke	18	1,3	1,4	100,0
	Total	1286	90,6	100,0	
Missing	System	133	9,4		
Total		1419	100,0		

Tabel 6

Lige efter rådslagningen er der ingen tvivl om, at deltagerne tror, at planen vil hjælpe barnet eller den unge som den konkret omhandler. Der er 83,6% af deltagerne, der har svaret, at de har en 'meget høj' og 'i nogen grad' tro på planen og 3,7%, der svarer 'i mindre grad' og 1,4% der svarer 'slet ikke'. Der er ingen tvivl om, at langt de fleste deltagere tror på den plan, de lige har lavet, hvilket korrelerer stærkt med deres tilfredshed med den plan, de lige har lavet (Gamma = 0,723), ligesom det korrelerer med stemningen i

rådslagningens fase 3 (Gamma = 0,509). Det kan vi tolke på den måde, at jo mere de er tilfredse med plan og jo bedre stemningen har været, jo mere tror de på, at den vil hjælpe barnet.

Spørgsmålet er dog, om alle deltagere er lige begejstrede, eller de akkumulerede tal i virkeligheden dækker over store variationer, hvor vi især er interesserede i barnet og mødrenes vurderinger, da det typisk er ved moderen, barnet bor. Fra vore andre kvalitative data ved vi, at de har mest på spil, og at de kan opleve sig pressede af de andre deltagere.

Deltager: Hvem er du? * Tror du, at planen vil hjælpe barnet/den unge?

		I hvor høj grad tror du at planen vil hjælpe barnet/den unge?					Total	
		Ja, meget	i nogen grad	i midten	i mindre grad	slet ikke		
Hvem er du?	barn	Count	66	43	7	1	0	117
		% within Hvem er du?	56,4%	36,8%	6,0%	0,9%	0,0%	100,0%
	mor	Count	78	45	13	6	0	142
		% within Hvem er du?	54,9%	31,7%	9,2%	4,2%	0,0%	100,0%
	far	Count	63	45	8	3	0	119
		% within Hvem er du?	52,9%	37,8%	6,7%	2,5%	0,0%	100,0%
	familie	Count	297	222	61	9	4	593
		% within Hvem er du?	50,1%	37,4%	10,3%	1,5%	0,7%	100,0%
	netværk	Count	55	62	11	6	2	136
		% within Hvem er du?	40,4%	45,6%	8,1%	4,4%	1,5%	100,0%
	Total	Count	559	417	100	25	6	1107
		% within Hvem er du?	50,5%	37,7%	9,0%	2,3%	0,5%	100,0%

Tabel 7

Det viser sig, at samtlige deltagere tror, at planen vil hjælpe barnet/den unge lige umiddelbart efter en rådslagning. Den mest positive gruppe er børnene/de unge. Det er kun 1% af børnene, der i mindre grad tror på, at støtten vil hjælpe dem, og samtidigt er 4,2% af mødrene skeptiske.

Denne umiddelbare tro på planen, og at den vil hjælpe barnet, fandt vi også i undersøgelsen af det danske forsøg med familierådslagning for 20 år siden (Rasmussen & Haldbo, 2002). Og lige fra opstarten i Esbjerg Kommune for 6 år siden har effekten været så høj (Rasmussen & Sandgaard, 2018), hvor vi egentlig havde forventet et gradvis fald ud fra den forskning, der lidt populært kaldes Hawthorne eller projekteffekten (Bukdahl, 2021). Den ses ofte ved implementering af nye metoder, hvor deltagerne kan 'føle sig udvalgte' med høj tilfredshed og resultater til følge, der så senere aftager. Det ser vi hverken her eller internationalt ved den første familierådslagning. Det kan bl.a. handle om, at denne form for inddragelse, hvor deltagerne selv har udarbejdet planen uden direkte deltagelse af socialrådgiveren eller andre professionelle ganske enkelt giver en form for ejerskab og fælles tro på, at planen og deres støtte vil hjælpe barnet. Det fine ved denne undersøgelse er, at vi kan se, at 'håbet og troen' gælder for alle deltagere og især, at børnene er de mest positive. I vores tidligere undersøgelser havde vi kun et samlet positivt billede, og vi kunne dermed ikke se, om fx mødrene eller barnet afveg fra det samlede billede.

Den realiserede plan og opfølgningen vurderet af barnet, forældrene, familien og netværket

Et er naturligvis at være begejstret og tro på en plan, man selv har været med til at lave lige efter en rådslagning. Noget andet er at mødes 3 – 6 måneder efter til en opfølgende rådslagning, hvor de skal vurdere om støtten er blevet gennemført, og om barnet faktisk er kommet i trivsel. Vi har fra vore kvalitative interviews i Del 1 og Del 2 flere eksempler på skuffede deltagere, der ikke synes, at planen helt har levet op til forventningerne eller at barnet ikke er kommet i den forventede trivsel. Som vi kunne se fra de foregående analyser af output, var der ingen tvivl om, at deltagerne havde høje forventninger til planen. Men spørgsmålet er, hvordan det samlede billede ser ud til den opfølgende rådslagning efter 3- 6 måneder.

Deltagere: I hvilken grad oplever du, at planen har hjulpet barnet/den unge?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ja, meget	483	34,0	38,0	38,0
	i nogen grad	472	33,3	37,2	75,2
	i midten	181	12,8	14,3	89,4
	i mindre grad	92	6,5	7,2	96,7
	slet ikke	42	3,0	3,3	100,0
	Total		1270	89,5	100,0
Missing	System	149	10,5		
Total		1419	100,0		

Tabel 8

Med en samlet besvarelse på 75,2 % for de to positive kategorier 'ja, meget' og 'i nogen grad', der vurderer, at planen har hjulpet barnet, så er den overordnede erfaring og vurdering fra alle dem, der er tæt på barnet, at den har hjulpet, og at barnet er kommet i bedre trivsel. Men sammenligner vi med deres oprindelige tro på planen, så er der kommet mere 'realisme' ind, som nogle af deltagerne også har fortalt os i de kvalitative interview i Del 1. og Del 2. Der er et fald og forskydninger på cirka 10 % i de øverste to positive kategorier til midten, og vi har fået hele 10,5% i de to negative kategorier 'i mindre grad' og 'slet ikke', dog kun 3,3% i kategorien 'slet ikke'.

Igen er det vigtigt at kunne differentiere mellem deltagerne for at se, hvordan de skuffede forventninger og erfaringer fordeler sig

Deltager: Hvem er du? * Oplever du, at planen har hjulpet barnet/den unge?

		I hvilken grad oplever du, at planen har hjulpet barnet/den unge?					Total	
		Ja, meget	i nogen grad	i midten	i mindre grad	slet ikke		
Hvem er du?	barn	Count	75	49	25	6	3	158
		% within Hvem er du	47,5%	31,0%	15,8%	3,8%	1,9%	100,0%
	mor	Count	73	67	26	13	7	186
		% within Hvem er du	39,2%	36,0%	14,0%	7,0%	3,8%	100,0%
	far	Count	61	51	23	8	5	148
		% within Hvem er du	41,2%	34,5%	15,5%	5,4%	3,4%	100,0%
	familie	Count	207	234	86	46	20	593
		% within Hvem er du	34,9%	39,5%	14,5%	7,8%	3,4%	100,0%
	netværk	Count	47	45	13	12	6	123
		% within Hvem er du	38,2%	36,6%	10,6%	9,8%	4,9%	100,0%
	Total	Count	463	446	173	85	41	1208
		% within Hvem er du	38,3%	36,9%	14,3%	7,0%	3,4%	100,0%

Tabel 9

Sammenlignet med besvarelsene lige efter rådslagningen, så har respondenterne som nævnt bevæget sig fra den meget positive kategori mod midten. Børnene er stadig de mest positive, men også de har bevæget sig. I kategorierne 'i mindre grad' og 'slet ikke' er de gået fra 1% til 5,7%, hvor 3 respondenter (1,9%) har svaret 'slet ikke'. Det samme gælder for mødrene, hvor de i de to kategorier er gået fra 4,2% til 10,8%, hvilket betyder, at vi har en gruppe af særligt vigtige og sårbare aktører (Rasmussen & Sandgaard 2018), der 'i mindre grad' eller 'slet ikke' har oplevet, at planen har skabt udvikling og trivsel for barnet. Det kan der være mange grunde til. Ifølge interview fra Del 1 og Del 2 kan deltagerne være skuffede over resultaterne, deres families bidrag, og de kan føle sig klemt og diskvalificeret, og lignende.

Vi har undersøgt, hvordan deltageres besvarelser kan give en forståelse af denne skuffelse eller erfarede realisme. Det der korrelerer mest med deltageres skuffede forventninger er, i hvilken grad de selv oplever, de har levet op til planen, hvilket vi har 'krydset' med om de oplever, at planen har hjulpet.

Korrelation deltager: Oplevelse af selv at have levet op til planen * oplevelse af at planen har hjulpet barnet/den unge

		Value	Asymptotic Standard Error ^a	Approximate T ^b	Approximate Significance
Ordinal by Ordinal	Gamma	,684	,023	23,417	,000
N of Valid Cases		1239			

Tabel 10

Der er tale om en meget stærk og signifikant sammenhæng på $\Gamma = 0,684$, så deres vurdering af deres egen og øvrige deltagers støtte, er det der korrelerer mest med om de oplever, at støtten har hjulpet. Det svarer på mange måder til vore kvalitative data i Del 1 og Del 2 og er meget forståeligt, da barnets plan jo alene indeholder støtten fra 'de private'. Der kunne også være andet på spil fx en manglende eller for sen støtte fra professionelle som familierådgivningen eller andre, som nogle respondenter har ytret i vore kvalitative data, men det har vi ingen kvantitative data på.

Men vi har dog nogle data, der kan være med til at nuancere og forstå, hvad der i familien korrelerer med deres vurdering og erfaringer med, om barnet er kommet i bedre trivsel. Eksempelvis er de rådslagningsspørgsmål som deltagerne skal tage stilling til - der danner baggrund for deres svar og deres støtte til barnet/den unge formuleret i handleplanen - ifølge vores og andres forskning helt centrale i familierådslagning (Rasmussen & Sandgaard, 2019a, 2019b).

Spørgsmålene bliver som udgangspunkt formuleret i et samarbejde mellem barnet, socialrådgiveren og moderen. De kan opleves som mere eller mindre rigtige eller præcise i forhold til problemstillingen. Deltagerne har på en skala fra 1-5 svaret på, om det var de rigtige spørgsmål, som de skulle tage stilling til. Krydser man deres besvarelser med deres vurdering af, om støtten har hjulpet, så er der en signifikant og relativ stærk korrelation ($\Gamma = 0,363$), hvilket betyder, at jo mere 'rigtige' de vurderer spørgsmålene til at være, jo mere har de oplevet, at barnet er kommet i bedre trivsel.

Korrelation deltager: Spørgsmåls forhold til problemstillingen * støtten har hjulpet barnets trivsel

	Value	Asymptotic Standard Error ^a	Approximate T ^b	Approximate Significance
Ordinal by Ordinal Gamma	,363	,034	10,158	,000
N of Valid Cases	1183			

Tabel 11

Et andet centralt tema er, om barnet efter deltagerens vurdering er blevet hørt. Det ved vi også rent forskningsmæssigt er vigtigt, ligesom det er en af de grundlæggende værdier bag familierådslagning. Og i særdeleshed er det ét af de områder, som Esbjerg Kommune har prioriteret højt i deres arbejde med familierådslagning. Dette kommer fx til udtryk ved, at Esbjerg Kommune kalder handleplanen for barnets plan, og de har arbejdet med inddragelsen af barnet, osv., hvilket der kan læses mere om i forskningsrapporten Del 2 (Rasmussen & Sandgaard, 2019). Så det er interessant om barnets stemme eller oplevelsen af, at de er blevet hørt, korrelerer med vurderingen af, om barnet er kommet i bedre trivsel.

Korrelation deltager: Barnet er blevet hørt * barnets trivsel

	Value	Asymptotic Standard Error ^a	Approximate T ^b	Approximate Significance
Ordinal by Ordinal Gamma	,393	,038	9,393	,000
N of Valid Cases	1234			

Tabel 12

Der er en signifikant og relativ stærk sammenhæng på $\Gamma = 0,393$, hvilket betyder, at jo mere deltagerne har svaret, at barnet er blevet hørt, jo mere har de også svaret, at

barnet er kommet i bedre trivsel. Det er vanskeligt at tolke på denne sammenhæng, men den er interessant. Forklaringer kan handle om, at barnets inddragelse medfører ejerskab, myndiggørelse og agency, forstået som barnets aktive handling, der igen har betydning for deltagerens oplevede og erfarede trivsel og udvikling hos barnet.

En anden problemstilling vedrører, hvorvidt deltagerne oplever, at der mangler vigtige personer til rådslagningerne. I vores interview er det blevet nævnt, at der kan være vigtige personer, der ikke er blevet inviteret, ikke har ønsket at deltage eller har meldt afbud til opfølgningerne. Det kan fx være en far, en bonusmor, en bedstemor eller andre, som nogle deltagere mener, er vigtige for barnet eller løsningen af problemstillingen. Når vi ser på deltagerens besvarelse på dette spørgsmål, og hvordan det korrelerer med vurderingen af, om barnet er kommet i bedre trivsel, så er der en signifikant, men relativt svag sammenhæng på $\Gamma = 0,177$.

Korrelation deltager: Mangel på vigtige deltagere * barnets trivsel

	Value	Asymptotic Standard Error ^a	Approximate T ^b	Approximate Significance
Ordinal by Ordinal Gamma	,177	,048	3,659	,000
N of Valid Cases	1112			

Tabel 13

Det betyder ikke, at eventuelle manglende personer ikke har en betydning for barnet, for familiodynamikkerne eller for den samlede plan, da vi jo ikke ved, hvad det ville have betydet, at de deltog. Den svage sammenhæng betyder alene, at deltagerens vurdering af virkningen kun i begrænset omfang korrelerer med manglende personer.

Et andet spørgsmål er om deltagerne har talt om udfordringer i familien, hvor vi kunne have en hypotese om, at såfremt familien har talt om deres udfordringer, så vil det påvirke i hvilket omfang barnet kommer i trivsel.

Korrelation deltager: Dialog om familiens udfordringer * barnets trivsel

	Value	Asymptotic Standard Error ^a	Approximate T ^b	Approximate Significance
Ordinal by Ordinal Gamma	,143	,042	3,399	,001
N of Valid Cases	1176			

Tabel 14

Der er en signifikant sammenhæng, men da $\Gamma = 0,143$, så er den relativt svag. Men jo mere de vurderer, de har talt sammen om familiens udfordringer, jo mere har de en oplevelse af, at barnet er kommet i trivsel.

Et andet spørgsmål, der hænger sammen med ovenstående, er om familien har haft mere kontakt med hinanden qua rådslagningen og den opfølgende rådslagning, og hvorvidt der her er en sammenhæng til oplevelsen af, at barnet er kommet i mere trivsel.

Korrelation deltager: Kontakt i familien * barnets trivsel

		Value	Asymptotic Standard Error ^a	Approximate T ^b	Approximate Significance
Ordinal by Ordinal	Gamma	,245	,056	4,339	,000
N of Valid Cases		996			

Tabel 15

Denne sammenhæng er ligeledes signifikant og stærkere med en moderat Gamma = 0,245 end deres vurdering af, at de har talt mere om familiens udfordringer. Så i de familier, hvor man oplever at have talt 'meget' mere sammen – da 75% har svaret, at de har talt mere om udfordringerne sammen – da har de også en oplevelse af, at barnet er kommet i øget trivsel. Det svarer til fundene i Det danske forsøg med familierådslagning (Rasmussen & Haldbo, 2002) for 20 år siden, men dengang havde vi ikke så gode data, at vi kunne måle korrelationen.

Vi har ligeledes nogle mål for deltagernes oplevelse af familiens størrelse. Det kan synes lidt specielt, at vi har bedt dem om at svare på, om de oplever deres familie som stor, mellem eller lille, men det handler bl.a. om, at vi både fra interview med såvel socialrådgivere som familierne i Del 1 og Del 2 har hørt om store og mindre familier og problemstillinger knyttet til størrelsen.

Korrelation deltager: Familiens størrelse * barnets trivsel

		Value	Asymptotic Standard Error ^a	Approximate T ^b	Approximate Significance
Ordinal by Ordinal	Gamma	,231	,035	6,482	,000
N of Valid Cases		1231			

Tabel 16

Der er faktisk en signifikant og moderat korrelation på Gamma = 0,231 mellem deres vurdering af familiens størrelse og den oplevede virkning på barnets trivsel, således at jo større de oplever deres familie, jo mere har de oplevet en positiv virkning på barnets trivsel. Vi kan ikke ud fra dette resultat slutte, at jo større familier og jo flere deltagere i rådslagningerne jo større virkning på barnets trivsel, men vi kan i vores data iagttage en sammenhæng mellem disse besvarelser.

En andet og meget omdiskuteret problemstilling er konflikter i familierne. Her ser vi på, om deltageres vurdering af antallet af konflikter i familien korrelerer med, hvorvidt de har oplevet, at planen har hjulpet barnet.

Deltager: Mange konflikter * Oplever du, at planen har hjulpet barnet/den unge?

		I hvilken grad oplever du, at planen har hjulpet barnet/den unge?					Total	
		Ja, meget	i nogen grad	i midten	i mindre grad	slet ikke		
Er der mange konflikter/udfordringer i jeres familie og netværk?	rigtig mange	Count	6	6	5	11	9	37
		% of Total	0,5%	0,5%	0,4%	0,9%	0,8%	3,1%
	mange	Count	37	45	26	19	8	135
		% of Total	3,1%	3,8%	2,2%	1,6%	0,7%	11,4%
	almindeligt	Count	173	188	89	31	11	492
		% of Total	14,6%	15,9%	7,5%	2,6%	0,9%	41,6%
	få	Count	150	154	39	16	8	367
		% of Total	12,7%	13,0%	3,3%	1,4%	0,7%	31,0%
	slet ingen	Count	83	50	13	4	1	151
		% of Total	7,0%	4,2%	1,1%	0,3%	0,1%	12,8%
	Total	Count	449	443	172	81	37	1182
		% of Total	38,0%	37,5%	14,6%	6,9%	3,1%	100,0%

Tabel 17

Korrelation deltager: Mange konflikter * barnets trivsel

		Value	Asymptotic Standard Error ^a	Approximate T ^b	Approximate Significance
Ordinal by Ordinal	Gamma	-,286	,035	-7,875	,000
N of Valid Cases		1182			

Tabel 18

Igen kan vi iagttagende en signifikant og moderat sammenhæng med en Gamma = - 0,286. Jo flere konflikter der er i familien, jo mindre vurderer deltagerne, at barnet er kommet i trivsel. Det svarer til vores forventninger, men billedet er meget mere nuanceret, når vi kigger ind i tallene fx. kan deltagerne godt være meget tilfredse med rådslagningen, også selv om der er mange konflikter i familien.

Den nye justerede plan vurderet af børn, forældre, familie og netværk

De ovenstående analyser vedrører deltageres vurdering af, hvorvidt planen er blevet realiseret, og barnet eller den unge er kommet i trivsel. Spørgsmålet er efterfølgende, om de får justeret planen og tror på den nye justerede plan, som de har lavet i forbindelse med opfølgningerne.

Analysen viser, at de tror på den nye plan, og vi er stort set tilbage ved de positive tal fra lige efter selve familierådslagning med 84%, der svarer i de to mest positive kategorier. Der er kun 5,1%, der har svaret 'i mindre grad' eller 'slet ikke' til troen på, at planen vil

hjelpe barnet. Igen er barnet den mest positive og har sammen med mor fået 'optimismen' tilbage, men 3,1% af de skuffede børn/de unge bliver dog i de to negative kategorier, hvorimod mødrene flytter sig ind i de positive kategorier og ender med 2,1%, hvilket er mere positivt end deres svar i den oprindelige familierådslagning. Det kan handle om mange forhold, og der er tale små forskydninger.

Deltager: Hvem er du * I hvor høj grad tror du, at planen vil hjælpe barnet/den unge?

		I hvor høj grad tror du, at planen vil hjælpe barnet/den unge?					Total	
		Ja, meget	i nogen grad	i midten	i mindre grad	slet ikke		
Hvem er du?	barn	Count	89	44	20	4	1	158
		% within Hvem er du	56,3%	27,8%	12,7%	2,5%	0,6%	100,0%
	mor	Count	93	68	21	3	1	186
		% within Hvem er du	50,0%	36,6%	11,3%	1,6%	0,5%	100,0%
	far	Count	69	54	14	9	5	151
		% within Hvem er du	45,7%	35,8%	9,3%	6,0%	3,3%	100,0%
	familie	Count	290	210	67	25	8	600
		% within Hvem er du	48,3%	35,0%	11,2%	4,2%	1,3%	100,0%
	netværk	Count	62	46	12	5	1	126
		% within Hvem er du	49,2%	36,5%	9,5%	4,0%	0,8%	100,0%
	Total	Count	603	422	134	46	16	1221
		% within Hvem er du	49,4%	34,6%	11,0%	3,8%	1,3%	100,0%

Tabel 19

Det betyder, at skuffelsen eller realismen, alt efter hvad vi kalder den, har lagt sig. Som vi kan læse ud af nedenstående tabel, så eksisterer skuffelsen stadig men i mindre grad. Hvis vi ser på sammenhængen med deres tidligere besvarelser, så er der en stærk sammenhæng.

Deltager: I hvilken grad oplever du, at planen har hjulpet barnet/den unge? * I hvor høj grad tror du, at planen vil hjælpe barnet/den unge?

		I hvor høj grad tror du, at planen vil hjælpe barnet/den unge?					Total	
		Ja, meget	i nogen grad	i midten	i mindre grad	slet ikke		
I hvilken grad oplever du, at planen har hjulpet barnet/den unge?	Ja, meget	Count	411	63	4	1	1	480
		% of Total	33,5%	5,1%	0,3%	0,1%	0,1%	39,1%
	i nogen grad	Count	167	249	38	4	0	458
		% of Total	13,6%	20,3%	3,1%	0,3%	0,0%	37,3%
	i midten	Count	19	84	53	12	1	169
		% of Total	1,5%	6,8%	4,3%	1,0%	0,1%	13,8%
	i mindre grad	Count	8	21	34	15	4	82
		% of Total	0,7%	1,7%	2,8%	1,2%	0,3%	6,7%
	slet ikke	Count	3	6	8	9	12	38
		% of Total	0,2%	0,5%	0,7%	0,7%	1,0%	3,1%
	Total	Count	608	423	137	41	18	1227
		% of Total	49,6%	34,5%	11,2%	3,3%	1,5%	100,0%

Tabel 20

Korrelation deltager: Realiseringen af den gamle plan * den nye justerede plan

	Value	Asymptotic Standard Error ^a	Approximate T ^b	Approximate Significance
Ordinal by Ordinal Gamma	,812	,018	30,069	,000
N of Valid Cases	1227			

Tabel 21

Denne sammenhæng kan næsten ikke være stærkere med gamma på 0,812, så selv om de kan sondre mellem realiseringen af den gamle plan og den nye justerede plan, så hænger besvarelsene som forventet meget tæt sammen. Deltagerne er dog blevet mere positive ift. den nye plan, så er der alene tale om forskydninger, som vi måske kan benævne 'håbet' eller optimismefaktoren. Det er i sig selv interessant, at på trods af lidt skuffede forventninger, så formår den udvidede familie at få håbet tilbage.

Afrunding

Analysen viser, at ikke alene får barnet, forældrene, familien og netværket formuleret en plan som næsten 85% i de to mest positive kategorier tror på vil hjælpe barnet. Ved opfølgningerne er 75% af deltagerne vurdering, at den rent faktisk har hjulpet barnet. Og efter justering af planen i forbindelse med opfølgningen svarer næsten 84% af deltagerne, at de tror på den nye justerede plan. Der er naturligvis en række mellemregningen, herunder at barnet i alle besvarelser er de mest positive, og at der er en lille gruppe børn og mødre, som dels er skuffede i forhold til realiseringen af planen (5,7% børn og 10,8% mødre), og af dem er der en lille del, der ikke tror på den nye justerede plan (3,1% børn og 2,1% mødre). Når vi sammenligner med tallene fra vores første delrapport 1 (Rasmussen & Sandgaard, 2018), så svarer de i høj grad til disse fund, da cirka 70 % af børne og cirka 72 % af de øvrige deltagere svarede, at plan havde haft positiv indvirkning på barnets trivsel, mod 78% for børnene og 75% af deltagerne i dette datasæt. Så der er faktisk tale om en lille stigning, hvilket kan skyldes, at rådslagnings kvaliteten er øget, mv., men det har vi ikke kvantitative data på og vores kvalitative data tyder på, at det kan skyldes begge dele. Der er en signifikant og moderat korrelation på $\Gamma = 0,231$ mellem deres vurdering af familiens størrelse og den oplevede virkning på barnets trivsel, således at jo større de oplever deres familie, jo mere har de oplevet en positiv virkning på barnets trivsel. Denne undersøgelse med et stort antal respondenter, og et begrænset bortfald på 3% er den mest signifikante og valide.

Den samlede vurdering er, at familierådslagning ikke kun er i stand til at mobilisere håb energi og støtte fra de betydningsfulde voksne i et barns liv ved den første rådslagning, men også i de løbende opfølgninger. De fleste (75%) af deltagerne vurdering er, at barnet er kommet i bedre trivsel og udvikling. Efter at de har justeret på deres plan, så er de tilbage på 84%, der tror på, at den nye justerede plan vil skabe øget trivsel og udvikling for barnet.

Socialrådgiverne (initiativtagerne) og deres vurdering af barnet/den unges trivsel, udvikling, mv.

Det er socialrådgiverne, der i 90% af rådslagningerne har været initiativtagere til rådslagningerne. Samtidig har de myndighedsansvaret for barnets trivsel. Som socialrådgivere har de generel erfaring med udarbejdelse og vurdering af handleplaner. I forbindelse med familierådslagningerne er det rådgiverne, der har til opgave at vurdere, hvorvidt en handleplan kan hjælpe barnet. Og det er socialrådgiverne, der i forbindelse med opfølgning på planen har ansvaret for at vurdere, om planen er realiseret, og om barnet eller den unge er kommet i trivsel.

Socialrådgiverne er de professionelle, der samtidigt har sagsindsigt og dermed kendskab til problemstillingens nuancer både hvad barnet og forældrene angår. Det er ikke socialrådgiverne, der har udarbejdet planen til familierådslagningen, men de har sammen med barnet, forældrene eller selv lavet de spørgsmål, der er grundlaget, og som deltagerne skal svare på. Et eksempel på et spørgsmål er: ”Marie vil gerne se sin mormor noget mere, hvorledes kan det lade sig gøre? Og hvor der i aftalen i planen kan stå at Marie, hver torsdag efter skoletid tager hjem til mormor”. Et sådant spørgsmål er ofte ét ud af flere, som deltagerne skal tage stilling til. Et sådant spørgsmål og svar kan synes banalt, men kender man pigens historie, vilkår og aktuelle situation med familieudfordringer, skolevægring, angst, mv., som socialrådgiverne gør, kan en samlet plan formuleret af familien selv, være den støtte, der alene eller sammen med en række offentlige indsatser får barnet i udvikling og trivsel.

I familierådslagning udarbejdes planen af deltagerne i ’det private rum’ med den professionelle socialrådgiver, i bogstavelig forstand, uden for døren. Socialrådgiveren ser som den første planen sammen med samordneren og foretager derefter en form for kvalitetssikring, der ofte handler om at få aftaler præciseret. I den oprindelige danske model for familierådslagning introduceret i 1998 var der tale om en godkendelse af planen, hvilket skete i 97% af sagerne (Rasmussen & Haldbo, 2002). Siden har der været diskussion om denne procedure. I nogle kommuner fortsætter man med socialrådgiverens formelle godkendelse af planen i fase 3, hvor der i andre kommuner som fx i Esbjerg Kommune i stedet er tale om en kvalitetssikring af planen.

Et af flere spørgsmål er i hvilken grad socialrådgiverne lige efter rådslagningen vurderer, at planen vil hjælpe barnet/den unge.

Socialrådgiver: I hvor høj grad tror du, at planen vil hjælpe barnet/den unge?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ja, meget	117	31,0	34,3	34,3
	i nogen grad	134	35,5	39,3	73,6
	i midten	51	13,5	15,0	88,6
	i mindre grad	31	8,2	9,1	97,7
	slet ikke	8	2,1	2,3	100,0
	Total		341	90,5	100,0
Missing	System	36	9,5		
Total		377	100,0		

Tabel 22

Umiddelbart efter en familierådslagning har 73,6% af socialrådgiverne svaret 'ja, meget' og 'i nogen grad' til spørgsmålet, om de vurderer, at planen vil hjælpe barnet/den unge. Det er cirka 10% lavere end deltagernes (børnenes, forældrenes, familien og netværkets) vurdering, men det er som nævnt rådgiverne, der er de professionelle, og som selv udarbejder og vurderer handleplaner til dagligt, men ikke har været med til at udarbejde denne. I den sammenhæng kan det synes som et højt tal, og der er kun 11,4% af dem, der vurderer, at planen 'i mindre grad' eller 'slet ikke' vil hjælpe barnet/den unge.

Det er socialrådgiverne, der har sagsindsigt og konkret viden om problemstillingerne, så deres skepsis kan skyldes denne indsigt og dermed, at de vurderer familiens støtte som utilstrækkelig. Socialrådgiverne har svaret på problemstillingens tyngde i forbindelse med hver familierådslagning. Omkring halvdelen 46,9% er placeret i midterkategorien, 14,6% i de to lette kategorier og 38,5% i de to tunge kategorier. Det er tilnærmelsesvis en normalfordeling, dog med en klar overvægt af tunge problemstillinger.

Socialrådgiver: Problemstillingens tyngde ift. barnet/den unge?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	meget let	10	2,7	2,8	2,8
	let	42	11,1	11,8	14,6
	mellem	167	44,3	46,9	61,5
	tung	103	27,3	28,9	90,4
	meget tung	34	9,0	9,6	100,0
	Total	356	94,4	100,0	
Missing	System	21	5,6		
Total		377	100,0		

Tabel 23

Når vi ser på sammenhængen mellem rådgivernes vurdering af problemstillingens tyngde og deres tro på om planen kan hjælpe barnet/den unge, så kan vi i nedenstående krydstabulering se:

Socialrådgiver: problemstillingens tyngde * planen vil hjælpe barnet

		I hvor høj grad tror du, at planen vil hjælpe barnet/den unge?					Total	
		Ja, meget	i nogen grad	i midten	i mindre grad	slet ikke		
Problemstillingens tyngde ift. barnet/den unge?	meget let	Count	4	6	0	0	0	10
		% of Total	1,2%	1,8%	0,0%	0,0%	0,0%	2,9%
	let	Count	21	14	4	0	0	39
		% of Total	6,2%	4,1%	1,2%	0,0%	0,0%	11,4%
	mellem	Count	51	62	27	15	3	158
		% of Total	15,0%	18,2%	7,9%	4,4%	0,9%	46,3%
	tung	Count	24	43	15	15	3	100
		% of Total	7,0%	12,6%	4,4%	4,4%	0,9%	29,3%
	meget tung	Count	17	9	5	1	2	34
		% of Total	5,0%	2,6%	1,5%	0,3%	0,6%	10,0%
	Total	Count	117	134	51	31	8	341
		% of Total	34,3%	39,3%	15,0%	9,1%	2,3%	100,0%

Tabel 24

Korrelation socialrådgiver: problemstillingens tyngde * planen vil hjælpe barnet

		Value	Asymptotic Standard Error ^a	Approximate T ^b	Approximate Significance
Ordinal by Ordinal	Gamma	,151	,067	2,235	,025
N of Valid Cases		341			

Tabel 25

Der er en signifikant sammenhæng mellem socialrådgivernes vurdering af problemstillingens tyngde og tro på at planen vil hjælpe barnet forstået på den måde, at jo tungere de har vurderet sagen, jo mindre tror de på planen. Forklaringskraften på Gamma = 0,151 er relativt svag, når det drejer sig om problemstillingens tyngde ift. barnet. Og det gælder også, når vi tester for problemstillingens tyngde vurderet ift. forældrene, hvor Gamma = 0,145. Så deres viden og indsigt i sagen synes kun at kunne forklare en mindre del af forskellen sammenlignet med deltagerne.

Vi har også spurgt socialrådgiverne, om det er de rigtige spørgsmål, som familien skulle tage stilling til.

Socialrådgiver: Var det de rigtige spørgsmål, de skulle tage stilling til?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ja, meget	180	47,7	54,2	54,2
	i nogen grad	109	28,9	32,8	87,0
	i midten	40	10,6	12,0	99,1
	i mindre grad	2	,5	,6	99,7
	slet ikke	1	,3	,3	100,0
	Total	332	88,1	100,0	
Missing	System	45	11,9		
Total		377	100,0		

Tabel 26

Der ingen tvivl om, at rådgiverne synes godt om spørgsmålene med 87% i de meget positive kategorier. Ser vi på korrelationen mellem deres vurdering af, om spørgsmålene var de rigtige, og så deres tro på, om planen kan hjælpe barnets udvikling og trivsel, får vi en signifikant og meget stærk korrelation på $\text{Gamma} = 0,577$.

Korrelation socialrådgiver: Rigtige spørgsmål * planen vil virke

		Value	Asymptotic Standard Error ^a	Approximate T ^b	Approximate Significance
Ordinal by Ordinal	Gamma	,577	,055	9,370	,000
N of Valid Cases		332			

Tabel 27

Dette viser, at jo mere socialrådgiverne har svaret positivt ift., om spørgsmålene er de rigtige, jo mere tror de på den plan, der er lavet. Det er helt plausibelt, men samtidigt er der den modsatte sammenhæng, at jo mindre de tror på spørgsmålene, jo mindre tror de på, at planen kan hjælpe barnet/den unge. Så spørgsmålene er også centrale for rådgivernes vurderinger.

Deres tro på planen, og om barnet vil komme i øget trivsel, kan også handle om deres vurdering af og tro på barnets familie og netværk. De har eksempelvis vurderet, om de synes familien og netværket er stort. Det er, som med flere andre variable, et meget subjektivt skøn, og alligevel så kender de jo noget til familiernes størrelse. Det bliver i interviewene nævnt som vigtigt, også i forbindelse med i det hele taget at tilbyde et barn en rådslagning. Familiens størrelse nævnes både som et argument for og imod rådslagninger, enten vurderes en lille familie og netværk at være for lille til at byde ind med støtte, eller også kan selve formålet være at udvide moderens eller barnets netværk.

Ser vi på sammenhængen mellem socialrådgivernes vurdering af størrelsen af familien/netværket, så er korrelationen sådan lige akkurat signifikant, men Gamma = 0,131 er relativt svag. Selv om vi kan iagttage, at jo større de vurderer familien og netværket, jo mere tror de på, at planen vil hjælpe barnet, så er sammenhængen svag.

Korrelation socialrådgiver: Familiens størrelse * planen vil virke

		Value	Asymptotic Standard Error ^a	Approximate T ^b	Approximate Significance
Ordinal by Ordinal	Gamma	,131	,066	1,967	,049
N of Valid Cases		337			

Tabel 28

En anden vurdering af sagen handler om socialrådgivernes vurdering af konflikter i familien. Dette er analyseret i forhold til deres tro på, om planen vil hjælpe barnet/den unge:

Socialrådgiver: Oplever du, at der er mange konflikter/udfordringer i familie og netværk? * I hvor høj grad tror du, at planen vil hjælpe barnet/den unge?

		I hvor høj grad tror du, at planen vil hjælpe barnet/den unge?						
			Ja, meget	i nogen grad	i midten	i mindre grad	slet ikke	Total
Oplever du, at der er mange konflikter/udfordringer i familie og netværk?	rigtig mange	Count	27	42	22	17	3	111
		% of Total	8,2%	12,7%	6,6%	5,1%	0,9%	33,5%
	almindeligt	Count	30	35	17	11	4	97
		% of Total	9,1%	10,6%	5,1%	3,3%	1,2%	29,3%
	få	Count	58	52	10	3	0	123
		% of Total	17,5%	15,7%	3,0%	0,9%	0,0%	37,2%
Total		Count	115	129	49	31	7	331
		% of Total	34,7%	39,0%	14,8%	9,4%	2,1%	100,0%

Tabel 29

Korrelation socialrådgiver: Konflikter * planen vil virke

		Value	Asymptotic Standard Error ^a	Approximate T ^b	Approximate Significance
Ordinal by Ordinal	Gamma	-,349	,061	-5,508	,000
N of Valid Cases		331			

Tabel 30

Her er tale om en signifikant og relativt stærk korrelation på Gamma = -0,349, så jo flere konflikter socialrådgiverne vurderer, der er i familien jo mindre tror de på, at den plan som familien har lavet, vil hjælpe barnet. Det er igen meget forståeligt, når nu planen indeholder hjælp til barnet fra den udvidede familie og dermed fra de betydningsfulde voksne omkring barnet. Men spørgsmålet er hvilket kendskab rådgiverne reelt har til familiekonflikterne, og hvordan de vurderer dem, da de jo primært taler med mor, barn og evt. far. Det kan læses i kapitlet om konflikter med alle aktørers forskellige syn på konflikter og deres betydning.

Socialrådgivernes vurderinger kan dog også handle om selve planen og dens indhold forstået på den måde, at socialrådgiveren ud fra sin faglighed vurderer og sammenligner den plan, som 'private' har lavet med den plan, de selv ville have lavet, og at de derfor ikke tror på den i samme omfang som de deltagerne, der har lavet den. Dette har vi ikke valide data på.

Socialrådgiver: Hvordan blev deres nye/gamle plan modtaget? * I hvor høj grad tror du, at planen vil hjælpe barnet/den unge?

	Value	Asymptotic Standard Error ^a	Approximate T ^b	Approximate Significance
Ordinal by Ordinal Gamma	,489	,056	7,802	,000
N of Valid Cases	323			

Tabel 31

Her ser vi den stærkeste sammenhæng på Gamma = 0,489. Selv om der i deres vurdering af planen også indgår en række andre vurderinger, fx deres viden om problemstillingens tyngde og deres vurdering af familiens konflikter, så er det måske planen, der er omdrejningspunktet, når vi skal forsøge at forstå, hvorfor socialrådgiverne i mindre grad end deltagerne vurderer, at planen kan hjælpe barnet eller den unge. Det vi står tilbage med, er dog at næsten 75 % af socialrådgiverne efter en rådslagning tror på, at planen vil skabe øget trivsel for barnet og kun 11,4% der 'i mindre grad' eller 'slet ikke' tror på planen.

Socialrådgivernes erfaring med og vurdering af barnets trivsel efter opfølgningen

Det helt store og centrale spørgsmål er, om socialrådgiverne efter opfølgningerne vurderer, at barnet er kommet i bedre trivsel, udvikling og læring. Efter hver familierådslagning og opfølgende rådslagning er der udleveret et spørgeskema til alle aktører, og socialrådgiverne har haft mulighed for at svare på, om barnet efter deres bedste faglige skøn er kommet i bedre trivsel, udvikling og læring.

I dette datasæt er der besvarelser fra 181 opfølgende rådslagninger, der har været afholdt 3-6 måneder efter selve rådslagningen. Der er et bortfald på under 3%, så vi kan tage det svarede (frekvenserne) for pålydende. Sa antallet (n) ikke er større, vil der være sammenhænge, der ikke er signifikante. Vi tager udgangspunkt i de signifikante sammenhænge.

Socialrådgiver: Efter dit bedste faglige skøn, er barnet kommet i bedre trivsel, udvikling og læring pga. FRS?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ja, meget	48	26,5	26,5
	i nogen grad	67	37,0	63,5
	i midten	41	22,7	86,2
	i mindre grad	19	10,5	96,7
	slet ikke	6	3,3	100,0
	Total	181		
Missing	System	196		
Total	377	100,0		

Tabel 32

Ud fra et forvaltningsperspektiv er dette et af de vigtigste virkningsmål med familierådslagning. Der er 63,5% af socialrådgiverne, der efter den opfølgende rådslagning har svaret 'ja, meget' og 'i nogen grad' og dermed vurderer, at barnet er kommet i bedre trivsel,

udvikling og læring. Sammen med midterkategorien er der tale om 86,2%, og lægger vi kategorien 'i mindre grad' til er vi oppe på 96,7%, der i et eller andet omfang har vurderet, at barnet er kommet i bedre trivsel. Men det er ikke sådan vi læser, analyserer og vurderer besvarelserne, selv om det er muligt at argumentere for dette. Vi har igennem hele undersøgelsen valgt at tage de to meget 'positive' kategorier ('ja, meget' og 'i nogen grad') som udtryk for, at respondenterne i høj grad har vurderet noget som positivt, midterkategorien som neutral, og de to kategorier ('i mindre grad' og 'slet ikke') som 'negative', og i øvrigt analyseret forskydninger med anvendelse af alle kategorier.

Samtidigt med de meget positive erfaringer er der 10,5%, der svarer 'i mindre grad' og 3,3%, der har svaret 'slet ikke'. Der er således 13,8% i de 'negative' kategorier. Det er socialrådgiverne, der har sagsindsigt, den professionelle faglighed og erfaringer med at foretage disse vurderinger, og det er deres vurdering ift. om familierådslagningen har haft denne virkning. Der kan have været andre forhold, herunder professionelle indsatser, der har påvirket barnets trivsel, udvikling og læring. Men vi må formode, at socialrådgiverne har taget højde for i deres vurdering, selv om dette kan være vanskeligt i en helhedsorienteret vurdering.

Sammenlignet med socialrådgivernes tro på planen umiddelbart efter den første familierådslagning, som var på 73,6%, er der sket et fald i realiserede forventninger på 10%. Her har vi således kvantitative data, der svarer til de skuffede forventninger, som både socialrådgivere og deltagere har fortalt os om i de kvalitative interview i Del 1 og Del 2. De viser, at både deltagerne og socialrådgiverne så at sige er gået fra hver deres meget høje forventninger med en fælles tro på eller håb på, at barnet ville komme i bedre trivsel, til en cirka 10% lavere erfaret virkning.

Sammenligner vi socialrådgivernes vurdering af virkningen med deltageres vurdering på 75,2 % for de to positive kategorier 'ja, meget' og 'i nogen grad', så vurderer deltagerne som udgangspunkt virkningen 11,7% højere end socialrådgivernes 63,5%. Der er stadig tale om, at en meget stor andel af både socialrådgivere og deltagere vurderer, at barnet er kommet i bedre trivsel. En del af forskellen finder vi i midterkategorien, hvor 22,7% af socialrådgiverne og 14,3% af deltagerne har placeret sig. En nærmere analyse af de to negative kategorier for socialrådgivere (13,8%) og deltagere (10,5%) viser, at de er nogenlunde ens. I selve 'slet ikke' kategorien for begge variable finder vi samlet 3,3% i begge grupper. Det betyder, at både deltagere og rådgivere i 3,3% af opfølgningerne har vurderet, at barnet 'slet ikke' er kommet i trivsel.

Vi har valgt at undersøge, hvordan socialrådgivernes vurdering af, om barnet er kommet i bedre trivsel, udvikling og læring, korrelerer med deres andre besvarelser. Socialrådgiverne har vurderet problemstillingens tyngde i forhold til barnet. Vi har en tese om, at der er en sammenhæng mellem deres vurdering af problemstillingens tyngde, og deres vurdering af om barnet er kommet i bedre trivsel og udvikling. Denne sammenhæng er signifikant med en korrelation $\Gamma = 0,274$, så er der tale om en middelværdi.

Korrelation socialrådgiver: Problemets tyngde * barnets trivsel og udvikling

		Value	Asymptotic Standard Error ^a	Approximate T ^b	Approximate Significance
Ordinal by Ordinal	Gamma	,274	,091	2,931	,003
N of Valid Cases		181			

Tabel 33

Det betyder, at jo tungere problemstillingerne er vurderet fra starten, jo mindre vurderes det, at børnene er kommet i trivsel. Det er en forventet sammenhæng, som mange kan nikke genkendende til, og den er øget fra en svag korrelation ved barnets første familierådslagning til en moderat ved opfølgningen. Det betyder ikke, at børnene med de tunge problemstillinger ikke er kommet mere i trivsel qua familierådslagning. Det kan vi se, at de er, men der er en middel sammenhæng mellem besvarelserne, og det er tydeligt, at jo lettere problemstilling, jo mere har de vurderet, at barnet er kommet i trivsel og udvikling.

I datasættet har vi også socialrådgivernes vurdering af familien og netværket, henholdsvis deres vurdering af familiens størrelse og omfanget af konflikter i familien. Vurderingen af familiens størrelse har både været signifikant og har korreleret med forskellige spørgsmål, men her hvor vi analyserer på de 181 opfølgende rådslagninger er sammenhængen ikke signifikant. Men det er den til gengæld i forhold til sammenhængen mellem socialrådgivernes vurdering af konflikter i familien på en skala fra 1-5 og deres erfarede virkning af familierådslagning på barnets trivsel, udvikling og læring.

Korrelation socialrådgiver: Konflikts tyngde * barnets trivsel, udvikling og læring

		Value	Asymptotic Standard Error ^a	Approximate T ^b	Approximate Significance
Ordinal by Ordinal	Gamma	,250	,080	3,089	,002
N of Valid Cases		181			

Tabel 34

Der er en signifikant middel korrelation på $\Gamma = 0,250$ mellem socialrådgivernes vurderinger af konflikter og erfarede virkning på barnets trivsel og udvikling ved opfølgningen, forstået på den måde, at jo flere konflikter de vurderer der er i familien, jo mindre erfarede virkning. Det er faktisk et fald fra en stærk sammenhæng på $\Gamma = 0,349$ ved opstarten på familierådslagningen.

Hermed kan vi ikke slutte, at familierådslagning ikke har nogen virkning i sager med et højt konfliktniveau. Hvis vi dykker ned i tallene, kan vi se, at der er 4% flere af højkonfliktsagerne, hvor den erfarede trivsel samtidigt er vurderet som høj, end i højkonfliktsager hvor den erfarede trivsel er vurderet som lav. Der er rent kun i 7% af alle sagerne, hvor vi finder kombinationen højt konfliktniveau og lav trivsel, og af dem er der kun 1 sag, 0,56%, hvor der er svaret i kategorien 'slet ikke' til begge spørgsmål. Samlet set er der som

tidligere nævnt kun 13,6% i de to 'negative' kategorier med lav erfaret eller oplevet trivsel, udvikling og læring.

	Høj trivsel	Midt trivsel	Lav trivsel
Lav konflikt	30%	18%	2%
Midt konflikt	20%	7%	5%
Høj konflikt	11%	8%	7%

Tabel 35

Tabel 35 viser det samlede overblik over vurdering af sagernes konfliktniveau sammenholdt med barnets trivsel efter opfølgende møde. Der er en signifikant moderat korrelation, der viser, at socialrådgiverens oplevelse af konflikter i familien har en betydning og forklaringskraft. Vi ved også fra vore kvalitative data, at konflikter påvirker både rådgiverne og børnene, men spørgsmålet er, om familierådslagning er med til at dæmpe eller forstærke dem. Og de ser ud til at dæmpe dem. Eller formindske betydningen af dem for både børnene og socialrådgiverne.

Et andet spørgsmål er, om der kan være en sammenhæng mellem, hvor positivt socialrådgiverne har vurderet det indledende møde med barnet, samordneren og forældrene.

Korrelation socialrådgiver: Det indledende møde * barnets trivsel, udvikling og læring

	Value	Asymptotic Standard Error ^a	Approximate T ^b	Approximate Significance
Ordinal by Ordinal Gamma	,259	,112	2,208	,027
N of Valid Cases	148			

Tabel 36

Også her kan vi se, at der er en signifikant sammenhæng og korrelationen Gamma = 0,259 viser en middel værdi, hvilket betyder, at jo mere positivt det indledende møde har været, jo mere er barnet efter rådgiverens vurdering kommet i trivsel, udvikling og læring. Vi kan ikke ud fra disse data sige noget om, hvad der er årsagen til denne sammenhæng, andet end at rådgiveren har oplevet det som en god familierådslagning.

Et af de spørgsmål, der kan være med til at kaste lys over den gode rådslagning og især den gode plan og den erfarede virkning på barnets trivsel, udvikling og læring, er korrelationen mellem 'rigtigheden' eller præcisionen i de stillede spørgsmål og den erfarede virkning. Som tidligere nævnt er spørgsmålene helt centrale, da det er dem, deltagere formulerer deres plan og støtte ud fra.

Korrelation socialrådgiver: Spørgsmål * barnets trivsel, udvikling og læring

	Value	Asymptotic Standard Error ^a	Approximate T ^b	Approximate Significance
Ordinal by Ordinal Gamma	,436	,085	4,799	,000
N of Valid Cases	181			

Tabel 37

Denne sammenhæng er både signifikant og relativ stærk med Gamma = 0,436. Så jo mere rådgiveren har svaret, at det var de rigtige spørgsmål, jo mere har de i forbindelse med

opfølgningen vurderet, at barnet er kommet i bedre trivsel, udvikling og læring. Det er vigtigt at huske på, at korrelation ikke er det samme som kausalitet, og vi kan ikke hermed slutte, at bare rådgiverne sammen med barnet får formuleret de rigtige spørgsmål, så vil barnets trivsel øges. Der er mange andre faktorer, der spiller ind, og vi kan ud af de rene frekvenser se, at såvel socialrådgiverne som deltagerne i høj grad vurderer spørgsmålene som de rigtige. Vi kan konkludere, at spørgsmålene er vigtige.

Brug for flere offentlige indsatser

Et andet og meget centralt spørgsmål er, om der sammen med og/eller efter en familierådslagning er brug for flere offentlige indsatser.

Socialrådgiver: Efter dit bedste faglige skøn, er der brug for flere offentlige indsatser?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ja, meget	26		14,1	14,1%
	i nogen grad	48		26,1	40,2%
	i midten	27		14,7	54,7%
	i mindre grad	39		21,2	75,9%
	slet ikke	44		23,9	100%
	Total	184		100	
Missing	System	196			
Total		377	100,0		

Tabel 38

Der er 54,3% af socialrådgiverne, der efter opfølgningen af deres rådslagning i kategorierne 'ja, meget' og 'i nogen grad' har vurderet, at barnet har brug for flere offentlige indsatser. Der er i den anden ende af skalaen 44,2% af rådgiverne, der har svaret 'i mindre grad' eller 'slet ikke'.

Spørgsmålet bliver, hvordan denne vurdering hænger sammen med deres erfarede virkning af familierådslagning.

Korrelation socialrådgiver: Behov for offentlige indsatser * barnets trivsel

		Value	Asymptotic Standard Error ^a	Approximate T ^b	Approximate Significance
Ordinal by Ordinal	Gamma	,437	,070	5,948	,000
N of Valid Cases		166			

Tabel 39

Den er betydelig, signifikant og har en stærk korrelation på Gamma = 0,437, hvilket viser en helt forventelig sammenhæng mellem, at jo højere erfaret trivsel, jo mindre brug for offentlige indsatser og omvendt. Men også her må vi se nærmere på tallene og analysere dem yderligere.

Iagttager vi nedenstående krydstabel med sammenlagte kategorier, som er den tabel, hvor ovenstående korrelationen kommer fra, finder vi nogle interessante mønstre.

	Højt behov for offentlig indsats	Middel behov for offentlig indsats	Ingen behov for offentlig indsats
Høj trivsel	35/21%	13/8%	60/37%
Middel trivsel	13/8%	7/5%	14/9%
Lav trivsel	17/10%	1/0,6%	4/2,4%

Tabel 40

Når vi ser på de 66%, hvor rådgiverne har vurderet, at barnet er kommet i høj trivsel, udvikling og læring efter opfølgningen, så vurderes de 37% til i mindre grad eller slet ikke at have brug for yderligere offentlige indsatser. Det er de overvejende lette og forebyggende sager. I den anden ende af skalaen finder vi 21% af alle sager, hvor barnet er kommet i høj trivsel, men der samtidigt i høj grad er brug for flere offentlige indsatser. Det er typisk de sager, der er vurderet som tunge. Når vi så ser på de 13% af rådslagningerne, hvor socialrådgiverne har vurderet barnets trivsel, udvikling og læring lav efter opfølgningen, så falder de 10% helt naturligt i kategorien høj grad af brug for offentlig indsats, men der er 2,4% hvor der både er svaret lav trivsel og lav brug for offentlig indsats. De 2,4% er ganske enkelt vanskelige at forklare.

Afrunding 1 og behovet for mere professionel støtte

Rådgiverne vurderer, at der er relativt mange børn (66%), der på kort tid efter en familierådslagning og mindst en opfølgende rådslagning af socialrådgiverne vurderes til at være kommet i høj trivsel qua støtten fra det private netværk.

Socialrådgiverne har umiddelbart efter en familierådslagning (output) i 73,6% svaret 'ja, meget' og 'i nogen grad' til spørgsmålet, om de vurderer, at planen vil hjælpe barnet/den unge. Det er cirka 10% lavere forventninger end deltagernes (børnernes, forældrenes, familien og netværkets) forventninger, men det er som nævnt også rådgiverne, der er de professionelle og som selv udarbejder og vurderer handleplaner til dagligt. I den sammenhæng kan det synes som et højt tal, og der er kun 11,4%, der vurderer, at planen 'i mindre grad' eller 'slet ikke' vil hjælpe barnet/den unge. Efter den opfølgende rådslagning (outcome) 3-6 måneder efter rådslagningen har 63,5% af socialrådgiverne svaret, at barnet er kommet i bedre trivsel, udvikling og læring i de to mest positive kategorier. Sammen med midterkategorien er der tale om 86,2%, og lægger vi kategorien 'i mindre grad' til, er vi faktisk oppe på 96,7%, der i et eller andet omfang har vurderet, at barnet er kommet i bedre trivsel. Der er 63,5% i de to positive kategorier og der er 13,8% i de to negative kategorier, hvoraf 3,3% har svaret 'slet ikke'. Relativt mange af børnene er fagligt vurderet til at være kommet i trivsel og udvikling på kort tid. Det svarer til deltagernes vurderinger bare cirka 10% lavere, og det at få vendt en udvikling med mistrivsel er i sig selv vigtigt, men det at vende udviklingen er ikke altid tilstrækkeligt, da der nogle gange skal mere støtte til. Dette kommer til udtryk ved, at der er 39% af børnene, der vurderes til at have brug for flere offentlige indsatser. De fleste (21% af de 39%) af dem, der har brug for yderlige offentlige indsatser er kommet i høj trivsel qua familierådslagningen, men den private støtte kan ikke stå alene.

Behovet for flere offentlige indsatser

Vi har spurgt socialrådgiverne efter de opfølgende rådslagninger (outcome), om de vurderer, at der er brug for flere offentlige indsatser. Der er 54,3% af socialrådgiverne, der efter opfølgningen af deres rådslagning i kategorierne 'ja, meget' og 'i nogen grad' har vurderet, at barnet har brug for flere offentlige indsatser. I den anden ende af skalaen har 44,2% af rådgiverne svaret 'i mindre grad' eller 'slet ikke'. I kategorien 'slet ikke' har vi 24% af rådslagningerne.

	Højt behov for offentlig indsats	Middel behov for offentlig indsats	Ingen behov For offentlig indsats
Høj trivsel	35/21%	13/8%	60/37%
Middel trivsel	13/8%	7/5%	14/9%
Lav trivsel	17/10%	1/0,6%	4/2,4%

Tablel 41

Når vi ser på de 66%, hvor rådgiverne har vurderet, at barnet er kommet i høj trivsel, udvikling og læring efter opfølgningen, så vurderes de 37% til 'i mindre grad' eller 'slet ikke' at have brug for yderligere offentlige indsatser. Det er de overvejende lette og forebyggende sager. I den anden ende af skalaen finder vi 21% af alle sager, hvor barnet er kommet i høj trivsel, men der samtidigt i høj grad er brug for flere offentlige indsatser. Det er typisk de sager, der er vurderet som tunge. Når vi så ser på de 13% af rådslagningerne, hvor socialrådgiverne har vurderet barnets trivsel, udvikling og læring lav efter opfølgningen, så falder de 10% helt naturligt i kategorien 'høj grad' af brug for offentlig indsats, men der er 2,4%, hvor der både er svaret lav trivsel og lav brug for offentlig indsats.

Sammenhæng mellem privat og offentlig hjælp til barnet

Der er relativt mange børn (66%), der på kort tid efter en familierådslagning og mindst én opfølgende rådslagning af socialrådgiverne vurderes til at være kommet i høj trivsel qua støtten fra det private netværk. Samtidigt vurderes 39% til at have brug for flere offentlige indsatser. De fleste (21% af de 39%) af dem, der har brug for yderlige offentlige indsatser, er samtidigt kommet i høj trivsel qua familierådslagningen. Pointen med denne længere analyse i det konkluderende kapitel er, at den private støtte kun i 37% af rådslagningerne i de lette sager ifølge rådgiverne kan stå alene, hvilket svarende til international forskning (Figenschow, 2006). Her har vi måske den største udfordring ikke kun i Esbjerg Kommune, men i hele landet, nemlig at få den offentlige og private støtte til et barn til at spille sammen uanset, hvor den professionelle støtte kommer fra.

Vi har i hele undersøgelsesperioden data fra 6287 deltagere (børn, forældre, familie og netværk), 705 professionelle fra 1156 familierådslagninger og opfølgende rådslagninger i Esbjerg Kommune over 6 år, der viser, at der mobiliseres meget høje forventninger og håb til barnets trivsel og udvikling. Næsten 85% tror på, at planen vil hjælpe barnet (output). Ved opfølgningerne er 75% af deltageres vurdering, at den rent faktisk har hjulpet barnet i trivsel og udvikling (outcome). Efter justering af planen i forbindelse med opfølgningen svarer næsten 84% af deltagerne, at de tror på den nye justerede plan. Og denne realiseres i høj grad. Udviklingen vendes, og barnet/den unge kommer ifølge 75% af deltagerne og 66% af rådgiverne i høj trivsel og udvikling, men ifølge rådgiverne kan

kun 37% i de lette sager klare sig uden professionel støtte, mens 39% har brug for yderligere professionel støtte. Det betyder ikke, at de vil kunne klare sig alene med professionel støtte, resultaterne tyder derimod på det modsatte.

Virkning/effekt ift. rettigheds- og børneperspektivet

I såvel danske som internationale rådslagningsmiljøer er der som nævnt i indledningen, diskussioner af om familierådslagning først og fremmest er en rettighedsbaseret beslutningsmodel, der inddrager og giver barnet, forældrene, familien og netværket mulighed for at være med til at definere konkrete problemer og løsninger, og hvor inddragelsesprocessen bliver det centrale. Og/eller om familierådslagning er en metode og indsats på linje med alle mulige andre metoder, hvor virkning og effekt på barnets trivsel og udvikling er de centrale succeskriterier uafhængigt af, om etik og inddragelsen har været høj. I det ovenstående har vi analyseret familierådslagning ud fra en effekt og virkningstilgang, og nu undersøger vi virkningen ud fra rettigheds- og børneperspektivet.

Den første tabel er en gentagelse af svarene på, hvad deltagerne synes om hele familierådslagningen, men denne gang ud fra et rettighedsperspektiv. Deltagerne synes i høj grad om hele rådslagningen. Der er 86,2%, der har svaret 'rigtig god' og 'god'. For børnene og de unges vedkommende er tallet 91,7%, og der er ingen børn, der har svaret 'mindre god' eller 'dårlig'. Børnene og de unge er generelt de mest positive, men som vi kan læse ud af tallene, så er deltagerne generelt meget positive, når de skal vurdere hele familierådslagningen.

Deltager: Hvem er du? * Hvad synes du om hele familierådslagningen?

		Hvad synes du om hele familierådslagningen?					Total	
		rigtig god	god	nogenlunde	mindre god	dårlig		
Hvem er du?	barn	Count	72	39	10	0	0	121
		% within Hvem er du?	59,5%	32,2%	8,3%	0,0%	0,0%	100,0%
	mor	Count	71	52	19	0	0	142
		% within Hvem er du?	50,0%	36,6%	13,4%	0,0%	0,0%	100,0%
	far	Count	48	51	17	4	1	121
		% within Hvem er du?	39,7%	42,1%	14,0%	3,3%	0,8%	100,0%
	familie	Count	275	247	67	13	1	603
		% within Hvem er du?	45,6%	41,0%	11,1%	2,2%	0,2%	100,0%
	netværk	Count	61	53	18	4	1	137
		% within Hvem er du?	44,5%	38,7%	13,1%	2,9%	0,7%	100,0%
	Total	Count	527	442	131	21	3	1124
		% within Hvem er du?	46,9%	39,3%	11,7%	1,9%	0,3%	100,0%

Tabel 42

Deltagernes vurdering af de opfølgende rådslagninger er næsten lige så positiv med 81,2% placeret i de to mest positive kategorier for alle besvarelser og 84,5% for børnene. Men det er et dog et fald eller forskydning på 7% for børnene, hvor der er nu 1,7%, der har svaret i de to 'negative' kategorier.

Når vi samler datasæt (2018-2020) for familierådslagninger og opfølgende rådslagninger får vi nedenstående tabel.

		Hvad synes du om rådslagningen?					Total
		Rigtig god	God	Nogenlunde	Mindre god	Dårlig	
Antal		1018	965	316	52	22	2373
Procent		43%	41%	13%	2%	1%	100%

Tabel 43

Sammenligner vi med de tidligere datasæt fra perioden 2014-18, så svarer det i høj grad til besvarelserne med 97% i de tre positive kategorier, hvilket svarer til den danske og internationale forskning (Rasmussen & Sandgaard, 2018).

I rettighedsperspektiv er det dog ikke tilstrækkeligt, at deltagerne er tilfredse med inddragelsen. Det er også vigtigt, at der overholdes en form for etik, værdier, beskyttelse af børnene, mv., og at alle deltagerne reelt har oplevet sig inddraget, herunder om deltagerne forstår hvad familierådslagning indebærer, og dermed hvad de har sagt ja til og går ind til.

Vi ved fra vore interview og andre undersøgelser, at første gang barnet og familien får præsenteret denne mulighed, så forstår de ikke helt, hvad den indebærer. Det gælder også de deltagere, der inviteres. Det er socialrådgiverens (initiativtagerens) opgave at tale med barnet og forældrene, og når de har sagt ja, så er det samordnerens opgave, dels at planlægge rådslagningen med dem og at besøge de inviterede og forberede dem på selv rådslagningen.

Deltager: Hvem er du? * Forstod du, hvad familierådslagning var inden selve familierådslagningen

		Forstod du, hvad familierådslagning var inden selve familierådslagningen?					Total	
		Ja, meget	i nogen grad	i midten	i mindre grad	slet ikke		
Hvem er du?	barn	Count	29	30	25	21	16	121
		% within Hvem er du?	24,0%	24,8%	20,7%	17,4%	13,2%	100,0%
	mor	Count	47	53	19	10	14	143
		% within Hvem er du?	32,9%	37,1%	13,3%	7,0%	9,8%	100,0%
	far	Count	36	49	15	6	15	121
		% within Hvem er du?	29,8%	40,5%	12,4%	5,0%	12,4%	100,0%
	familie	Count	198	215	63	61	67	604
		% within Hvem er du?	32,8%	35,6%	10,4%	10,1%	11,1%	100,0%
	netværk	Count	59	35	18	12	10	134
		% within Hvem er du?	44,0%	26,1%	13,4%	9,0%	7,5%	100,0%
Total	Count	369	382	140	110	122	1123	
	% within Hvem er du?	32,9%	34,0%	12,5%	9,8%	10,9%	100,0%	

Tabel 44

Som vi kan se ud af tabellen vedr. den første rådslagning, så har 64,9% svaret i de to 'positive' kategorier, men samtidigt er der 21,7%, der 'i mindre grad' eller 'slet ikke' har vidst, hvad de er gået ind til. For børnene er det faktisk 30,6% og for mødrene 24%. Vi har ikke spurgt deltagerne til de opfølgende rådslagninger, da det primært er de samme deltagere, og vi ved fra interviewene, at de da kender beslutningsmodellen.

Vi kan ikke sige så ret meget om, hvad det har betydet, men når vi ser på korrelationerne mellem om de forstod familierådslagning og deres samlede vurdering af rådslagningen, så kan vi se et samlet signifikant, men svag korrelation på $\Gamma = 0,125$. Når vi ser på

korrelationerne for de enkelte deltagergrupper, så er det kun far og familie, der er signifikante, og det er især fædrene med en relativ stærk korrelation på $\Gamma = 0,387$. Så der er noget der tyder på, at ikke alle fædre har været lige involveret eller har forstået det, de er gået ind til, samt at der er en sammenhæng til fædrenes i øvrigt høje tilfredshed med familierådslagning. Uanset at vi kan iagttage en samlet høj tilfredshed med familierådslagningen, så er der et opmærksomhedspunkt omkring at sikre, at alle forstår, hvad de går ind til, også selv om de næsten alle ender med at have været tilfredse med rådslagningen.

Spørgsmålene, der skal tages stilling til, er som tidligere nævnt helt centrale i inddragelsen af børnene og forældrene, da det er spørgsmålene, der er bestemmende for dét hele rådslagningen kommer til at handle om, og det der skal tages stilling til. Herunder hvad der ikke bør diskuteres og tages stilling til, fx de voksnes problemer og konflikter. Det er så at sige spørgsmålene, der er med til at definere problemet og ved, at især børnene selv er med til at definere og lave spørgsmålene, kommer børnene og deres behov og ønsker i fokus. Spørgsmålet er dog om børnene og de unge har været med til at udarbejde spørgsmålene?

Deltager: Hvem er du? * Var du med til at lave spørgsmålene til rådslagningen?

		Var du med til at lave spørgsmålene til rådslagningen?		Total	
		ja	nej		
Hvem er du?	barn	Count	105	17	122
		% within Hvem er du?	86,1%	13,9%	100,0%
	mor	Count	68	76	144
		% within Hvem er du?	47,2%	52,8%	100,0%
	far	Count	41	79	120
		% within Hvem er du?	34,2%	65,8%	100,0%
	familie	Count	52	553	605
		% within Hvem er du?	8,6%	91,4%	100,0%
	netværk	Count	12	125	137
		% within Hvem er du?	8,8%	91,2%	100,0%
	Total	Count	278	850	1128
		% within Hvem er du?	24,6%	75,4%	100,0%

Tabel 45

Børnene har været med til at stille spørgsmålene i 86,1% af rådslagningerne og ikke i 13,9% af de rådslagninger. De andre fordelinger i tabellen er lidt vanskelige at analysere, men vi har alligevel taget dem med, især pga. mødrenes og fædrenes besvarelser. Det er overraskende, at så relativt få af mødrene svarer, at de har været med til at formulere spørgsmålene. Og at så relativt en høj andel af fædrene svarer, at de har været med til at formulere spørgsmålene. Vi ved ikke, hvad der er baggrunden for denne fordeling. Det at meget få fra familie og netværk har svaret, at de ikke har været involveret, er helt naturligt, da de ifølge modellen ikke involveres i den problemdefinerende del. At nogen af dem alligevel oplever, at de har været involverede, kan handle om interne dialoger i det private netværk.

Et andet væsentligt spørgsmål er, om børnene og de øvrige deltagere faktisk har oplevet, at det var de rigtige spørgsmål, der skulle tages stilling til. Her svarer 95,8% af deltagerne, at det var de rigtige spørgsmål og kun 4,2% svarer 'nej'.

Deltager: Hvem er du? * Var det de rigtige spørgsmål, I skulle tage stilling til?

		Var det de rigtige spørgsmål, I skulle tage stilling til?		Total	
		ja	nej		
Hvem er du?	barn	Count	110	2	112
		% within Hvem er du?	98,2%	1,8%	100,0%
	mor	Count	121	6	127
		% within Hvem er du?	95,3%	4,7%	100,0%
	far	Count	109	2	111
		% within Hvem er du?	98,2%	1,8%	100,0%
	familie	Count	493	21	514
		% within Hvem er du?	95,9%	4,1%	100,0%
	netværk	Count	112	10	122
		% within Hvem er du?	91,8%	8,2%	100,0%
Total	Count		945	41	986
	% within Hvem er du?		95,8%	4,2%	100,0%

Tabel 46

Det er igen barnet eller den unge med 98,2%, der overraskende nok sammen med far (98,2%) har den højeste del af 'ja' besvarelser, da gruppen af fædre tidligere har svaret, at de i ikke helt så høj grad har forstået, hvad de gik ind til. Vi kan ligeledes se at langt størstedelen af de få børn (13,9%), der har svaret, at de ikke har været med til at lave spørgsmålene, alligevel synes at det har været de rigtige spørgsmål, med kun 1,8% af børnene og de unge der har vurderet, at det ikke er de rigtige spørgsmål.

En ting er, at barnet har været med til at lave spørgsmålene, og de oplever, at det er de rigtig spørgsmål. Noget andet er, om de oplever, at de er blevet hørt til hele familierådslagningen, hvor de jo sidder sammen med deres forældre, familie og netværk og sammen med 'de voksne' skal svare på spørgsmålene og lave en plan, der først og fremmest involverer dem selv.

Deltager: Hvem er du? * Blev barnet/den unge hørt?

		Ja, meget	Blev barnet/den unge hørt			slet ikke	Total	
			i nogen grad	i midten	i mindre grad			
barn	Count	87	26	8	2	0	123	
	% within Hvem er du?	70,7%	21,1%	6,5%	1,6%	0,0%	100,0%	
mor	Count	97	20	9	3	8	137	
	% within Hvem er du?	70,8%	14,6%	6,6%	2,2%	5,8%	100,0%	
Hvem er du?	far	Count	88	16	6	3	7	120
	% within Hvem er du?	73,3%	13,3%	5,0%	2,5%	5,8%	100,0%	
	familie	Count	414	102	34	17	37	604
	% within Hvem er du?	68,5%	16,9%	5,6%	2,8%	6,1%	100,0%	
netværk	Count	91	26	8	2	8	135	
	% within Hvem er du?	67,4%	19,3%	5,9%	1,5%	5,9%	100,0%	
Total	Count	777	190	65	27	60	1119	
	% within Hvem er du?	69,4%	17,0%	5,8%	2,4%	5,4%	100,0%	

Tabel 47

Samlet set svarer 86,4% af deltagerne i de to kategorier 'ja, meget' og 'i nogen grad', at barnet blev hørt i familierådslagningen med 7,8% der har svaret at de 'i mindre grad' eller 'slet ikke' blev hørt. For børnenes vedkommende er der 91,8%, der har svaret, at de har oplevet sig hørt og kun 1,6%, der har svaret 'i mindre grad'.

Det er et meget vigtigt resultat, da det bl.a. kan sige noget om rettigheds- og børneperspektivet, herunder at barnet også bliver hørt i sin egen familie. Vi kan forsigtigt tolke det som en demokratisering og et børnefokus, der kommer helt ind i familien. Noget som vi i vores tidligere undersøgelse af børneperspektivet i del 2 konkluderede, var noget af det vigtigste for børnene. Med disse data kan vi se, at det faciliteres af rådslagningen, hvor familien og det private netværk også i den private del af familierådslagningen uden deltagelse af de professionelle lytter til og tage hensyn til barnet.

At blive hørt hænger ligeledes sammen med muligheden for at komme til orde og bidrage med løsningsforslag og dermed at udøve indflydelse på løsninger forstået som støtte til barnet og den unge.

Deltager: Hvem er du? * Fik du mulighed for at komme med løsningsforslag?

		Fik du mulighed for at komme med løsningsforslag?					Total	
		I høj grad	I nogen grad	almindelig	I lille grad	Slet ikke		
Hvem er du?	barn	Count	55	30	14	10	3	112
		% within Hvem er du?	49,1%	26,8%	12,5%	8,9%	2,7%	100,0%
	mor	Count	94	32	14	2	0	142
		% within Hvem er du?	66,2%	22,5%	9,9%	1,4%	0,0%	100,0%
	far	Count	69	28	19	2	2	120
		% within Hvem er du?	57,5%	23,3%	15,8%	1,7%	1,7%	100,0%
	familie	Count	365	132	89	17	2	605
		% within Hvem er du?	60,3%	21,8%	14,7%	2,8%	0,3%	100,0%
	netværk	Count	83	30	16	2	1	132
		% within Hvem er du?	62,9%	22,7%	12,1%	1,5%	0,8%	100,0%
	Total	Count	666	252	152	33	8	1111
		% within Hvem er du?	59,9%	22,7%	13,7%	3,0%	0,7%	100,0%

Tabel 48

Samlet set har 82,6% af børn, forældre, familie og netværk oplevet, at de har haft mulighed for at komme med løsningsforslag og kun 3,7% at de ikke har. Så når de betydningsfulde i et barns liv samles under disse rammer, så oplever de mulighed for at bidrage. Det gælder også barnet, men der er 11,6% af børnene, og dermed betydeligt flere børn, der oplever ikke at have kunnet komme med løsningsforslag. Det svarer ikke til deres svar på om de har oplevet sig hørt, hvor kun 1,6% har svaret 'nej'. Så det kan handle om, som nogle af vores interview tyder på, at de ikke har fået alle deres løsningsforslag igennem eller at de voksne har truffet nogle beslutninger, som de ikke har været helt tilfredse med.

Men når vi i det nedenstående ser på sammenhængen mellem deltagernes mulighed for at komme med løsningsforslag og deres vurdering af om barnet er blevet hørt, så finder vi ikke overraskende, at den stærkeste og signifikante sammenhæng på $\Gamma = 0,707$ er gruppen af børn.

Korrelation deltager: Mulighed for at komme med løsningsforslag * barnet er blevet hørt

Hvem er du?				Value	Asymptotic Standard Error ^a	Approximate T ^b	Approximate Significance
barn	Ordinal by Ordinal	Gamma	Zero-Order	,707	,082	5,724	,000
	N of Valid Cases			109			
mor	Ordinal by Ordinal	Gamma	Zero-Order	,271	,135	1,788	,074
	N of Valid Cases			136			
far	Ordinal by Ordinal	Gamma	Zero-Order	,020	,168	,121	,903
	N of Valid Cases			118			
familie	Ordinal by Ordinal	Gamma	Zero-Order	,246	,061	3,701	,000
	N of Valid Cases			599			
netværk	Ordinal by Ordinal	Gamma	Zero-Order	,130	,141	,891	,373
	N of Valid Cases			130			
Total	Ordinal by Ordinal	Gamma	Zero-Order	,258	,046	5,200	,000
			First-Order Partial	,252			
	N of Valid Cases			1092			

Tabel 49

Det er ikke overraskende, at der er en sammenhæng mellem det at opleve sig hørt og det, at man har haft mulighed for at bidrage og komme med løsningsforslag. Her har vi evidens for, at det også forholder sig sådan i familierådslagning. Spørgsmålet om hvorvidt de i det private rum har diskuteret mange løsninger hænger sammen med deres oplevelse af at have haft mulighed for at bidrage.

Alle deltagere: Hvem er du? * I familiens private del diskuterede I mange løsninger?

		I familiens private del diskuterede I mange løsninger?				Total
		ja, mange	ja, en del	ganske få	nej, vi vidste, hvad vi ville	
barn	Count	46	53	9	5	113
	% within Hvem er du?	40,7%	46,9%	8,0%	4,4%	100,0%
mor	Count	57	61	17	7	142
	% within Hvem er du?	40,1%	43,0%	12,0%	4,9%	100,0%
far	Count	46	62	11	1	120
	% within Hvem er du?	38,3%	51,7%	9,2%	0,8%	100,0%
familie	Count	222	321	49	10	602
	% within Hvem er du?	36,9%	53,3%	8,1%	1,7%	100,0%
netværk	Count	48	66	16	3	133
	% within Hvem er du?	36,1%	49,6%	12,0%	2,3%	100,0%
Total	Count	419	563	102	26	1110
	% within Hvem er du?	37,7%	50,7%	9,2%	2,3%	100,0%

Tabel 50

Samlet set har 88,4% svaret, at de har diskuteret mange løsninger, og 9,2% har svaret 'ganske få'. 2,3%, af alle deltagere har svaret, at de vidste, hvad de ville, og af dem er det især andelen af børnene (4,4%) og mor (4,9%), der har vidst hvad de ville. Dette tyder på, at de har talt meget sammen inden familierådslagningen.

Er familien kommet tættere på hinanden

Det har gennem hele familierådslagningens historie været drøftet om familierne qua deltagelse i familierådslagning kom tættere på eller længere fra hinanden, når de blev samlet og skulle diskutere væsentlige problemstillinger omkring et barn i familien. Der har ikke mindst været bekymringer for barnet og forældrene med hensyn til skyld, skam og øgede konflikter. I det danske forsøg med familierådslagning havde langt de fleste af deltagerne (79% forældremyndighed og 85% familie og netværk) svaret, at de var kommet tættere på hinanden, eller at det var som før (Rasmussen & Haldbø, 2002).

Deltager: Hvem er du? * Er familien kommet tættere på hinanden eller længere fra hinanden

		Er familien kommet tættere på hinanden eller længere fra hinanden?					Total
		meget tættere	lidt tættere	som før	lidt længere fra	meget længere fra	
barn	Count	36	50	27	1	0	114
	% within Hvem er du?	31,6%	43,9%	23,7%	0,9%	0,0%	100,0%
mor	Count	31	53	51	1	1	137
	% within Hvem er du?	22,6%	38,7%	37,2%	0,7%	0,7%	100,0%
Hvem er du?	Count	25	46	48	0	1	120
	% within Hvem er du?	20,8%	38,3%	40,0%	0,0%	0,8%	100,0%
familie	Count	101	260	215	1	1	578
	% within Hvem er du?	17,5%	45,0%	37,2%	0,2%	0,2%	100,0%
netværk	Count	21	58	34	0	0	113
	% within Hvem er du?	18,6%	51,3%	30,1%	0,0%	0,0%	100,0%
Total	Count	214	467	375	3	3	1062
	% within Hvem er du?	20,2%	44,0%	35,3%	0,3%	0,3%	100,0%

Tabel 51

Samlet set er der 64,2% der har svaret 'meget tættere' og 'lidt tættere' på hinanden i familien, og sammenlignet med 'Det danske forsøg med familierådslagning' (Rasmussen & Haldbø 2002), hvor vi inkluderede kategorien, 'som før', er svarene fra Esbjerg helt oppe på 99,4% med kun 0,6%, der har svaret lidt eller meget længere fra hinanden. Ser vi på barnet og mor, så er der tale om tre personer.

Deltager: Hvem er du? * Er familien kommet tættere på hinanden eller længere fra hinanden?

		Er familien kommet tættere på hinanden eller længere fra hinanden?					Total	
		meget tættere	lidt tættere	midter	lidt længere fra	meget længere fra		
barn	Count	50	60	44	1	0	155	
	% within Hvem er du	32,3%	38,7%	28,4%	0,6%	0,0%	100,0%	
mor	Count	54	65	58	5	5	187	
	% within Hvem er du	28,9%	34,8%	31,0%	2,7%	2,7%	100,0%	
Hvem er du?	far	Count	33	45	64	4	3	149
	% within Hvem er du	22,1%	30,2%	43,0%	2,7%	2,0%	100,0%	
familie	Count	128	229	218	16	9	600	
	% within Hvem er du	21,3%	38,2%	36,3%	2,7%	1,5%	100,0%	
netværk	Count	27	46	37	2	2	114	
	% within Hvem er du	23,7%	40,4%	32,5%	1,8%	1,8%	100,0%	
Total	Count	292	445	421	28	19	1205	
	% within Hvem er du	24,2%	36,9%	34,9%	2,3%	1,6%	100,0%	

Tabel 52

I opfølgningerne finder vi også en højere andel, nemlig 3,9%, der har svaret 'lidt længere fra' eller 'meget længere fra' med mor på 5,4% som den højeste procentandel.

Overordnet set må vi konkludere, at familierådslagning betyder, at familier kommer tættere på hinanden, også når de som udgangspunkt har et højt konfliktniveau. Men vi kan ikke konkludere at det mindsker familiernes oplevede konflikter, da denne sammenhæng ikke er signifikant.

Forældrenes, familiens, netværkets og socialrådgivernes forståelse for barnet

En af de helt centrale fund i vores kvalitative undersøgelse af børneperspektivet Del 2. var, at børnene og de unge oplevede en større forståelse fra de voksne omkring dem. Det var det vigtigste for dem, da det både betød, at det var nemmere for dem at være i deres familie, og at de fik et øget handlerum. I vores kvantitative data er svarene.

Deltager: Hvem er du? * Har du fået en større forståelse for barnet/den unges udfordringer?

		Har du fået en større forståelse for barnet/den unges udfordringer?					Total	
		I høj grad	I nogen grad	almindelig	I lille grad	Slet ikke		
barn	Count	33	16	21	2	3	75	
	% within Hvem er du?	44,0%	21,3%	28,0%	2,7%	4,0%	100,0%	
mor	Count	54	36	32	4	3	129	
	% within Hvem er du?	41,9%	27,9%	24,8%	3,1%	2,3%	100,0%	
Hvem er du?	far	Count	43	36	28	2	8	117
	% within Hvem er du?	36,8%	30,8%	23,9%	1,7%	6,8%	100,0%	
familie	Count	256	222	90	14	7	589	
	% within Hvem er du?	43,5%	37,7%	15,3%	2,4%	1,2%	100,0%	
netværk	Count	57	46	21	4	5	133	
	% within Hvem er du?	42,9%	34,6%	15,8%	3,0%	3,8%	100,0%	
Total	Count	443	356	192	26	26	1043	
	% within Hvem er du?	42,5%	34,1%	18,4%	2,5%	2,5%	100,0%	

Tabel 53

Det er helt tydeligt, at 76,6% af deltagerne oplever, at de har fået en større forståelse for barnet qua familierådslagningen og det gælder for alle deltagerne, selv for mor og far. Der er kun 5 %, der har svaret 'mindre' eller 'slet ikke' til spørgsmålet. Så i det kvantitative datamateriale genfinder vi den oplevelse af forståelse, som børnene i de kvalitative interview har givet udtryk for, men hvad skaber denne forståelse? Vi har testet flere sammenhænge til den oplevede forståelse herunder de informationer, som deltagerne har fået af samordneren, informanter og socialrådgiveren.

Samordneren giver som sådan ikke informationer om barnet, men har dog informeret de fleste af deltagerne om spørgsmålene og rammerne for rådslagningen.

Korrelation deltager: Samordnerens information * forståelse

		Value	Asymptotic Standard Error ^a	Approximate T ^b	Approximate Significance
Ordinal by Ordinal	Gamma	,235	,044	5,158	,000
N of Valid Cases		1016			

Tabel 54

Der er en signifikant og moderat Gamma = 0,235 mellem informationer fra samordneren og deltageres forståelse for barnet. Jo højere deltagerne har vurderet samordnerens information, jo højere forståelse har de vurderet at de har fået.

Socialrådgiveren er den mest centrale informant med sagsindsigt og er personen, der har formuleret spørgsmålene sammen med barnet.

Korrelation deltager: Informationer fra socialrådgiver * forståelse af barnet

		Value	Asymptotic Standard Error ^a	Approximate T ^b	Approximate Significance
Ordinal by Ordinal	Gamma	,216	,043	4,906	,000
N of Valid Cases		987			

Tabel 55

Krydser vi den vurderede information fra socialrådgiveren med deltageres oplevelse af at have fået en øget forståelse for barnet, har 77,9% af deltagerne svaret i de to positive kategorier, at de har fået de rigtige informationer af socialrådgiveren. Korrelationen er signifikant, men ikke speciel stærk (Gamma = 0,216), men deltagerne har oplevet informationerne som de rigtige.

I en del af rådslagningerne har der været informanter, der har deltaget i rådslagningens første del. Det har enten været specifikke informanter med kendskab til barnet fx barnets pædagog, lærer, mentor eller psykolog, eller det har været informanter med kendskab til problemstillingen fx viden om angst, skolevægring, misbrug, osv. Vi har mange kvalitative data, der peger på, at informanterne har skabt større forståelse for barnet, men det har vi ikke kunnet genfinde i de kvantitative data.

Når vi ser på sammenhængen mellem om deltagerne har vurderet, at de har fået de rigtige informationer fra informanterne, og om de har fået en øget forståelse for barnet, har 73,2% svaret i de to positive kategorier, at de har fået den rigtige information.

Korrelation deltager: Informationer fra informanter * forståelse af barnet

		Value	Asymptotic Standard Error ^a	Approximate T ^b	Approximate Significance
Ordinal by Ordinal	Gamma	,212	,043	4,828	,000
N of Valid Cases		881			

Tabel 56

Den signifikante korrelation Gamma = 0,212 er ligesom informationen fra socialrådgiverne relativ svag og forskellen mellem informationen fra dem og socialrådgiverne kan vi ikke se i disse data.

Den variabel, der har den største korrelation til forståelse for barnet, er 'spørgsmålene'.

Korrelation deltager: Spørgsmål * forståelse af barnet

		Value	Asymptotic Standard Error ^a	Approximate T ^b	Approximate Significance
Ordinal by Ordinal	Gamma	,392	,114	2,822	,005
N of Valid Cases		940			

Tabel 57

Der er en signifikant og relativ stærk korrelation på Gamma = 0,392 mellem deltagerens vurdering af rådslagningens spørgsmål og deres vurdering af, om de har fået en større forståelse for barnet. Det er ikke specielt overraskende, da spørgsmålene jo er formuleret sammen med barnet og tager udgangspunkt i barnets behov og ønsker.

Afrunding

Undersøgelsen viser, at børnene ret til inddragelse er blevet mødt igennem arbejdet med familierådslagninger i de 1156 familierådslagninger med deltagelse af 6287 deltagere (børn, forældre, familie og netværk) i en periode på 6 år. Børnene og de unge har været inddraget, og 97% af dem alle har været tilfredse med deres konkrete inddragelse og dermed den erfarede netværksinddragelse som rettighed qua familierådslagning.

I rettighedstilgangen er det dog ikke tilstrækkeligt, at deltagerne er tilfredse med inddragelsen. Det er også vigtigt, at der overholdes en form for etik, værdier, beskyttelse af børnene mv., og at de 'alle' reelt har oplevet sig inddraget, herunder at deltagerne forstår, hvad familierådslagning indebærer og dermed, hvad de har sagt ja til og går ind til. Ud af de adspurgte har 64,9% svaret, at de vidste hvad de gik ind til, og 21,7% har i mindre grad eller slet ikke vidst, hvad de er gået ind til. Det har ikke fået indflydelse på deres tilfredshed, eller om de vurderer, at de er blevet hørt. Men det er et opmærksomhedspunkt uanset, at det kan være vanskeligt at forklare og nemmere at erfare.

En meget stor andel, 86,1%, af børnene har svaret, at de har været med til at formulere spørgsmålene. 95,8% af samtlige deltagere har svaret, at det var de rigtige spørgsmål. Kun 4,2% har svaret, at det ikke var de rigtige spørgsmål. Samlet set svarer 86,4% af deltagerne i de to kategorier 'ja, meget' og 'i nogen grad', at barnet blev hørt i familierådslagningen, mod 7,8% der har svaret, at de 'i mindre grad' eller 'slet ikke' selv blev hørt. For børnenes vedkommende er der 91,8%, der har svaret, at de har oplevet sig hørt, og kun 1,6%, der har svaret 'i mindre grad' og der er en signifikant og stærk sammenhæng Gamma = 0,393 mellem at opleve sig hørt og at rådslagningen har hjulpet.

Samlet set har 88,4% svaret, at de har diskuteret mange løsninger i det private rum. Barnet og resten af deltagerne har således qua familierådslagningen både haft indflydelse på definitionen af problemet og løsningen. Og det gælder også inde i familiens private rum.

Det er meget vigtige resultater, da det bl.a. kan sige noget om rettigheds- og børneperspektivet, herunder at barnet også oplever sig hørt i sin egen familie. Vi kan meget forsigtigt tolke det som en demokratisering og et børneperspektiv, der kommer helt ind i familien og netværket. Mens tidligere undersøgelser har været mest optaget af det sociale arbejdes demokratisering qua inddragelsen i beslutninger (Hoverak, Omre og Schellerup 2002, Faureholm og Brønholt 2005), så tyder data fra denne undersøgelse på, at demokratiseringen også foregår inde i familiens private rum som en del af familiedynamikken, hvor ikke kun barnet føler sig hørt og har mulighed for at bidrage. Det gælder også de andre deltagere.

I vores tidligere kvalitative undersøgelse af børneperspektivet i Del 2 konkluderede vi, at forståelse fra egen familie var noget af det vigtigste for børnene. Med data fra denne undersøgelse kan vi se, at forståelsen er noget, der faciliteres af selve rådslagningen, hvor familien og det private netværk også i den private del af familierådslagningen uden deltagelse af de professionelle lytter til og tager hensyn til barnet.

Når vi kobler dette sammen med, at 76,6% af deltagerne oplever, at de har fået en større forståelse for barnet qua familierådslagningen, hvilket gælder for alle deltagerne, selv for mor og far, så understøtter det, at familierådslagning skaber et fokus på barnet og dets perspektiv. Der er en signifikant og relativt stærk korrelation på $\Gamma = 0,392$ mellem deltageres vurdering af rådslagningsspørgsmålene og deres vurdering af, om de har fået en større forståelse for barnet. Spørgsmålene fra rådslagningen har en stærk korrelation med mange andre variable, og fremstår som helt centrale for både socialrådgivere og deltagere. De er jo også formuleret sammen med barnet og tager udgangspunkt i barnets behov og ønsker, der er det som deltagerne er samlet om.

Når vi samlet set med data fra 6287 deltagere (børn, forældre, familie og netværk), 705 professionelle fra 1156 familierådslagninger og opfølgende rådslagninger i Esbjerg Kommune over 6 år skal vurdere, om familierådslagning har virket/haft effekt på rettigheds- og børneperspektiv målsætningen, så er der stærke indikationer for, at dette er tilfældet. Undersøgelsens resultater bidrager til og understøttes af den danske såvel som internationale forskning.

Familierådslagning i Esbjerg Kommune har ikke kun levet op til lovgivningens ord om fx inddragelse af barnet og forældrene som part i beslutningsprocessen jf. § 4 retssikkerhedsloven §46 og § 47 i Serviceloven og systematisk inddragelse af barnets familie og netværk, mv., men også til lovgivningens intentioner om reel inddragelse. Og måske endnu videre i forhold til at alle inddrages i såvel problemdefinition som løsning med et reelt børneperspektiv, der følger med helt ind i familien, hvor de får et øget fokus på og forståelse for barnet.

Samlede resultater for virkning/effekt ift. de to perspektiver (effekt/virknings- og rettigheds-/børneperspektivet)

Samlet set har der været afholdt 1156 familierådslagninger og opfølgende rådslagninger i Esbjerg Kommune. Der er positive kvantitative svar ift. tilfredshed med 97% i de tre positive kategorier og 3% i de negative fra 6287 deltagere (børn, forældre, familie og netværk) i en periode på 6 år. Sammenlignet med danske og internationale undersøgelser betyder det, at der er betydelig evidens for, at alle deltagerne (børn, forældre, familie og netværk) er overordentligt tilfredse med deres familierådslagning, og at der er 3% i de to negative kategorier, der har haft en negativ oplevelse og som man bør være opmærksomme på.

Familierne lykkes med at udarbejde en plan i 97% af de 1156 rådslagningerne i Esbjerg Kommune. Og en meget stor andel på 88,6% har svaret 'Ja, meget' og 'i nogen grad' til, at de er tilfredse med deres plan. Det gælder for alle deltagere (børn, forældre, familier og netværk). Der er kun 1,4%, der har svaret 'i mindre grad' eller 'slet ikke'. Det svarer til de danske og internationale undersøgelser gennem 20 år, så der er betydelig evidens for, at deltagerne både kan udarbejde planerne og er tilfredse med dem. At dem der har udarbejdet planen, er tilfredse med den, er ikke underligt. Det er et af argumenterne for inddragelse i det hele taget, at inddragelsen skaber fælles forståelse, ejerskab, motivation, fællesskab, mv. Det viser sig i familierådslagning, og det gælder for alle deltagerne.

Det er socialrådgiverne, der har sagsindsigt og konkret viden om problemstillingerne. Socialrådgiverne har vurderet og svaret på problemstillingens tyngde i forbindelse med hver familierådslagning. Omkring halvdelen af problemstillingerne (46,9%) er vurderet og placeret i midterkategorien med 14,6% i de to lette kategorier og 38,5% i de to tunge kategorier. Det er tilnærmelsesvis en normalfordeling med overvægt af tunge problemstillinger. Det er deres faglige vurdering baseret på deres erfaringer og sagsstamme.

Vi har ud fra datamaterialet vurderet effekten/virkningen på barnets trivsel og udvikling både ud fra deltagerne og socialrådgivernes besvarelser lige efter rådslagningen (output) og efter den opfølgende rådslagning (outcome). Vores data fra 6287 deltagere (børn, forældre, familie og netværk), 750 professionelle fra de 1156 familierådslagninger og opfølgende rådslagninger i Esbjerg Kommune over 6 år viser, at deltagerne mobiliserer høje forventninger og håb til barnets trivsel og udvikling. Næsten 85% tror på, at deres plan vil hjælpe barnet (output) og ved opfølgningerne er det 75% af deltagerne vurdering, at den rent faktisk har hjulpet barnet i trivsel og udvikling (outcome). Efter justeringen af planen i forbindelse med opfølgningen svarer næsten 84% af deltagerne, at de tror på den nye justerede plan. Der har været et fald på 10% i 'realisme' eller skuffede forventninger, der efter deltagerne justering har betydet, at de er vendt tilbage med samme høje tro på den nye og justerede plan.

Socialrådgiverne har umiddelbart efter en familierådslagning (output) i 73,6% svaret 'ja, meget' og 'i nogen grad' til spørgsmålet, om de vurderer, at planen vil hjælpe barnet/den unge. Det er cirka 10% lavere forventninger end deltagerne (børnenes, forældrenes, familien og netværkets) forventninger. Efter den opfølgende rådslagning (outcome) 3-6 måneder efter rådslagningen, har 63,5% af socialrådgiverne efter deres bedste skøn vurderet, at barnet er kommet i bedre trivsel, udvikling og læring i de to mest positive kategorier. Sammen med midterkategorien er der tale om 86,2%, og lægger vi kategorien 'i mindre

grad' til, er vi faktisk oppe på 96,7%, der i et eller andet omfang har vurderet, at barnet er kommet i bedre trivsel. Efter deltagerne justering af planen stiger også socialrådgivernes tro på den nye justerede plan, dog kun med cirka 5%.

Vores data fra alle rådslagningerne viser mere eller mindre, at barnets mistrivsel vendes til trivsel og at barnet/den unge, ifølge 75% af deltagerne og 66% af rådgiverne, kommer i høj trivsel og udvikling. Ifølge rådgiverne kan kun 37% i de lette sager klare sig uden professionel støtte, og 39% har brug for yderligere professionel støtte. Det betyder hverken, at rådslagninger kun kan anvendes i de lette sager, eller at børnene og de unge vil kunne klare sig alene med professionel støtte. Resultaterne tyder på det modsatte, nemlig at der er brug for begge dele i mange af sagerne, og at de professionelle og private indsats er integreres, da også mange af børnene i 'de tunge sager' er vurderet som kommet i høj trivsel og udvikling af socialrådgiverne. Sammenlignet med de internationale undersøgelser er der betydelig evidens også i Esbjerg for, at børnene og de unge kommer i trivsel på kort sigt, mens vi ikke har viden om evidensen for trivsel og udvikling på længere sigt. Men denne viden mangler vi desværre også i relation til langt de fleste andre indsats.

Når vi samlet set og med vore data fra 6287 deltagere (børn, forældre, familie og netværk), 750 professionelle fra 1156 familierådslagninger og opfølgende rådslagninger i Esbjerg Kommune over 6 år skal vurdere om familierådslagning har virket/haft effekt på rettigheds- og børneperspektiv målsætningen, så har 97% af dem alle har været tilfredse med deres konkrete inddragelse. En meget stor andel 86,1% af børnene har svaret, at de har været med til at formulere spørgsmålene, og 95,8% af samtlige deltagere har svaret, at det var de rigtige spørgsmål. Samlet set svarer 86,4% af deltagerne, at barnet blev hørt i familierådslagningen, og for børnenes vedkommende er der 91,8%, der har svaret, at de har oplevet sig hørt og kun 1,6%, der har svaret 'i mindre grad'. Samlet set har 88,4% svaret, at de har diskuteret mange løsninger i det private rum. Barnet og resten af deltagerne har således qua familierådslagningen både haft indflydelse på definitionen af problemet og løsningen. Og det gælder også inde i familiens private rum. Så der er betydelig lokal Esbjerg evidens for, at rettigheds- og børneperspektiv målsætningen er realiseret. Data bidrager til og understøttes af såvel den danske som internationale forskning. Familierådslagning i Esbjerg har ikke kun levet op til lovgivningens ord om fx inddragelse af barnet og forældrene som part i beslutningsprocessen jf. § 4 i Retssikkerhedsloven og §46 og § 47 i Serviceloven med systematisk inddragelse af barnets familie og netværk, mv., men også til lovgivningens intentioner om reel inddragelse. Måske kan vi gå endnu videre i forhold til, at alle deltagere har været inddraget i såvel problemdefinition som løsning med et reelt børneperspektiv, der følger med helt ind i familien, hvor de får et øget fokus på og forståelse for barnet. Noget af det der ifølge børnene er det vigtigste (Rasmussen & Sandgaard, 2019).

Afslutningsvis vil vi pege på, **at når familierådslagning rigtig lykkes, så realiseres både rettigheds-, børneperspektiv, og effektmålsætningerne på barnets trivsel og udvikling samtidigt.** Det ser ud til ofte at være lykkedes i Esbjerg Kommune, men det er også her at vi i kapitlet 'Centrale diskussioner' kommer til at se nærmere på 'det virkelige stof' og dermed det som rammerne og det de professionelle gør og kan gøre bedre med udgangspunkt i den forskningsbaserede viden som vi har indsamlet.

Konflikter som særskilt tema

Der tales meget om konflikter i socialt og pædagogiske arbejde, og det er der også blevet i forbindelse med implementering og drift af familierådslagning de sidste 20 år i Danmark og i Norden. I Esbjerg Kommune har man udviklet en særlig fremgangsmåde i forbindelse med såkaldte høj-konflikt rådslagninger med inspiration fra Norge, hvor man har haft stor succes.

Spørgsmålet om antallet og omfanget af konflikter og udfordringer i familierne rækker dog meget længere end såkaldte høj-konflikt sager og konflikter anvendes både som argumenter for ikke at tilbyde og gennemføre en familierådslagning og som argument for det modsatte, nemlig at gennemføre en rådslagning. Argumenterne for ikke at gennemføre en rådslagning ved et højt konfliktniveau er bl.a. ud fra hensynet til beskyttelse af barnet og mor, at familien vil komme længere fra hinanden ved en rådslagning, og at effekten/virkningen vil være lav. Argumenterne for at gennemføre en rådslagning ved et højt konfliktniveau er stort set de modsatte; at barnet i dagligdagen oplever og bliver påvirket af konflikterne, men at de her under ordnede forhold tilsidesættes med et styret udviklingsfokus på barnet, og at mange konflikter løses i forbindelse med rådslagningerne.

Vi vil undlade at definere konflikter, eller hvad et højt konfliktniveau vil sige, og hvornår det er for højt eller gå nærmere ind i forståelsen af konflikter i familier. I denne kvantitative undersøgelse har vi spurgt respondenterne til omfanget og størrelsen af konflikter. Besvarelsene er udtryk for den enkelte respondents oplevelse af konflikter og udfordringer i den enkelte familie på en skala fra 1-5. Deres forståelse og besvarelse er helt subjektive og meget forskellige. Vi ved ikke, hvad der ligger bag, og hvordan den enkelte forstår og oplever konflikter. Det gør vi heller ikke med hensyn til deres besvarelser ift. stemningen i rådslagningen, hvor vi på denne variabel så vel som mange andre kan se deres korrelation med besvarelsen ift. konflikter.

I første omgang vil vi se på, hvad de enkelte grupper af respondenter har svaret. Efterfølgende vil vi ud fra de tilgængelige data forsøge at svare på de mere overordnede spørgsmål, fx om konflikter har betydning for beskyttelse af barnet, om familierne er rykket tættere sammen, korrelerer med effekten, osv.

Når familierne har svaret på, om de oplever, at der er mange konflikter og udfordringer i familierne, så svarer 21,3% 'rigtig mange' og 'mange', 38,4% 'almindeligt' og 40,3% 'få' eller 'slet ingen'.

Deltager: Er der mange konflikter/udfordringer i jeres familie og netværk?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	rigtig mange	46	3,6	4,2	4,2
	mange	189	14,9	17,1	21,3
	almindeligt	424	33,5	38,4	59,7
	få	317	25,0	28,7	88,4
	slet ingen	128	10,1	11,6	100,0
	Total		1104	87,1	100,0
Missing	System	163	12,9		
Total		1267	100,0		

Tabel 58

En meget stor del af deltagerne oplever, at konfliktniveauet er almindeligt eller begrænset, og kun 21,3% oplever mange konflikter i familien. Det svarer på mange måder til svarene i det danske forsøg for over 20 år siden, hvor 20% af forældremyndighedsindehaverne vurderede, at der var relativt mange udfordringer i familien (Rasmussen & Haldbo, 2002).

Når vi ser på besvarelsene inden for deltagergruppen, er der alligevel over 20%, nemlig 27,3% af mødre og 24,5% af fædre, der har svaret, at der var relativt mange konflikter og udfordringer i familien. Spørgsmålet er naturligvis altid, om vi kan sammenligne tallene, men der synes at være et sammenfald i og med, at langt de fleste deltagere også for 20 år siden oplevede deres udvidede familie og konfliktniveauet som mere eller mindre almindeligt.

Deltager: Hvem er du? * Er der mange konflikter/udfordringer i jeres familie og netværk?

		Er der mange konflikter/udfordringer i jeres familie og netværk?					Total
		rigtig mange	mange	almindelig	få	slet ingen	
barn	Count	2	16	37	45	15	115
	% within Hvem er du?	1,7%	13,9%	32,2%	39,1%	13,0%	100,0%
mor	Count	6	33	54	35	13	141
	% within Hvem er du?	4,3%	23,4%	38,3%	24,8%	9,2%	100,0%
Hvem er du?	Count	7	22	40	38	11	118
	% within Hvem er du?	5,9%	18,6%	33,9%	32,2%	9,3%	100,0%
familie	Count	20	91	243	165	67	586
	% within Hvem er du?	3,4%	15,5%	41,5%	28,2%	11,4%	100,0%
netværk	Count	8	20	43	19	19	109
	% within Hvem er du?	7,3%	18,3%	39,4%	17,4%	17,4%	100,0%
Total	Count	43	182	417	302	125	1069
	% within Hvem er du?	4,0%	17,0%	39,0%	28,3%	11,7%	100,0%

Tabel 59

Samtidigt er det blandt børnene og de unge at færrest, 15,6%, har svaret 'rigtig mange' og 'mange' konflikter og udfordringer, hvilket er ca. 10% lavere end deres forældre. Det kan der være mange forskellige grunde til, fx at de er vokset op med et givet konfliktniveau, der er det normale for dem, og at de ikke som resten af familien og netværket har så meget at sammenligne med. Men det kan også handle om, at familien og netværket beskytter børnene og de unge.

Socialrådgiverne har også svaret på spørgsmålet i forbindelse med hver rådslagning:

Socialrådgiver: Oplever du, der mange konflikter/udfordringer i familie og netværk?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	rigtig mange	25	6,6	7,3	7,3
	mange	90	23,9	26,4	33,7
	almindeligt	99	26,3	29,0	62,8
	få	81	21,5	23,8	86,5
	slet ingen	46	12,2	13,5	100,0
	Total	341	90,5	100,0	
Missing	System	36	9,5		
Total		377	100,0		

Tabel 60

Der er 33,7%, der har svaret 'rigtig mange' og 'mange', og så har 27,3% svaret 'få' eller 'slet ingen'. Sammenlignet med deltagerne, så vurderer socialrådgiverne, at der er flere konflikter og udfordringer i familierne, end familierne selv vurderer. Det gør sig ligeledes gældende ift. andelen af 'få' eller 'slet ingen'. Det betyder ikke, at socialrådgivernes opfattelse af udfordringer og konflikter i familien er helt så langt væk fra familiens, som det ser ud til, da 27,3% af mødrene havde besvarelser i de to mest negative kategorier, og det primært er dem, som socialrådgiverne har talt med. Med hensyn til børnene, som de også taler med, kan den store forskel skyldes, at også socialrådgiverne beskytter dem. Uanset ovenstående så er der en betydelig forskel på socialrådgivernes og deltagernes vurdering af konflikter og udfordringer i familien.

Samordnerne har været rundt og besøge samtlige deltagere og har talt med dem om familierådslagningen, deres deltagelse, formålet og svaret på alle bekymringer og spørgsmål, som de har haft. De har som de eneste i rådslagningerne haft en kontakt med alle deltagerne. Samordnerne fortæller bl.a. i interviewene om bedsteforældre, der er bekymrede og gerne vil hjælpe, men ikke ved hvordan, og at der kan være gamle konflikter i familierne fx mellem mor og fars familie, osv. Samordnernes svar er, at det er barnets familierådslagning, så det handler ikke om de voksnes konflikter, og de skal se fremad for at hjælpe barnet. De inviterede siger stort set alle ja til at deltage, når de først er blevet inviteret og har haft besøg af en samordner. 70% af dem svarer, at det er på grund af barnet. Men hvordan oplever samordnerne så konfliktniveauet i familierne?

Samordner: Oplever du, at der er mange konflikter/udfordringer i familien og netværket?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	rigtig mange	30	8,0	8,7	8,7
	mange	109	29,2	31,7	40,4
	almindeligt	127	34,0	36,9	77,3
	få	50	13,4	14,5	91,9
	slet ingen	28	7,5	8,1	100,0
	Total	344	92,2	100,0	
Missing	System	29	7,8		
Total		373	100,0		

Tabel 61

Samordnerne har i 40,4% af rådslagningerne svaret, at de har oplevet 'rigtig mange' eller 'mange' konflikter i familierne, hvilket er endnu flere end socialrådgiverne, der igen er flere end deltagerne.

Med det store antal besvarelser vi har, så handler det ikke kun om de enkelte respondentes forskellige vurdering, men om at aktørerne som grupper har forskellige vurderinger af konflikternes omfang. Men hvordan kan vi forstå det, og hvilken betydning har det for familierådslagningen? For at besvare dette har vi i det nedenstående valgt at opdele de mere analytiske diskussioner og klassiske argumenter om konflikters betydning under overskrifter, der har været diskuteret de sidste 20 år med familierådslagning i Danmark.

Er det etisk forsvarligt at lade barnet deltage, når der er konflikter i familien?

Det første og lidt nemme svar er, at barnet lever sit liv i og er en del af familiens konflikter og udfordringer hver dag, så en rådslagning med alle de beskyttende rammer burde være mere beskyttende, og her har barnet mulighed for at deltage i beslutninger, der har med barnets eget liv at gøre. Modargumentet er at, konfliktniveauet kan blive for højt og at der kan blive talt om noget som barnet ikke bør høre eller være en del af.

Man kan se på tallene, at barnet ikke oplever så mange konflikter og udfordringer i egen familie, som nogle af de andre aktører. Det betyder måske, at deltagerne eller rådslagningsrammerne beskytter barnet. Et andet og lige så centralt argument for barnets deltagelse er, at barnet eller den unge nu i de 20 år, der har været familierådslagningerne rundt i Danmark, rent faktisk har deltaget uden nævneværdige problemer. Børnene og de unge er den gruppe, der har været mest begejstrede for familierådslagning, hvilket også er tilfældet i denne undersøgelse med 97% i de to mest positive kategorier. I denne meget store kvantitative undersøgelse er der kun ca. 2% af børnene og de unge, der har svaret, at de 'i mindre grad' eller 'slet ikke' er tilfredse med rådslagningen. Det kan i princippet dække over meget andet end beskyttelse, fx ved vi fra interviewene, at der kan være besluttet eller sagt noget, som barnet eller den unge ikke brød sig om. Beskyttelse af barnet og mor er og bør altid være et opmærksomhedspunkt. Men det er ikke antallet og omfanget af konflikter, der synes at være afgørende for dette.

Kan der være for mange konflikter og udfordringer i og omkring en familie?

Spørgsmålet er meget vanskeligt, for hvad er for mange og for store konflikter for hvem eller for hvad? Hvis det drejer sig om beskyttelse af barnet og støtten til barnet, så synes der ifølge ovenstående afsnit ikke at være det store problem. Det er måske mere en beskyttelse af mor og enkelte familiemedlemmer, der kan komme på tale, men også her er der relativt få, der ikke har været tilfredse med den rådslagning, de har deltaget i. I rådslagningerne er de indbyggede beskyttelser i fx rammerne, med spørgsmål der handler om barnet og ikke de voksne, barnets talsmand, ordstyrerfunktionen, at de kan afbryde, hente samordnere og holde pauser, osv., der kan være med til at dæmpe konflikters betydning. Der er også det forhold, at barnet og mor bestemmer, hvem der inviteres, og det er ikke ualmindeligt, at nogle udelades fra rådslagningen, hvis de er konfliktskabende. Det kan ifølge interview fra Del 1. i sig selv kan være et problem at udelukke nogle, da de jo ikke forsvinder ud af barnets netværk af den grund, men det synes som om, at familierne og netværket selv er i stand til at håndtere denne del inden for rammerne.

Forstærker familierådslagning konflikter i familien?

I familierådslagningerne er familierne generelt kommet tættere på hinanden ifølge deres besvarelser på nedenstående:

Deltager: Er familien kommet tættere på hinanden eller længere fra hinanden? Efter rådslagning

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	meget tættere	224	17,7	20,3	20,3
	lidt tættere	488	38,5	44,3	64,6
	som før	383	30,2	34,8	99,4
	lidt længere fra	3	,2	,3	99,6
	meget længere fra	4	,3	,4	100,0
	Total		1102	87,0	100,0
Missing	System	165	13,0		
Total		1267	100,0		

Tabel 62

I den første familierådslagning har 64,6% svaret, at de er kommet 'meget tættere' eller 'lidt tættere' på hinanden, med under 1%, der har svaret 'lidt' eller 'meget længere fra' hinanden.

Deltager: Er familien kommet tættere på hinanden eller længere fra hinanden? Efter opfølgende møde

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	meget tættere	301	21,2	23,9	23,9
	lidt tættere	467	32,9	37,1	61,0
	som før	440	31,0	35,0	96,0
	lidt længere fra	31	2,2	2,5	98,5
	meget længere fra	19	1,3	1,5	100,0
	Total		1258	88,7	100,0
Missing	System	161	11,3		
Total		1419	100,0		

Tabel 63

Efter opfølgningen er der sket en stigning til 4%, der har svaret, at de er kommet 'lidt' eller 'meget længere fra' hinanden. Dette er generelt et helt centralt fund, nemlig at det stort set først er i selve den opfølgende rådslagning, at der er enkelte familiemedlemmer, der svarer, at de er kommet længere fra hinanden eller er utilfredse med rådslagningen.

Her er det interessant at se, hvem de er, og hvordan det fordeler sig og korrelerer blandt deltagerne.

**Deltager: Er der mange konflikter/udfordringer i jeres familie og netværk?
* Er familien kommet tættere på hinanden eller længere fra hinanden? * Hvem er du?**

Hvem er du				Value	Asymptotic Standard Error ^a	Approximate T ^b	Approximate Significance
barn	Ordinal by Ordinal	Gamma	Zero-Order	-,366	,103	-3,395	,001
	N of Valid Cases			139			
mor	Ordinal by Ordinal	Gamma	Zero-Order	-,268	,092	-2,835	,005
	N of Valid Cases			185			
far	Ordinal by Ordinal	Gamma	Zero-Order	-,188	,100	-1,838	,066
	N of Valid Cases			145			
familie	Ordinal by Ordinal	Gamma	Zero-Order	-,151	,054	-2,735	,006
	N of Valid Cases			570			
netværk	Ordinal by Ordinal	Gamma	Zero-Order	-,115	,126	-,903	,366
	N of Valid Cases			95			
Total	Ordinal by Ordinal	Gamma	Zero-Order	-,201	,037	-5,268	,000
			First-Order Partial	-,173			
	N of Valid Cases			1134			

Tabel 64

Der er ikke tale om et meget stort antal, men man bør være opmærksom på, at 1% af børnene og især de 5,4% af mødrene har svaret, at de er kommet 'lidt' eller 'meget længere fra' hinanden. Forskydningerne viser dog helt klart en signifikant og svag til stærk sammenhæng $\Gamma = -0,151 - -0,366$, hvor barnet og mor er dem, hvor korrelationen er højest. Så det tyder på, at barnet og mor er dem, der bliver mest påvirkede af konflikter, hvilket især er i forbindelse med opfølgningerne. Det svarer til det forventede om, at barnet og mor er de mest 'udsatte', men alligevel er det et meget vigtigt fund, da vi her får det bekræftet.

Det bør de professionelle være opmærksomme på.

Har konflikter betydning for udarbejdelse af planen?

97% formår at udarbejde en plan og også en opfølgende plan, hvilket tyder på, at konflikter ikke har betydning for udarbejdelse af planen. Deltagerne kan uanset konfliktniveau i familien samles om at udarbejde en plan. I forbindelse med den første rådslagning tror alle på planen, og det gælder også i de familier, hvor de og socialrådgiverne har vurderet, at konfliktniveauet er højt.

Besvarelserne i de opfølgende rådslagninger er dog igen meget interessante, hvor vi her har de skuffede forventninger, der dels kan handle om konflikter, som måske blev sløret i den første håbefulde familierådslagning, eller som er fremkommet som udtryk for, at ikke alle har levet op til aftalerne.

Det kan vi ikke se ud af datamaterialet, og i det nedenstående kan vi se, at alle korrelationerne er signifikante, nogle moderate og andre er meget stærke, især mødrenes med $\Gamma = -0,491$.

**Deltager: Er der mange konflikter/udfordringer i jeres familie og netværk?
* I hvor høj grad tror du, at planen vil hjælpe barnet/den unge? * Hvem er du?**

Hvem er du				Value	Asymptotic Standard Error ^a	Approximate T ^b	Approximate Significance
barn	Ordinal by Ordinal	Gamma	Zero-Order	-,344	,108	-2,994	,003
	N of Valid Cases			148			
mor	Ordinal by Ordinal	Gamma	Zero-Order	-,491	,097	-4,712	,000
	N of Valid Cases			184			
far	Ordinal by Ordinal	Gamma	Zero-Order	-,272	,110	-2,377	,017
	N of Valid Cases			147			
familie	Ordinal by Ordinal	Gamma	Zero-Order	-,338	,057	-5,613	,000
	N of Valid Cases			564			
netværk	Ordinal by Ordinal	Gamma	Zero-Order	-,232	,135	-1,691	,091
	N of Valid Cases			104			
Total	Ordinal by Ordinal	Gamma	Zero-Order	-,342	,040	-8,216	,000
			First-Order Partial	-,344			
	N of Valid Cases			1147			

Tabel 65

Korrelationerne viser helt tydeligt, at konflikter spiller en rolle, så selv om deltagerne efter opfølgningen er tilfredse med deres plan, som vi kan se i den nedenstående tabel, så korrelerer tilfredsheden relativt stærkt med oplevelsen af konflikter og udfordringen i familien.

Deltager: I hvor høj grad tror du, at planen vil hjælpe barnet/den unge?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ja, meget	626	44,1	48,7	48,7
	i nogen grad	449	31,6	34,9	83,6
	i midten	145	10,2	11,3	94,9
	i mindre grad	48	3,4	3,7	98,6
	slet ikke	18	1,3	1,4	100,0
	Total	1286	90,6	100,0	
Missing	System	133	9,4		
Total		1419	100,0		

Tabel 66

Der er tale om en meget høj tilfredshed med deres nye opfølgingsplan på 87,7% i de to mest positive kategorier, og 83,6% tror på, at den nye plan vil hjælpe barnet/den unge. Det er der ingen tvivl om, men bag tallene ligger konflikterne og påvirker, hvor man måske kan sige, at det er imponerende eller utroligt, at resultaterne bliver så positive forstået på den måde, at når konflikterne i mere eller mindre grad påvirker alle deltagers tro på planen, så ender de alligevel i den meget positive ende. De kunne jo lige så godt være gået fra hinanden i vrede, som måske ofte er sket tidligere i familien, men her holder de ud og ender med at tro på den fælles plan.

Har konflikter betydning for om barnet er kommet i øget trivsel?

Vi har spurgt deltagerne i opfølgningen om, hvorvidt de vurderer, at planen har hjulpet barnet/den unge. Det er der 75,2%, der har svaret 'ja, meget' og 'i nogen grad' på, og så er der 10,5%, der har svaret 'i mindre grad' og 'slet ikke', hvoraf de 3,3% har svaret 'slet ikke'.

Deltager: I hvilken grad oplever du, at planen har hjulpet barnet/den unge?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ja, meget	483	34,0	38,0	38,0
	i nogen grad	472	33,3	37,2	75,2
	i midten	181	12,8	14,3	89,4
	i mindre grad	92	6,5	7,2	96,7
	slet ikke	42	3,0	3,3	100,0
	Total		1270	89,5	100,0
Missing	System	149	10,5		
Total		1419	100,0		

Tabel 67

Når vi ser på sammenhængen mellem deres vurdering af konflikter i familie og netværk og så om planen har hjulpet, er der en signifikant og moderat til stærk sammenhæng på $\Gamma = -0,286$, hvilket betyder, at jo flere konflikter og udfordringer, jo mindre vurderer de at planen har hjulpet.

Korrelation deltager: Er der mange konflikter/udfordringer i jeres familie og netværk? * I hvilken grad oplever du, at planen har hjulpet barnet/den unge?

		Value	Asymptotic Standard Error ^a	Approximate T ^b	Approximate Significance
Ordinal by Ordinal	Gamma	-,286	,035	-7,875	,000
N of Valid Cases		1182			

Tabel 68

Går vi ind og kigger nærmere på de 3,3%, der har svaret 'slet ikke', så placerer de sig i alle kategorier fra 'rigtig mange' til 'slet ingen' konflikter, så det er kun en del af forklaringen. Det handler måske i lige så høj grad om, at 'nogen' ikke har levet op til aftalerne, hvilket giver og øger konflikterne, eller at forventningerne generelt har været for høje. Det ændrer dog ikke ved, at langt de fleste af deltagerne har oplevet, at planen har hjulpet barnet, men det viser, at de oplevede konflikter har en betydning.

Socialrådgivernes vurdering af konflikter

I datasættet har vi også socialrådgivernes vurdering af konflikter i familien og netværket og deres erfarede virkning af familierådslagning på barnets trivsel, udvikling og læring.

Socialrådgiver: Konflikts tyngde * barnets trivsel og udvikling

		Value	Asymptotic Standard Error ^a	Approximate T ^b	Approximate Significance
Ordinal by Ordinal	Gamma	,250	,080	3,089	,002
N of Valid Cases		181			

Tabel 69

Der er en signifikant middelstærk korrelation på $\Gamma = 0,250$ mellem socialrådgivernes vurderinger af konflikter og erfarede virkning på barnets trivsel og udvikling, forstået på den måde, at jo flere konflikter de vurderer der er i familien, jo mindre erfaret virkning.

Hermed kan vi som tidligere nævnt ikke slutte, at familierådslagning ikke har nogen virkning i højkonfliktsager. Det har de. Der er faktisk 4% flere af høj-konflikt sagerne, hvor den erfarede trivsel er større end i høj-konfliktsager, hvor den er lav. Der er kun 7% af sagerne, hvor socialrådgiverne har svaret høj-konflikt og lav trivsel i de to 'negative' sammenlagte kategorier. Ud af dem er der kun 1 sag (0,56%) i den mest 'negative' kategori af høj konflikt og lav trivsel. Det nuancerer, men ændrer ikke ved, at der som tidligere nævnt er 13,6% i de to 'negative' kategorier for erfaret trivsel, udvikling og læring.

	Stor erfaret trivsel	Midt	Lav erfaret trivsel
Få konflikter	50/30%	15/8%	4/2%
Midt	34/20%	12/7%	9/5%
Mange konflikter	19/11%	14/8%	11/7%

Tabel 70

Samlet set er der en signifikant middel korrelation. Derfor har oplevelsen af konflikter i familien en betydning og forklaringskraft for både socialrådgiverne og deltagerne.

Socialrådgivernes tro på planen og deres oplevelse af konflikter

Hvordan påvirkes socialrådgivernes tro på planen af de oplevede konflikter?

Socialrådgiver: Hvordan blev deres nye/gamle plan modtaget? * I hvor høj grad tror du, at planen vil hjælpe barnet/den unge?

		I hvor høj grad tror du, at planen vil hjælpe barnet/den unge?					Total	
		Ja, meget	i nogen grad	i midten	i mindre grad	slet ikke		
Hvordan blev deres nye/gamle plan modtaget?	meget godt og uden behov for ændringer	Count	71	51	12	6	0	140
		% of Total	22,0%	15,8%	3,7%	1,9%	0,0%	43,3%
	meget godt, men med behov for ændringer	Count	23	31	7	2	1	64
		% of Total	7,1%	9,6%	2,2%	0,6%	0,3%	19,8%
	godt og uden behov for ændringer	Count	9	25	11	6	0	51
		% of Total	2,8%	7,7%	3,4%	1,9%	0,0%	15,8%
	godt og med behov for ændringer	Count	7	21	9	4	0	41
		% of Total	2,2%	6,5%	2,8%	1,2%	0,0%	12,7%
	både/og	Count	2	4	6	8	1	21
		% of Total	0,6%	1,2%	1,9%	2,5%	0,3%	6,5%
	dårligt, men uden behov for ændringer	Count	0	0	0	0	2	2
		% of Total	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,6%	0,6%
	dårligt, og med behov for ændringer	Count	0	0	1	2	1	4
		% of Total	0,0%	0,0%	0,3%	0,6%	0,3%	1,2%
Total	Count	112	132	46	28	5	323	
	% of Total	34,7%	40,9%	14,2%	8,7%	1,5%	100,0%	

Tabel 71

Korrelation socialrådgiver: plan modtaget * tro på planen

		Value	Asymptotic Standard Error ^a	Approximate T ^b	Approximate Significance
Ordinal by Ordinal	Gamma	,489	,056	7,802	,000
N of Valid Cases		323			

Tabel 72

Analysen viser, at jo mere positivt planen blev vurderet, jo stærkere er troen på, at planen vil virke. Denne sammenhæng er ligeledes signifikant og har en betydelig korrelation og forklaringskraft på hele $\text{Gamma} = 0,489$, men hvordan kan vi tolke det? For det første er sammenhængen meget større end sammenhængen til problemstillingens tyngde, så måske forholder socialrådgiverne sig mere til den konkrete realiserede eller ikke-realiserede plan og dens indhold, end til deres viden om problemstillingens tyngde. Så selv om det også har betydning, så er de erfarede resultater måske vigtigere for dem.

Men det kunne også handle om konflikter i familien, og at socialrådgivernes vurdering i højere grad handler om konflikter i familien og deres tro på, om den udvidede familie kan løfte opgaven.

Socialrådgiver: Oplever du, at der er mange konflikter/udfordringer i familie og netværk? * I hvor høj grad tror du, at planen vil hjælpe barnet/den unge?

		I hvor høj grad tror du, at planen vil hjælpe barnet/den unge?					Total	
		Ja, meget	i nogen grad	i midten	i mindre grad	slet ikke		
Oplever du, at der er mange konflikter/udfordringer i familie og netværk?	rigtig mange	Count	7	6	6	4	2	25
		% of Total	2,1%	1,8%	1,8%	1,2%	0,6%	7,6%
	mange	Count	20	36	16	13	1	86
		% of Total	6,0%	10,9%	4,8%	3,9%	0,3%	26,0%
	almindeligt	Count	30	35	17	11	4	97
		% of Total	9,1%	10,6%	5,1%	3,3%	1,2%	29,3%
	få	Count	37	31	9	1	0	78
		% of Total	11,2%	9,4%	2,7%	0,3%	0,0%	23,6%
	slet ingen	Count	21	21	1	2	0	45
		% of Total	6,3%	6,3%	0,3%	0,6%	0,0%	13,6%
	Total	Count	115	129	49	31	7	331
		% of Total	34,7%	39,0%	14,8%	9,4%	2,1%	100,0%

Tabel 73

Korrelation socialrådgiver: Konflikter * planen vil virke

		Value	Asymptotic Standard Error ^a	Approximate T ^b	Approximate Significance
Ordinal by Ordinal	Gamma	-,313	,056	-5,382	,000
N of Valid Cases		331			

Tabel 74

Denne sammenhæng er ligeledes signifikant, og med en Gamma på 0,313 er der tale om en moderat til stærk sammenhæng. Så der er noget, der tyder på, at socialrådgiverne er

meget opmærksomme på konflikter i familien, og at jo flere konflikter og udfordringer der er i familien, jo mindre tror de på deres planer.

Afrunding

Familiekonflikter fylder og har betydning for såvel deltagere som socialrådgivere og samordnere i familierådslagning. Sådan har det været de sidste 20 år, og det vil nok fortsætte. Men med ovenstående analyser har vi fået et mere nuanceret billede af den udvidede families konflikter, og dermed bidraget med viden til både de professionelle og familierne. Vi kan se, at selv om de individuelle subjektive vurderinger er meget forskellige, er der også forskelle blandt grupperne af aktører, hvor børnene og de unge er dem, der oplever færrest konflikter. De øvrige deltagere og derefter socialrådgiverne og samordnerne er dem, der oplever flest konflikter i familierne.

Med hensyn til beskyttelse af barnet ift. konflikter i familierne, så synes der ikke at være udfordringer med dette i forbindelse med rådslagningerne. Det kan skyldes rådslagningens særlige beskyttelser og et godt professionelt arbejde i Esbjerg Kommune. Deltagerne og dermed familierne oplever, at de kommer tættere på hinanden qua familierådslagningerne, og meget få længere fra hinanden, hvilket primært er i opfølgningerne.

Dem, der reagerer mest på konflikter i familien, er mor og barn. Det giver god mening, da det ofte er dem, der har mest på spil. Det sker i forbindelse med opfølgningerne, så her er et særligt opmærksomhedspunkt til de professionelle.

Konflikter korrelerer både med deltagernes og socialrådgivernes tro på, om planen bliver realiseret og deres erfaring med, om barnet er kommet i trivsel, udvikling og læring. Resultaterne indikerer, at familierådslagning også kan gennemføres i høj-konfliktsager, da der er flere børn i disse sager, der er kommet i trivsel og udvikling end det modsatte. Dette kan nuanceres ved læsning af en norsk forskningsrapport (Slettebø et al. 2016) om familierådslagning i høj-konfliktsager, hvor de bl.a. skriver, at børnene har mere brug for følelsesmæssig støtte inden rådslagningen i disse sager, og at alle børn efterfølgende ville anbefale familierådslagning til andre. Vores undersøgelse viser som nævnt en tendens til, at flere konflikter giver mindre erfaret trivsel og udvikling.

Centrale familierådslagnings diskussioner og udviklingsnedslag

I den første forskningsrapport Del 1 'Familierådslagning i Esbjerg Kommune' (Rasmussen & Sandgaard, 2018) valgte vi at skrive et kapitel om centrale diskussioner og udviklingsnedslag. Kapitlet var baseret på de mange rådslagningsovervejelser, udfordringer og diskussioner, der havde været de sidste 20 år i Danmark, og som har været diskuteret i Esbjerg Kommune siden 2014.

Det er først og fremmest diskussioner, der vedrører de mere konkrete praksisser omkring gennemførelse af familierådslagninger og rådslagende opfølgninger. Det er diskussioner om 'det virksomme' i familierådslagning, der er vigtigt for dem, der er direkte involverede i og omkring den konkrete rådslagning. Nogle af diskussionerne vedrører mindsettet, principperne og planens konkrete udmøntning, andre diskussioner vedrører procedurer, rammer og mikrofagligheden, og en helt tredje diskussion er af mere støttebetonet og lavpraktisk karakter.

Eksempelvis er målgruppen for familierådslagning blevet drøftet løbende, hvor man for over 20 år siden startede med en relativt snæver målgruppe for senere at vurdere, at alle børn og problemstillinger som udgangspunkt kunne have gavn af familierådslagning. Efterfølgende har man med succes udvidet målgruppen til voksne med sociale problemer. Udviklingen i Danmark svarer på dette område til udlandet og er bakket op af den internationale forskning (Rasmussen & Hansen, 2002; Rasmussen, 2004; Faureholm & Brønholte, 2007; Haven & Christiansen, 2014; Slettebø, 2016).

Vi har valgt at præsentere diskussionerne kronologisk ud fra familierådslagningsprocessen og afslutte med de mere tværgående diskussioner.

Diskussioner inden en rådslagning

Skal socialrådgiverne (initiativtagerne) og samordnerne have et særligt mindset og særlige værdier for at kunne anvende metoden?

I undervisningen af rådgiverne og samordnerne, samt den interne og eksterne formidling af familierådslagning i Esbjerg Kommune, har der været lagt vægt på det mindset eller de grundlæggende værdier, der ligger bag familierådslagning. I pjecen til familierne er det tydeligt. Der står bl.a.: *'Som forældre, familie eller privat netværk er I de bedste til at finde gode kræfter frem, når I er bekymrede for... De rigtige løsninger for det enkelte barn kan bedst findes i tæt samarbejde med jer, som kender barnet og den unge bedst...'* (Esbjerg Kommune: Sammen om de rigtige løsninger for børn og unge, 2017).

Det giver på mange måder sig selv, at de, der inddrager børn, forældre, familie og netværk, både skal tro på familierådslagning, og at inddragelse giver mening også i forhold til den konkrete måde målgruppen inddrages på. Mindsettet handler om 'hvorfor familierådslagning', og dermed det, der gør, at rådslagninger giver mening for initiativtagere såvel som samordnere. Det er denne mening og begejstring, der overføres til deltagerne.

Vores kvalitative datamateriale viser tydeligt mindsettets betydning i dialogen med barnet, forældre, familien og netværket, og i selve gennemførelsen af rådslagningerne. Nogle initiativtagere (fleste socialrådgivere) er mere imødekommende, bedre til at tale med barnet og forældrene om familierådslagning som en mulighed. Og nogle rådgivere er bedre til at formulere spørgsmål sammen med barnet - spørgsmål der udtrykker barnets behov og

ønsker. Nogle rådgivere er bedre til at informere og fortælle om barnet i rådslagningen første fase på en sådan måde, at barnet føler sig hørt, og familien har fået en større forståelse for barnet. Nogle rådgivere er bedre til at tage imod familiens plan og forslå konkrete justeringer, så de føler sig hjulpet, og ikke diskvalificeret. Nogle rådgivere er bedre til løbende at følge op, osv. Vores interview fra Del 1 og Del 2 viser, at det typisk er de samme rådgivere. Vores forskning har vist, at det har med deres mikrofaglighed og mindset at gøre (Rasmussen & Sandgaard, 2018, 2019; Rasmusen & Jæger, 2019).

Men et er, at vores kvalitative datamateriale understøtter mindsettets betydning, noget andet er, om vores kvantitative data også gør det. Sådan helt overordnet set og vurderet ud fra deltagerne (børn, forældre, familier og netværk), så er deres besvarelser generelt positive. De få, der har haft en negativ oplevelse, synes ikke at kunne henføres til rådgivere, informanter eller samordnere, der ikke har haft det rigtige mindset. Det kan handle om, at alle de professionelle i Esbjerg Kommune har haft et inddragende børneperspektiv, det rigtige rådslagnings mindset og høj kvalitet i deres mikrofaglige praksis. Det har de nok et godt stykke hen ad vejen, men de kvalitative data tyder på betydelig mere variation: Enten er familierådslagning som beslutningsmodel med dygtige samordnere så robust, at næsten enhver initiativtager uanset mindset og mikrofaglighed vil lykkes, eller også vil det uanset de professionelle lykkes familierne at lave en plan, mv. Måske er de professionelle og deres mindset og mikrofaglighed ikke så vigtige, som vi ofte tror, og resultaterne mindre afhængige af de professionelle?

Socialrådgiver: Familierådslagningen har gjort mig mere opmærksom på børneperspektivet?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ja, meget	105	27,9	36,2	36,2
	i nogen grad	53	14,1	18,3	54,5
	i midten	65	17,2	22,4	76,9
	i mindre grad	15	4,0	5,2	82,1
	slet ikke	52	13,8	17,9	100,0
	Total	290	76,9	100,0	
Missing	System	87	23,1		
Total		377	100,0		

Tabel 75

Måske kommer mindsettet også med erfaringen, således at de initiativtagere, der oplever og mærker en succesfuld inddragelse af barnet, efterhånden får mindsettet.

Korrelation socialrådgiver: Familierådslagningen har gjort mig mere opmærksom på børneperspektivet? * Efter dit bedste faglige skøn, er barnet kommet i bedre trivsel, udvikling og læring pga. FRS?

		Value	Asymptotic Standard Error ^a	Approximate T ^b	Approximate Significance
Ordinal by Ordinal	Gamma	,333	,068	4,777	,000
N of Valid Cases		245			

Tabel 76

Vi kan ikke se, om det kommer af mindsettet eller erfaringen ud fra det kvantitative datamateriale. Men vi kan se, at der er en signifikant og stærk korrelation $\text{Gamma} = 0,333$

mellem de socialrådgivere, der har svaret, at familierådslagning har gjort dem mere opmærksom på børneperspektivet og dem, der samtidigt har svaret, at barnet er kommet i bedre trivsel, udvikling og læring. Det kan naturligvis tolkes på flere måder, men det kan være et udtryk for, at de socialrådgivere, der har fået mindsettet qua familierådslagningen, også har haft en betydning for deres vurdering af barnets trivsel og udvikling efter opfølgningen.

Mindsettet og værdierne er uden tvivl vigtige både i forhold til, om en kommune tilbyder familierådslagning, om den enkelte initiativtager tilbyder en familie en rådslagning, og hvordan dette gøres. Selv om det nok har været de mest positivt stemte rådgivere, der har tilbudt familierne rådslagninger, og vi ved, at der har været stor forskel på de enkelte rådgivere, sager og rådslagninger, så er det alligevel bemærkelsesværdigt, hvor gode resultater, der samlet set er kommet ud af rådslagningerne. Det kan handle om, at modellen er så robust, at variationer i rådgivernes mindset og erfaringer ikke betyder så meget. Men vores vurdering er, at især samordnerne som den gennemgående fag-person i den grad er formidlere af mindsettet, og at de i Esbjerg Kommune med et korps, der løbende har delt erfaringer og holdt fast i kvaliteten og mindsettet, har haft en stor betydning. Samordnerne er en del af modellen, og meget tyder på, at beslutningsmodellen er relativt robust ift. mindset og mikrofaglige forskelle på tværs af kommuner og lande (Rasmussen & Hansen, 2002; Rasmussen, 2004; Faureholm & Brønholt, 2007; Haven & Christiansen, 2014; Slettebø, 2016).

Den samlede vurdering er, at mindsettet spiller en stor rolle. Der er nok ingen tvivl om, at der løbende bør være opmærksomhed på det store ”hvorfors familierådslagning” i organisationen og især blandt initiativtagerne så som socialrådgiverne, da det har betydning for, om de tilbyder og gennemfører rådslagninger. Når en rådslagning gennemføres, så får de fleste et meget positivt resultat. Spørgsmålet er dog, om resultaterne kunne være endnu bedre, såfremt mindsettet og rådslagningerne var en mere integreret del af det sociale og pædagogiske arbejde, således at den udvidede families betydning for og støtte til barnet, den unge i højere grad blev inddraget?

At være fagligt klædt på

Allerede fra det første forsøg med pilotprojektet i Esbjerg Kommune har såvel socialrådgiverne/initiativtagerne som samordnerne fået undervisning i familierådslagning. Efterfølgende er samtlige samordnere og mange af rådgiverne gået i gang med at gøre sig deres erfaringer og dermed udvikle deres faglighed inden for metodens rammer. Der har løbende været uddannelse og opkvalificering i Esbjerg Kommune, og opkvalificeringen har løbende udviklet sig og været tilpasset behovet. For mange rådgivere har der været tale om integrering af et nyt mindset, at skulle inddrage alle betydningsfulde i et barns liv og være mere facilitator og procesrådgiver end ekspert og den, der træffer beslutninger. De er løbende blevet opkvalificeret, og hvorvidt denne opkvalificering, herunder den løbende sparring med kolleger, har været tilstrækkelig, er vanskeligt at udtale sig om. Der kan altid udvikles på denne del. En systematik i opkvalificeringen, ikke kun i den første uddannelse, men også i den løbende sparring af rådgiverne, er vigtig. Her synes Esbjerg Kommune ikke helt at have fundet den rigtige formel, hvilket handler mere om implementering og organisering end indhold. Ser vi på de positive resultater fra de gennemførte rådslagninger, så synes denne del dog ikke at være den vigtigste, selv om det giver sig selv,

at nyansatte har brug for at blive klædt på, ligesom erfarne har brug for en form for løbende kvalificering, sparring og erfaringsudveksling.

Det er lidt anderledes, når drejer sig om samordnerne og deres betydning for kvaliteten. De har en mere central rolle ift. kvalitetssikring, da de møder samtlige deltagere og faciliterer selve rådslagningen. Samordnerne har i Esbjergmodellen haft rig mulighed for opkvalificering og erfaringsudveksling, hvilket der kan læses mere om i forskningsrapporten Del 1 'Familierådslagning i Esbjerg Kommune' (Rasmussen & Sandgaard, 2018).

Den samlede vurdering er, at vi i den kvantitative undersøgelse ikke har data, der kan sige noget præcist om denne diskussion. Men undersøgelsen ændrer heller ikke på, at den løbende opkvalificering af initiativtagere, socialrådgivere og samordnere er meget vigtig. Det har man fastholdt i Esbjerg Kommune, hvor de har udviklet et meget fint undervisningsmateriale og har 6 års erfaringer med denne del. Det er helt tydeligt, at især deres organisering og løbende kvalificering af samordnerne har meget at byde på, men også at der er et udviklingspotentiale ift. initiativtagere og tværfaglige samarbejdspartnere, når ambitionen er at integrere familierådslagning og mindsettet i kommunens praksis.

Til hvem og hvornår skal hvem tilbyde en familierådslagning?

Det er igen en af de klassiske diskussioner, der sandsynligvis vil fortsætte. Det er ikke sådan, at data og analyser af 6 år familierådslagning i Esbjerg Kommune kan komme med afgørende databaserede argumenter, da der altid vil være tale om en konkret individuel vurdering. Der er dog mange erfaringer og data, der kan kvalificere diskussionen om hvem og hvornår der bør tilbydes en familierådslagning.

I det første forsøg, eller laboratorium, som det blev kaldt, valgte man en relativt snæver og sikker målgruppe, hvor det var socialrådgiverne, der besluttede, hvem der skulle tilbydes familierådslagning. I Pilotprojektet blev der valgt 5 målgrupper ud fra en betragtning om, at det blev nemmere for rådgiverne at anvende metoden samt at evaluere på den. Efter Pilotprojektet blev det alle børn- og ungesager, der skulle tilbydes en familierådslagning, dog undtaget de sager, hvor der var en verserende voldssag eller en Børnehussag. Esbjerg Kommune har i perioden arbejdet med og haft pilotprojekter med familierådslagning i børnehaver, skoler, psykiatrien, SSP, m.fl. Rådslagningerne er alle startet med en snæver målgruppe med en form for succes med betragtningen om, at det var nemmere for initiativtagerne og den efterfølgende evaluering. Selv om der internationalt og i Danmark efterhånden er en vis enighed om, at rådslagninger kan tilbydes i stort set alle lette som tunge sagstyper, og i forhold til alle familietyper, også til voksne, hjemløse, ældre, osv., er diskussionen igen aktuel.

Esbjerg Kommune tilbyder fx familierådslagninger i højkonfliktsager. De starter ikke som rådslagninger, men fører til rådslagninger qua samordnernes dialog med fx forældre, der er i konflikt med hinanden. Den norske forsker Tor Slettebø konkluderer i sin forskning af familierådslagning i højkonfliktsager, at når familierådslagning med succes kan anvendes i disse komplekse og konfliktfyldte sager, så kan de også anvendes i alle andre sager (Slettebø, 2016). Samtidigt skriver han: *'Familieråd kan også være en arena for udvikling av nye konflikter, og i noen tilfeller bør det vurderes om det første familierådsmøtet skal avholdes uten at barna*

er til stede' (Slettebø, 2016), men han påpeger, at ved det efterfølgende møde deltager barnet så. Esbjerg Kommune har succes med disse meget komplicerede forløb. I de kvantitative data ser de ud til at være lige så positive som de andre rådslagningsager.

Vi ved ikke præcist, hvem der har fået tilbudt og har deltaget i familierådslagning i de 1156 rådslagninger, men efter socialrådgivernes (initiativtagernes) vurdering fordeler sig således:

Socialrådgiver: Problemstillingens tyngde ift. barnet/den unge?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	meget let	10	2,7	2,8	2,8
	let	42	11,1	11,8	14,6
	mellem	167	44,3	46,9	61,5
	tung	103	27,3	28,9	90,4
	meget tung	34	9,0	9,6	100,0
	Total	356	94,4	100,0	
Missing	System	21	5,6		
Total		377	100,0		

Tabel 77

I denne fordeling, der indeholder sager fra såvel det forebyggende som de meget tunge og komplicerede børnesager, er de fleste kategoriseret som mellemsager. Der er betydeligt flere i de tunge end i de lette kategorier.

Vurderer vi ud fra de kvantitative data, hvem der bør tilbydes en familierådslagning, så bør man ud fra et effektivitetsperspektiv vælge at give alle muligheden, da der også i de tunge sager er flere børn, der er kommet i udvikling og trivsel. Jo lettere sager jo flere er der kommet i trivsel og udvikling med en signifikant $\Gamma = 0,274$. Det er en forventet sammenhæng, som mange kan nikke genkendende til, og den er øget fra en svag korrelation ved barnets første familierådslagning, til en moderat ved opfølgningen. Det betyder ikke, at børnene med de tunge problemstillinger ikke er kommet mere i trivsel qua familierådslagning, men derimod at jo lettere problemstilling, jo mere har de vurderet, at barnet er kommet i trivsel. Det peger på, at i de tunge sager kan familierådslagning ikke stå alene, men bør integreres med den professionelle indsats.

Vurderer vi ud fra et rettigheds- og børneperspektiv, så bør man ligeledes tilbyde alle en rådslagning. Når vi samler de sidste datasæt 2018-2020 for rådslagninger og opfølgende rådslagninger, får vi nedenstående tabel.

	Hvad synes du om rådslagningen?					Total
	Rigtig god	God	Nogenlunde	Mindre god	Dårlig	
Antal	1018	965	316	52	22	2373
Procent	43%	41%	13%	2%	1%	100%

Tabel 78

Sammenligner vi dem med tidligere datasæt fra perioden 2014-18 med de 3251 respondenter, så svarer det i høj grad til besvarelserne med 97% i de tre positive kategorier, hvilket igen svarer til den danske og internationale forskning (Rasmussen & Sandgaard, 2018). Samtidigt kan vi se, at deltagerne har haft mulighed for at bidrage, at familien er kommet tættere sammen, og at de har fået større forståelse for barnet (se kapitlet om rettigheds- og børneperspektivet).

Den samlede vurdering er stadig, at alle uanset sagen og problemstillingens tyngde kan tilbydes en familierådslagning. Det vil højst sandsynligt have en positiv virkning på familiens sammenhold og forståelse for barnet, ligesom at det ud fra en effektivitets tilgang vil øge barnets trivsel og udvikling. Men her skal man være opmærksom på de meget tunge sager, hvor der skal mere professionel hjælp til sammen med rådslagningen.

Hvordan håndteres modstand fra socialrådgivere, ledere, samarbejdspartnere og familier?

Der er ingen tvivl om, at der har været og stadig er modstand i forhold til familierådslagning i Esbjerg Kommune. Det kan vi læse ud af dokumenterne, interviewene og statistikkerne. Sådan har det været i hele familierådslagningens historie, og det gælder vel mange andre metoder, indtil de efter cirka 8 år er blevet en integreret del af praksis eller helt opgivet (Miller, 2005). Der er og har i hele perioden været rådgivere, der stort set ingen rådslagninger laver, nogle der laver meget få, og nogle der ofte får nej fra familierne. Der er rådgivere, der laver eller igangsætter rådslagninger i mange af deres sager, ligesom der er afdelinger, der laver flere rådslagninger end andre.

Modstanden så i en periode 2016-19 ud til at være blevet mindre, efterhånden som det er blevet en prioriteret metode, der er blevet nemmere at anvende. Så faldt antallet af rådslagninger i perioden 2019-2020. Nogle rådgivere fortæller, at de altid har brugt at inddrage netværket, men at de ønsker metodefrihed, eller at de bedst ved, hvorledes familien har det, og så vurderer de den støtte, familien har brug for. Nogle synes, at rådslagninger giver ekstra arbejde, og igen er der andre, der ikke rigtig tror på, at der er ressourcer i netværket. Og så er der dem, der har haft en dårlig oplevelse med en familierådslagning og er stoppet med det, og der er dem, der har oplevet modstand fra forældrene og den unge. Det er lige så meget en realitet, som alle dem der har haft positive erfaringer og tror på inddragelse af hele familien og netværket, når der skal træffes beslutninger og findes løsninger for et barn eller en ung. Så uanset hvad modstanden bunder i, vil der altid være brug for denne diskussion. Hvis der lyttes til den, vil der kunne findes forståelse og løsninger.

Man må også se i øjnene, at selv om der er meget fine evidensbaserede resultater, så er rådslagninger med systematisk inddragelse af hele netværket fremmed for de fleste danskere, herunder danske professionelle, og alene det vil give modstand. Og der er ingen mirakelkure i socialt og pædagogisk arbejde med 'vilde problemer' eller noget, der altid lykkes. Det er kontinuerligt, dybt professionelt hårdt arbejde med beslutninger, relationer og indsatser, der både lykkes og mislykkes på kort og langt sigt. I mange af de socialfaglige relationer er der meget smerte, håb, konflikter og modstand, så det kan karakteriseres som en permanent udfordring, der løbende bør håndteres - ikke kun i forhold til familierådslagning.

Der er kun opmærksomhed på, italesættelse af og dialog om, hvad den konkrete modstand bunder i. Og så ved vi fra en række undersøgelser, at ledelsen er den afgørende faktor. Uden ledelsesinvolvering og fast koordinering så falder antallet og kvaliteten af rådslagninger (Rasmussen & Jæger, 2019). Det er en tilbagevendende problemstilling, at hvis ikke der er nogen, der opmuntrer og sikrer, at koordineringen fungerer, så bliver der ikke af-

holdt mange familierådslagninger. Hvis ikke der er faste ledere, koordinatore og ambassadører, der dagligt er opmærksomme på familierådslagning, så kan udviklingen hurtigt gå i stå, da det er lidt mere besværligt, tager tid, og socialrådgiverne er tilbageholdende med at gå ind i familiernes ofte konfliktfulde og følelsesmættede rum (Rasmussen & Jæger, 2019, 2021). Familierådslagning bør således have kontinuerlig opmærksomhed, ledelsesopbakning og diskuteres bredt i hele organisationen.

Arbejdstider og familierådslagning

Igen en tilbagevendende diskussion, fordi en del af familierådslagningerne vil være placeret uden for normal arbejdstid, da det er på dette tidspunkt, mange fra netværket kan deltage. I starten havde rådgiverne overarbejde og fik deres tid udbetalt som overarbejde, men ikke alle rådgivere har haft denne mulighed eller ønsket det. Rådgiverne har nu fået en aftale, hvor det indgår i deres arbejdstid, og der afholdes ikke rådslagninger i weekendene i Esbjerg Kommune.

Da man fik det nye rådslagningshus på Darumvej, hvor der kan afholdes rådslagning hele dagen, har det betydet, at der er flere rådgivere, der afholder rådslagninger. I huset kan der afholdes 3 rådslagninger ad gangen. Rådgiveren booker selv lokale. Det gjaldt også, da man flyttede fra Darumvej til Grønlandsparken. Dét at have eget hus til familierådslagninger har ifølge vores interview forbedret initiativtagerne såvel som samordnernes og deltagernes 'arbejdsforhold', og gjort det meget hyggeligere og nemmere. Der er mange praktiske opgaver i forbindelse med en rådslagning, og rammerne spiller en rolle.

Samordnerne har hele tiden haft en anden kontrakt og aftale som eksterne konsulenter, der gør, at de kan arbejde uden for socialrådgivernes normale arbejdstid. Udfordringerne er på mange måder løst på en pragmatisk måde. Men det betyder ikke, at diskussionerne stopper helt, for der kan være familiemedlemmer, der ikke kan komme med eller blive inviteret pga. af tidspunkterne, og der kan være rådgivere, der ikke helt kan få tidspunkterne til at passe ind i deres kalender. Men det synes at fungere. Der er ikke noget i den kvantitative undersøgelse, der kan tilføre mere viden til denne diskussion, bortset fra at der ikke er noget, der tyder på, at tidsbegrænsningerne på 3 timer til den første rådslagning og 1-1½ time til opfølgningerne har haft betydning for resultaterne.

Hvordan får man familierne til at vælge familierådslagning?

Mange rådgivere har mødt modstand, når de præsenterer familierådslagning for mor og/eller far. Forældrene har som tidligere nævnt vanskeligt ved helt at forstå, hvad det er, kan være tilbageholdende i forhold til at invitere hele familien ind, og der kan være store konflikter i familien, mv. Denne problemstilling er blevet diskuteret siden 'Det danske forsøg med familierådslagning' (Rasmussen & Hansen, år) og er evigt aktuelt.

Allerede i 'Det danske forsøg med familierådslagning' var der nogle socialrådgivere, der altid fik familierne til at sige 'ja' og andre, der altid fik et 'nej'. Sådan har det også været i Esbjerg Kommune. Det kan selvfølgelig handle om familierne, men der er nok nærmere tale om den gensidige relation og kommunikation.

Går man på opdagelse i, hvad de socialrådgivere, der får et 'ja' gør i deres mikrofaglige praksis, så er det forskelligt, hvad de gør, men de har alle fundet deres måde. Nogle tager

udgangspunkt i barnets hverdagsudfordringer og fortæller, hvilken betydning en familierådslagning kunne have i forhold til dem. Andre bruger selve underretningssamtalen til at præsentere familien for en familierådslagning. Og en socialrådgiver siger ”Når børnene er med, siger forældre altid ja til familierådslagning, da børnene og de unge altid siger ja”. Flere viser filmen fra hjemmesiden og fortæller om gode erfaringer fra andre rådslagninger, og der er flere, der holder fast i børneperspektivet og betydningen for barnet. Men der er også rådgivere, der fortæller, at det kan være vanskeligt at holde fast i børneperspektivet, da forældrene vil have fokus på deres egen situation.

Der er stadig ikke et klart mønster ud over, at de rådgivere, der har mindsettet og gode erfaringer, typisk fortsætter med at få forældrene til at vælge en rådslagning. En af vejene, til at flere børn og forældre siger ja, vil være et mere systematisk fokus på den enkelte rådgivers mikrofaglighed i mødet med forældre og børn, samt kollegial vidensdeling af mikrofagligheden og ikke mindst en åben dialog med og feedback fra familierne.

Hvordan formuleres spørgsmålene og præciseres rammen?

Det er, som tidligere nævnt, også en klassisk diskussion i forbindelse med familierådslagning. Vi kan også med denne undersøgelse se, hvor vigtige spørgsmålene er. Der er fx en stærk korrelation mellem spørgsmålene i rådslagningen, og om barnet oplever sig hørt og forstået af egen familie, hvilket for øvrigt er det vigtigste for dem.

I forskningsrapporten Del 2 ’Børnefokus, barnets perspektiv og børneperspektiver i familierådslagning’ (Rasmussen & Sandgaard, 2019) har vi analyseret spørgsmålenes betydning, og vi skriver:

”Der er tale om et mindset og en formaliseret ramme med mange vigtige elementer, men spørgsmålet er om der er noget i den model, der i særlig grad har betydning for børneperspektivet. Og her peger vores analyser på, at det vigtigste omdrejningspunkt er spørgsmålene, der formuleres (inddragelsen) sammen med barnet eller den unge, og som bør indeholde barnets behov og ønsker (børneperspektivet ’set indefra’), og som samordneren tager med rundt til alle de inviterede (netværksinddragelse), og som der på rådslagningen skal informeres om af de professionelle (forståelse, viden, bevidning ind i det private), og der svares på og laves en plan for (fælles beslutning og aftale). Analyserne viser, at spørgsmålene kendes af alle, de refererer ofte til dem og de medvirker til et løbende fokus på barnet. Analyserne viser ligeledes, at børneperspektivet set ’indefra’ faciliteres af børneperspektivet ’set udefra’ qua rådgiverens viden, faglighed og inddragende dialog omkring spørgsmålene” (Rasmussen & Sandgaard, 2019).

Denne kvantitative undersøgelse understøtter i den grad ovenstående konklusion, da korrelationerne til spørgsmålene er meget høje, og de børn der har været med til at formulere spørgsmålene, oplever sig inddraget osv. (se kapitlet om rettigheds/børneperspektivet) Desuden vil vi henvise til forskningsrapporten Del 2, da den giver både eksempler og anvisninger på gode spørgsmål, der har et ’indefra’ børneperspektiv, samt analyserer bevidningsprocesser og betydningen af, at børnene og de unge oplever sig hørt af egen familie, som også de kvantitative analyser i denne rapport viser.

Hvordan kan man forberede barnet/den unge bedre før deres familierådslagning?

Tidligere troede vi, at der var en sammenhæng mellem barnets forståelse for familierådslagning, deres motivation og tilfredshed med rådslagningen. Forstået på den måde, at des mere forståelse des mere motiverede og tilfredse blev børnene med deres rådslagning. Det forholder sig delvis sådan, men vi kan se, at en del af børnene ikke har vidst, hvad

de gik ind til, men alligevel har været meget tilfreds med deres rådslagning og har følt sig involveret, og at spørgsmålene var de rigtige.

Set ud fra et rent effektivitetssynspunkt, så er det jo meget fint, da man primært er interesseret i resultaterne. Men set ud fra en rettigheds- og børnetilgang er idealet, at alle børn og voksne ved, hvad de går ind til. Det har langt de fleste også svaret, at de har vidst, men der er ca. 20% af børnene, der ikke har. Hvorvidt det er muligt helt at forklare alle, hvad familierådslagning er, så de forstår, det ved vi ikke. Men det er et opmærksomhedspunkt, der er blevet arbejdet med gennem hele perioden med foldere, film på nettet og ekstra besøg af samordnere, et fokus på barnet støtteperson, mv.

Problemstillingen var også kendt i 'Det danske forsøg med familierådslagning'. Der er nok tale om et permanent udviklingspunkt for især samordnerne mere end et diskussionspunkt. Der bør løbende arbejdes med forberedelsen af børnene og de unge, herunder at klæde barnets talsmand og støtteperson på, så de reelt kommer i dialog med barnet op til rådslagningen. Vi kan ud fra de kvantitative data se, at stort set alle børnene bliver tilfredse, og det er uanset, om de har oplevet, at de vidste hvad de gik ind til. Når vi kommer til opfølgningen, så kender de jo beslutningsmodellen. Der er således ingen, der har lidt overlast, selv i familier med mange konflikter.

Deltagere i familierådslagningen

Når der skal inviteres til familierådslagning, og barnet/den unge skal vælge, hvem der skal med, kan der være overvægt af familie og netværk fra mors eller fars side. Hvad betyder det? Det er forældremyndighedsindehaveren og barnet/den unge der vælger, hvem de ønsker at invitere. Der kan være personer, der har været, er eller kan blive betydningsfulde for barnet, som af den ene eller anden grund ikke bliver inviteret.

Vi kan ud fra vores kvalitative datamateriale i Del 1. og Del 2. se, at det forholder sig sådan. Men vi kan ikke se, at det får den store betydning for udfaldet af rådslagningerne, når vi ser på korrelationerne med deltagernes tro på om rådslagningen vil hjælpe barnet eller deres vurdering af, om barnet er kommet i trivsel og udvikling. Det gælder for så vidt også socialrådgivernes vurderinger.

Diskussionerne om og hvorvidt, der kan og bør gøres mere for at få bestemte personer eller dele af fars eller mors familie med – dem der er, har været eller kan blive vigtige for barnet - er ikke afsluttet med ovenstående resultater. Resultaterne fortæller noget om, at det ifølge respondenterne ikke har haft nogen betydning for deres rådslagning, hvem der inviteres med. Vi kan ud fra vores data se, at relativt mange fædre har deltaget i rådslagningerne, og at fædrene generelt har været meget tilfredse med det. Så der er noget der tyder på, at når fædrene bliver inviteret til familierådslagning af deres børn, så kommer de.

Vi havde ud fra vores interviewdata et billede af, at det primært var deltagere fra mors familie, der deltog, og at det var vanskeligt at få fædrene og deres familier med. Tallene i denne kvantitative undersøgelse viser lidt noget andet, når det drejer sig om fædrene. Vi har desværre ikke sammenlignelige tal eller tal på de øvrige deltageres familiemæssige tilknytning.

Vi ved, der er rigtig mange dilemmaer, konflikter og følelser på spil. Eksempelvis i skilsmisefamilier kan de være så store, at mor ikke ønsker at se far, bonusfar eller deres familie, selv om barnet har et stort ønske om at se dem og få kontakt til dem. Uanset at rådgiveren og samordneren forsøger at holde fokus på børneperspektivet, og at det handler om barnet og ikke de voksnes konflikter, så er det i sidste instans forældremyndighedsindehaveren, der beslutter, hvem der skal inviteres. Det kan betyde, at der kommer få fra den ene del af familien og netværket, og nogle gange sker der en polarisering i rådslagningen. Langt de fleste har dog svaret, at de er kommet tættere på hinanden som familie qua familierådslagningen.

Vi ved også, at alle familier og deres indbyrdes relationer og historier er forskellige, og i langt de fleste rådslagninger synes de at være i stand til at holde fokus på barnet og svare på spørgsmålene. Der er i interview og cases flere eksempler på, at gamle konflikter opløses, eller de kommer til at tale sammen igen, men det forudsætter, at de bliver inviteret. For bliver de endelig inviteret til barnets rådslagning, så siger de stort set alle ja, og de ender med at gå styrket derfra som familie. Så det giver mening at forsøge at få så mange af de betydningsfulde i et barns liv til at deltage. Vi ved, at det ikke har en negativ virkning, at nogle vigtige personer ikke deltager, men vi ved ikke, hvad det kunne have betydet.

Hvilke informationer har familien brug for, og hvem kan levere dem på en måde, så de kan anvende dem?

Den vigtigste informant er socialrådgiveren (initiativtageren), da vedkommende har taget initiativ til, at barnet får sin familierådslagning. Det er socialrådgiveren, der samler og har kommunens informationer om barnets trivsel, udvikling og læring. Og det er socialrådgiveren, der har kontakten til forældremyndighedsindehaveren og har lavet de spørgsmål, der skal tages stilling til sammen med barnet og forældremyndighedsindehaveren. Det er socialrådgiveren, der på mødets trin 1 skal begrunde spørgsmålene og videregive sin viden til hele familien og netværket, så de kan træffe 'de gode' beslutninger og udarbejde barnets plan.

Derudover har der været specifikke informanter (der kender barnet, fx barnets lærer eller psykolog) og eller generelle informanter (der kender problemstillingen, fx angst), der i fase 1 giver deltagerne informationer om barnet og problemstillingen, der kan hjælpe dem til at svare på spørgsmålene. Deltagerne kan også gå i dialog med dem og stille spørgsmål.

I forskningsrapporten Del 2 har vi en del analyser af informanternes rolle og betydning, da de børn og unge, vi interviewede, pegede på informanterne og deres informationer som vigtige. Det skyldes blandt andet, at de oplevede, at noget af det vigtigste ved familierådslagning var, at alle i familien hørte det samme, og at de efterfølgende oplevede at have fået en større forståelse fra deres egen familie, der gjorde det nemmere at være dem (Rasmussen & Sandgaard, 2019).

Vi finder de samme resultater i denne kvantitative undersøgelse, nemlig at både børnene og de andre deltagere svarer, at de har oplevet at få en større forståelse for barnet. Vi kan se en signifikant korrelation mellem informanterne og en større forståelse for barnet. Men korrelationen optræder ikke kun, hvor der har deltaget specifikke og generelle informanter. Så der sker også noget i det private rum, der gør, at deltagerne oplever en større forståelse for barnet, samtidigt med at den stærkeste korrelation til 'forståelse' af barnet

er rådslagningsspørgsmålene. Så der er noget der tyder på, at også spørgsmålene spiller en vigtig rolle og er med til at holde fokus på barnet.

Informanterne og forståelsen af deres betydning og ikke mindst den information, de leverer ind i familiesystemet har i den grad udviklet sig i Esbjerg Kommune. Det er efterhånden blevet til en fælles erfaring og en vigtig del af rådslagningen, at barnet/den unge samt alle deltagerne fra rådslagningen får kendskab til og større forståelse for det, som barnet/den unge står i. Der er udviklet en informatørguide, og den er blevet modificeret løbende, således at informatørerne får en bedre information om, hvad de skal bidrage med og hvordan. Der er ligeledes blevet arbejdet på at få alle professionelle samarbejdspartnere i Esbjerg til at forstå deres vigtige rolle som informanter, da både uvidenhed om familierådslagning og deres kalendere har haft betydning for deres deltagelse. Det er vigtigt, at disse diskussioner fortsætter, da bevidningen og forståelsen fra egen familie er så vigtig for barnet. Der synes desuden at være en kobling til deres 'agency' eller det, at børnene bliver aktivt handlende i eget liv.

Familiernes proces op til rådslagningen: Er det deres egen proces, og skal der være mindst mulig indblanding?

Når en familie har sagt ja til en rådslagning, så sker der noget i familien med deres kommunikation og deres indbyrdes relationer. De begynder at tale med barnet og tale med hinanden om de spørgsmål, de skal tage stilling til på rådslagningen. Allerede i 'Det danske forsøg med familierådslagning' var ændring i familiedynamikkerne, og det at den udvidede familie blev inviteret ind, nogle af de vigtige resultater (Rasmussen & Hansen, 2002). Hvor meget, hvordan og hvem der eventuelt burde intervenere i familiens egen proces op til rådslagningen, er blevet diskuteret lige siden.

Her er der heller ikke noget entydigt svar, men man kan sige, at samordnerne besøger samtlige deltagere og dermed spiller en rolle, fx ved at bede barnet om at ringe til de inviterede, inden samordner ringer og besøger dem, eller ved den måde de præsenterer familierådslagningen og spørgsmålene. Deres rolle i forbindelse med vitalisering af hele netværket omkring barnet er ikke undersøgt, og der er os bekendt ingen udviklingsforløb eller forskning, der har beskæftiget sig med dette emne. Det er også i Esbjerg Kommune tydeligt, at nogle familier har talt meget sammen inden og næsten lavet deres egen familierådslagning, og i andre har der været begrænset kommunikation, eller de har talt sammen i mindre grupper. Der er som regel tale om en erkendelses- og involveringsproces op til rådslagningen, hvor man nok skal være varsom med offentlig indblanding med mindre, at familien henvender sig. Det gør flere forældre, børn og unge, når de bliver usikre og har brug for støtte eller informationer. I den forbindelse er socialrådgiveren ofte i kontakt med dem og skønner, hvad der er brug for.

I denne undersøgelse kan vi se, at langt de fleste har talt sammen inden:

Deltager: Talte du med nogen fra familien/netværket inden rådslagningen?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ja, meget	413	32,6	35,4	35,4
	ja, lidt	658	51,9	56,3	91,7
	nej slet ikke	97	7,7	8,3	100,0
	Total	1168	92,2	100,0	
Missing	System	99	7,8		
Total		1267	100,0		

Tabel 79

Og at de har talt sammen om de udfordringer, som rådslagningen handler om:

Deltager: Har I talt om de udfordringer som rådslagningen handler om?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ja rigtig meget inden FRS	291	23,0	26,8	26,8
	ja, noget inden FRS	610	48,1	56,3	83,1
	nej, slet ikke inden FRS	96	7,6	8,9	92,0
	Nu, der skulle være en FRS har vi talt mere sammen om udfordringerne	87	6,9	8,0	100,0
	Total	1084	85,6	100,0	
Missing	System	183	14,4		
Total		1267	100,0		

Tabel 80

Det er ikke overraskende, og det er de samme resultater som i 'Det danske forsøg med familierådslagning' for 20 år siden. Konklusionen er stadig, at der er tale om en vigtig proces i familien, hvor de 'legalt' kan og bliver nødt til at tale om barnet og de udfordringer, der er grunden til rådslagningen. Vi hører også her om tætte familiemedlemmer, der nu bliver inviteret ind i noget, der var tabu i familien osv.

Hvorvidt denne del kan og bør optimeres, er igen et spørgsmål om mikrofaglighed, hvor rådgivernes og samordnernes faciliterende rolle og kommunikation kan ses som en del af familiens empowerment-processer op til, under og efter rådslagningen, men samtidigt indeholder en balance mellem at lade familien have sine egne processer og så støtte dem eller enkelte personer i dem. Det synes dog vigtigt, at rådslagningen i højere grad anskues som en proces, hvor familien løbende erkender, forstår og handler i forhold til barnets behov og ønsker. Så bliver hele processen efter rådslagning og hen til opfølgningen, samt opfølgningen, en del af opgaven, hvor målet er, at de selv kan holde deres 'gode rådslagninger' og støtte barnet uanset om barnet modtager professionel hjælp fra kommunen.

Diskussioner under en rådslagning

Lige op til rådslagningen og modtagelsen: Hvordan får man støttet barnet og modtaget familierne?

Lige op til selve rådslagningen, og når familien ankommer til stedet, hvor rådslagningen skal afholdes, er der ofte stor nervøsitet. Det er der mange grunde til. Der kan være den far, barnet ikke har set i mange år, og som barnet drømmer om at se noget mere. Der kan i det hele taget være familiemedlemmer, der ikke har set hinanden i mange år, hvor de har haft store konflikter og er nervøse for hinandens reaktion. Det kan skyldes konflikter mellem mors og fars familier. Der kan være hemmeligheder, der ikke ønskes frem i lyset. Der kan være tale om svigt og smerte, der skaber følelsesmæssig ubalance bare for at nævne nogle af grundene.

De to mest sårbare er barnet og moderen. Der kan være familiemedlemmer, der har store indbyrdes konflikter, og der kan være et barn eller en ung, der har store forventninger til mødet eller er meget nervøs for fx faderens reaktion. Der er stor forskel, og der er familier, der aflyser i sidste øjeblik. Så kontakten eller muligheden for kontakt lige op til rådslagningen er vigtig. Hvorvidt samordneren eller rådgiveren bør ringe til dem, eller de bare har udleveret deres telefonnummer og givet dem muligheden, drøftes stadig.

Vi kan ikke ud fra disse kvantitative data sige så meget om denne proces lige op til rådslagningen, men uanset hvor nervøse barnet eller moderen har været, så går stort set alle tilfredse derfra. I forbindelse med opfølgningen og lige efter bør der nok være mere kontakt med mor og barn, da det primært er der, at vi får nogle få, der har haft en mindre god oplevelse og er kommet i klemme eller har oplevet et pres fra egen familie.

Der er mange måder at støtte barnet og familien i denne situation lige op til en rådslagning. Samordnerne har som regel talt med dem om det, og nogle gange er løsningen, at barnet, eventuelt sammen med mor, kommer en halv time inden, og de dækker bord sammen. Andre gange kommer de som aftalt sammen med mor og far. Det er vigtigt, at samordneren er der, tager imod og byder velkommen. Samordneren er den tryghedsskabende person, som alle kender, og er de først inde i lokalet, har hilst på hinanden og har sat sig ned ved siden af dem, de gerne vil sidde ved, så slapper de fleste af. Det er en konkret individuel vurdering og kan måske ikke være anderledes, men trygheden betyder meget for barnet og familierne.

Information til og spørgsmål fra familien: Hvordan klædes familierne bedst på til deres egen familierådslagning?

Nogle familier vil bare gerne have denne del overstået, få de professionelle ud af rummet og komme i gang med at lave planen, medens der er andre, der har en række forberedte spørgsmål, som de ønsker svar på.

Familierne er som nævnt meget forskellige, og dermed er der stor forskel på, hvor meget de har talt om og med barnet om de vanskeligheder, der er omkring barnet, hvem der har talt sammen, og hvilken viden de har. Der er stadig eksempler på familiemedlemmer, der slet ikke vidste, at det var så galt enten, fordi deres kontakt har været begrænset, at de ikke kunne tale om det, der var vigtigt, eller at det er blevet holdt hemmeligt. Der er også dem, der hele tiden har vidst det, men ikke været inviteret ind til at hjælpe. Og så har forældrenes problemer og konflikter generelt overskygget barnets.

Uanset deltagerens meget forskellige videns- og færdighedsniveau, så har de ikke - bortset fra foreldremyndighedsindehaver og barnet - kendskab til de professionelle videns om barnet og problemstillingen. De har kun kendskab til spørgsmålene. Det er her i trin 1, de modtager den fælles information og har mulighed for at stille spørgsmål.

Informationen og informanterne i denne fase er som tidligere nævnt (se afsnit om information) vigtig, idet de her får den fælles viden og information for netop den udfordring, det enkelte barn eller den unge befinder sig i. Det er i denne fase, at den første fælles bevidning foregår, og alle hører det samme. Det er også i denne fase, at stemningen sættes, og det er en vigtig opgave for samordneren.

Det er ifølge børnene en vigtig fase. Så det må være et udviklings- og opmærksomhedspunkt for samordnerne, hvor de ikke kun er med til at betone vigtigheden for alle inden rådslagningen, men også tager deres rolle på sig som tovholdere og facilitatorer af øjeblikket og sætter stemningen, sikrer fokus på barnet og giver alle deltagerne fælles viden fra det professionelle system med ind i det private rum.

Det private rum: Hvad sker der og hvornår, og hvordan kan de professionelle gribe ind?

Det er forskelligt, hvordan familierne begynder deres møde efter, at de professionelle har forladt rummet. Nogle går i gang med at spise og hyggesnakker, indtil en af dem tager initiativ til at starte med at få svaret på spørgsmålene. Andre har valgt en ordstyrer, der går i gang med det samme. Vi ved ikke så meget om, hvad der sker i dette private rum bortset fra interview med deltagerne og så de kvantitative besvarelser, hvor vi kan se noget om deltagerens vurdering af stemningen. Den har som regel været god, selv om vi ved fra samordnerne, at der i nogle familier har været en del konflikter. VDe fleste svarer, at de har haft mulighed for at bidrage, osv.

I det private rum aftaler de selv pauser. Mindre børn har måske brug for flere pauser, og samordner kan tage sig af dem og lege med dem, mens rådslagningen fortsætter. Har familien og netværket brug for at stille nogle spørgsmål til rådgiver, bliver han/hun kaldt ind, dog er det både samordner og rådgiver som kommer ind. Det sker i et begrænset omfang, og ofte går både rådgiver og samordner ind, hvis de bliver bedt om det. Samordnerne går en gang imellem ind for at sørge for mad og forplejning, hvor de også får fornemmelse for, hvordan det går med mødet.

Barnet, den unge, familien og netværket har således mulighed for at hente samordner og initiativtager, hvis der opstår konflikter, eller barnet/den unge ønsker at komme lidt ud fra rummet. Det er i det private rum, der arbejdes med spørgsmålene, og her fortæller flere børn og unge, at de kan være lidt nervøse for stemningen. Stemningen har generelt stor betydning for børnene og de unge. Er en forælder meget højtråbende, således det er til gene for rådslagningen, kan vedkommende blive bedt om at forlade rådslagningen. Dette sker dog meget sjældent, men der er mulighed for dette, således at barnet eller den unge kan være i det, og fokus på barnet og den unge bliver bevaret. Samordnerens rolle er under det private rum at støtte barnet og den unge og skærme dem for unødige uro, således det kan forblive en god oplevelse. Det er børnenes og de unges rådslagning. Det er derfor, at der ved hver rådslagning bliver gjort opmærksom på, at de voksne skal opføre

sig som voksne og tage ansvar. Børnene og de unge vil generelt gerne være med, og det er vigtigt for dem at deltage. Ser vi på de kvantitative data, så er de mest tilfredse deltagere fra de 1156 rådslagninger, børnene og de unge. Så det er som om, at socialrådgiverne og samordnerne er meget mere bekymrede for børnene, end de selv er, og de professionelle vurderer også konflikterne som noget større og mere problematisk end deltagerne, hvilket er forståeligt, da de føler et særligt ansvar for at have sat rådslagningen i gang, osv. Der er ikke noget, der tyder på, at barnet lider overlast, næsten tværtimod, da de som regel er meget tilfredse og også scorer stemningen høj.

Det private rum er en af hjørnestenene i en rådslagning, måske det mest centrale der adskiller familierådslagning fra andre netværksinddragende metoder. Selv om flere deltagere og rådgivere giver udtryk for, at de ville ønske, der kunne være en professionel til stede, så er det ikke muligt, da der i så fald ikke længere ville være tale om familierådslagning. Det er generelt vigtigt, at der er mindst mulig indgriben fra samordner og initiativtager, da metoden er empowerment baseret og bør øge deltagerens inddragelse og myndiggørelse. Det er denne balance, der løbende bør diskuteres, og hvor samordneren og rådgiveren med deres tilstedeværelse umiddelbart uden for rådslagningen er til rådighed. Tager vi udgangspunkt i de 1156 rådslagninger fra Esbjerg Kommune, så kan familierne godt selv træffe beslutninger i det private rum og beskytte barnet/den unge.

Bekræftelse af planen: Skal initiativtagerne bare sige godt nok til alt?

Når planen er udarbejdet, henter familien samordner og rådgiver ind igen, og planen bliver læst op af referenten. Familien laver en plan for barnet, hvor de har svaret på spørgsmålene. Ideelt set har de fået udleveret et dokument, hvor spørgsmålene er skrevet ind og har så i fællesskab drøftet og er blevet enige om svarene og dermed planen. Der har været en ordstyrer og en referent, og samtidigt en støtteperson, som barnet eller den unge har valgt, der har sikret, at løsninger er i overensstemmelse med barnets ønsker.

I praksis er der mange variationer af familiens private møde, men de får alle lavet en plan. Det er sket i 97% af alle rådslagninger (se afsnittet om planer). Deltagerne er generelt også meget tilfredse med deres plan og tror på, at den vil hjælpe barnet, hvilket også er i overensstemmelse med nordisk og international forskning (Rasmussen & Haldbo, 2002; Haven & Christensen, 2014).

Rådgiverens (initiativtagers) rolle er nu at vurdere og bekræfte planen, og om denne plan er konkret nok ud fra barnet/den unges perspektiv. De vurderer primært, hvorvidt familien kan gå derfra med planen og vide helt konkret, hvad der skal ske og hvornår. I den oprindelige rådslagningsmodel skulle socialrådgiveren godkende planen og fik dermed en vanskelig opgave med at vurdere kvaliteten af den. I Esbjerg Kommune er det mere gennemførligheden der vurderes, og det synes relativt nemt uanset rådgiverens egen faglige vurdering af de løsninger, som familien er kommet frem til.

Det rejser nogle spørgsmål om sammenhængen mellem barnets plan og rådgiverens/initiativtagerens professionelle plan, herunder hvordan rådgiveren kan tænke planen, og eventuelle tværprofessionelle indsatser sammen. Den diskussion vil sandsynligvis fortsætte, og gentages delvist under næste overskrift. Deltagerne har i stort set alle rådslagninger fået svaret på spørgsmålene og lavet en plan, som de er stolte af og tror på.

Planen og eventuelle øvrige sociale og pædagogiske indsatser

Handleplaner jævnfør SEL §141 har en særlig status i det sociale arbejde. I Skandinavien har man overtaget den klassiske newzealandske familierådslagningsmodel for familierådslagning. I den newzealandske model var det lovgivningsbestemt, at der skulle være afholdt en familierådslagning inden, der kunne iværksættes en foranstaltning. Det har betydet, at man har arbejdet med en myndighedspersons og dermed socialrådgivers konkretisering af 'handleplanen'.

I er det ikke lovbestemt, at der skal være en familierådslagning med dertilhørende konkretisering, og det er derfor en central faglig diskussion, om familiens planer havde en tilstrækkelig kvalitet til, at de kunne godkendes. I praksis er de næsten alle blevet godkendt. Allerede i 'Det danske forsøg med familierådslagning', hvor de skulle godkendes var tallet 97% (Rasmussen, 2002), og vi finder de samme høje tal internationalt. Det er der igen mange grunde til, fx at det er vanskeligt at diskvalificere en families plan, som man har fået dem til at lave, og at de lige er blevet motiverede til at hjælpe barnet i familien.

Myndighedsafdelingerne har mere eller mindre forvaltet dette krav ved at tænke familiens plan som en del af deres handleplan § SEL 141, der så også indeholdt de professionelle indsatser og derfor 'nemt' kunnet godkende planerne. Så længe der var tale om sociale sager, var denne praksis - ikke fagligt uproblematisk - en måde at håndtere godkendelsen på. Men når der blev eksperimenteret med mere forebyggende rådslagninger, herunder SEL § 11, eller med initiativtagere på almenområdet, fx daginstitutioner og skoler, så fik man problemer med godkendelsen og planens status. Helt tilbage i 2003 løste Kjellerup Kommune denne problemstilling ved at operere med flere 'handleplaner', hvor de sondrede mellem 'familiens plan' og 'kommunens plan' (Rasmussen, 2003).

I Esbjerg Kommune har man på mange måder gennemløbet samme proces fra de mere indgribende sager og foranstaltninger, til også at omfatte de mere forebyggende sager og med projekter i almenområdet, og dermed operere med flere planer. Der er dog den væsentlige forskel, at der er tale om 'barnets/den unges plan', og at denne plan alene er barnet og familiens. Det er på mange måder et rent snit, og derfor godkendes planen ikke i Esbjerg, men den kvalificeres og anerkendes.

Det har både fordele og ulemper, da vi fx i denne kvantitative undersøgelse kan se, at bortset fra de 37% af sagerne, hvor rådgiverne ikke vurderer, at der er brug for en yderligere professionel indsats, så er der i de andre sager brug for en sideløbende professionel handleplan. Her er spørgsmålet om ikke de to planer burde integreres, så familien og de professionelle trak på samme hammel, hvor de mobiliserede kræfter i familie og netværk var med til at støtte op om at den professionelle plan lykkes og omvendt.

Denne udfordring er velkendt i resten af landets kommuner, og der synes ikke at være ret mange, der for alvor har været i stand til at udvikle dette potentiale. Dansk forskning viser, at der er professionelle 'dark horses', der bevidst eller ubevidst kan komme til at modarbejde inddragelsen af familie og netværk (Rasmussen & Jæger, 2019), men også at der er eksempler på, at socialrådgivere har været i stand til at balancere og integrere den

professionelle og private støtte til barnet med gode resultater. Det er der også i Esbjerg Kommune, men vores vurdering er, at der her er tale om et væsentligt udviklingspunkt for fremtiden.

Lige efter rådslagningen:

Bør der tages initiativ til at ringe til barnet og forældrene?

Langt de fleste kommer glade og håbefulde ud fra en familierådslagning. De tror på planen og støtten til barnet, men alligevel er der nogle børn og forældre, der har følt sig lidt klemte især i opfølgningerne, eller bare har brug for at tale om det, der er sket og besluttet, ligesom der kan være initiativtagere, der har brug for at høre, hvordan det går.

Det er ofte aftalt, at den enkelte initiativtager kontakter familien/barnet et par dage efter rådslagningen. Måske er der spørgsmål til rådslagningen og det videre forløb, eller blot brug for at ”stikke en finger i jorden”. Det er vigtigt at fortælle dem, at der er en person bag, som de kan kontakte, hvis familien har brug for at vende en problemstilling. Det er en del af proceduren, men det er ikke altid dette bliver gjort. Igen bliver empowerment balancerne centrale, for hvor meget ansvar for barnets omsorg og støtte kan overlades til familierne og hvordan reagerer de professionelle hvis barnet giver udtryk for at være klemte i egen familie. Det er naturligvis en konkret individuel vurdering baseret på den pågældendes faglighed og erfaring, men balancen bør løbende drøftes for at skærpe det faglige skøn.

Indtil opfølgningen: Hvem følger løbende op på planen?

I planen er aftalerne meget konkrete, og familierne følger selv op. Sådan er det også i langt de fleste tilfælde, men ikke altid. I nogle tilfælde har man været for ambitiøse, og i andre er der ingen, der tager ledelse i familien. Det kan være en far, der ikke ringer eller kommer som aftalt, hvilket bare bidrager til endnu en skuffelse for barnet. Det kan også være, at den unge ikke orker eller prioriterer den aftalte lektielæsning eller fodboldtræning, og den onkel, der har sagt ja til at hjælpe, trækker sig.

Vi kan i den kvantitative undersøgelse se, at der er en del skuffede forventninger:

Deltager: I hvilken grad oplever du, at I har levet op til planen?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	I høj grad	485	34,2	37,5	37,5
	I nogen grad	450	31,7	34,7	72,2
	Almindelig	231	16,3	17,8	90,0
	I lille grad	100	7,0	7,7	97,8
	Slet ikke	29	2,0	2,2	100,0
	Total	1295	91,3	100,0	
Missing	System	124	8,7		
Total		1419	100,0		

Tabel 81

Der er 10%, der har svaret ’i mindre grad’ og ’slet ikke’, at de lever op til planen, og bag tallene er der flere forskydninger.

Spørgsmålet er, om socialrådgiveren, familiekonsulenten, pædagogen eller læreren bør gå ind og støtte op om realiseringen af planen. Tallene er dog ikke så store, at der synes at

være dette behov, og det er måske en del af empowerment processen og familiens egen dynamik. Vi ved, at der ofte sker rigtig meget for barnet lige efter rådslagningen, hvor der måske ikke skal så meget til for at få vendt fx en negativ udvikling i skolen. Så spørgsmålet er om en tæt kontakt til barnet kunne være vigtig? Undersøgelse viser, at det primært er i forbindelse med opfølgningerne, at barnet og mor kan blive pressede, så måske kunne forberedelse til opfølgningen udvikles.

Opfølgende familierådslagning. Fungerer den som den skal?

Det kan der grundlæggende svares ja til, hvis svaret alene er baseret på børnenes og familiernes besvarelser. Deltagerne er lidt skuffede, men langt de fleste vurderer, at barnet er kommet i bedre trivsel, og de er næsten lige så håbefulde ift. til den justerede plan, som de var til den oprindelige. Der er få procent af mødrene og børnene, der har haft en negativ oplevelse. Så der er nuancer, og der er en tilbagevendende diskussion af kvaliteten af opfølgningerne og ressourceforbruget. Opfølgende familierådslagninger er grundlæggende meget nemmere end den første rådslagning, fordi familien nu har kendskab til metoden, og skal følge op på nogle konkrete aftaler og eventuelt lave nye. Der kan som nævnt være skuffelser i forhold til aftaler, der ikke er overholdt, og der kan være deltagere fra selve rådslagningen, der ikke kommer.

Til de opfølgende rådslagninger kan der både være inviteret nye deltagere med, der kan være opstået nye spørgsmål, eller der kommer en ny informator. Det er bare sjældent tilfældet, og det kan diskuteres, hvorvidt det er muligt at få ny viden og ny energi ind i opfølgningerne, og hvorvidt det er hensigtsmæssigt.

I cirka 37% af rådslagningerne vurderer socialrådgiverne, at der ikke er brug for yderligere professionelle indsatser, så de 'sager' er på en eller anden måde afsluttet. I forhold til de 63%, hvor rådgiverne har vurderet, at barnet er kommet i trivsel, udvikling, men brug for yderligere professionel støtte, ville det være en fordel at understøtte denne udvikling med en opkvalificering af opfølgningen. Desuden ville det være konstruktivt at tænke familierådslagningen som en udviklingsstøttende proces for barnet, forældrene, familien og netværket med en serie af opfølgende rådslagninger, der samtidigt blev integreret med de professionelle indsatser. Denne problemstilling kan der læses om i undersøgelsen 'Netværksinddragelse og familierådslagning - Socialrådgivernes mikrofaglige udfordringer og behov for viden' (Rasmussen og Jæger 2019)

Samordnernes rolle – hvad er den?

Esbjerg startede med at købe erfarne samordnere udefra for på den måde at komme i gang og sikre kvaliteten af de første rådslagninger. Det var med i overvejelserne, at de erfarne samordnere samarbejdede med uerfarne socialrådgivere (initiativtagere). Dette match viste sig at være optimalt for familierne, da de på den måde fik trygheden i, at der var styr på rådslagningen, og at de ikke skulle bekymre sig om fremgangsmåden. Tro på metodens mindset og de mikrofaglige rammer er meget vigtig, derfor er det en fordel at matche en erfaren samordner med en uerfaren initiativtager.

Samordneren er en neutral person, der ikke er ansat i Esbjerg kommune. Samordnerne er ansat som eksterne konsulenter i kommunens samordnerkorps. De bliver booket til den enkelte opgave ad hoc. Nogle har et job ved siden af, andre ikke.

Samordneren, er i den klassiske rådslagning en form for neutral vært, der arrangerer selve rådslagningen. Samordneren taler med barnet, familien og netværket, sikrer information, forståelse, ro, tryghed blandt deltagerne, og at alle regler og procedurer overholdes. Samordnerens fastholdelse eller sikring af kvaliteten er løbende blevet diskuteret og bliver på mange måder lig med rådslagningens kvalitet. Samordneren er ofte den kontinuerlige person, da der kan skiftes socialrådgiver undervejs i processen over tid. I Esbjerg blev der en gang om måneden blev der holdt ERFA-møde, hvor korpset vendte deres udfordringer. Hver 3. måned blev der afholdt temadag for korpset, og der blev taget fat på nye emner og læring i forhold til det, som er aktuelt for dem.

Samordnerne blev matchet til det enkelte barn/den unge og får kontaktoplysninger om rådgiver, som er koblet på barnet og den unge, men får ingen oplysninger om barnet eller den unge, da de er neutrale. De skal have for øje, at de ikke er en del af konflikten eller tager 'parti' på vegne af far eller mor. Flere samordnere tilkendegiver, at deres arbejde med børn, unge og familier, som de skal facilitere til en familierådslagning, er det bedste job de nogensinde har haft. Samordnerne har brug for at udvikle deres faglige fundament og arbejde empowermentbaseret og børnefokuseret inden for rammerne af familierådslagningsmodellen. Det er en del af den løbende kvalitetssikring og diskussion i korpset.

Samordnerrollen har i hele perioden været under udvikling i den forstand, at korpset også har fået flere nye opgaver. Samordnerne vælger sig ind på de forskellige opgaver efter, hvilke interesser og kompetencer de har. De har fx motivationssamtaler med barnet og den unge, således at børnene og de unge får en bedre forståelse for, hvad familierådslagning er, og om det er noget for dem. Flere fra korpset har en mediatorrolle i højkonfliktfamilier. De giver Familierådgivningens teams sparring omkring deres forestående familierådslagninger. I forbindelse med at få metoden ud i det decentrale område (daginstitutioner og skoler), er samordnerne de faste personer, der kan kontaktes. De underviser ligeledes i familierådslagning.

Fremadrettet vil der sandsynligvis komme nye opgaver i organisationen, hvor korpset vil udvikle sig og finde nye måder at få rådslagninger implementeret. Det er vigtigt at blive ved med at diskutere, udvikle og kvalitetssikre korpset både internt i korpset og på tværs i kommunen, da de på mange måder er familierådslagningen i Esbjerg Kommunes erfarne enhed og kvalitetssikring.

Kvalitetssikring og kvalitetsudvikling: Hvad vil det sige og hvordan foregår den?

Efter at rådgivere og samordnere er blevet uddannede, hvilket er en kontinuerlig proces, pga. løbende udskiftning af personalet, kan vi tale om tre former for kvalitetssikring og udvikling. Den første er den rammesættende og strukturerede, der følger af metoden: De udarbejdede skabeloner til invitationer, spørgsmål, planer, DUBU, mv. Den anden er den kvalitetssikring, der foregår løbende i de enkelte rådslagninger. Den sidste er den, der foregår sideløbende med supervision, erfaringsdage, temadage osv. De er alle vigtige, men den mest centrale er den, der foregår løbende i rådslagningerne, hvor de andre to er forudsætninger for denne. Esbjerg Kommune er på mange måder kommet langt på alle tre former for kvalitetssikring, og man kan ikke svække på nogen af dem. Vi vil især fremhæve betydningen af samordnerne og deres samarbejde med rådgiverne (initiativtagerne) i forhold til selve kvalitetssikringen af den daglige praksis. Det næste udviklingsfelt, der er sat i gang, er en opmærksomhed på hver deres mikrofaglighed, hvor de deler deres praksiserfaringer med hinanden inden for vidensbaserede temaer og forfiner hver deres

praksis. Eksempelvis har der været temadage baseret på forskningen i børneperspektivet, hvor såvel samordnerne som rådgiverne har delt deres praksis i forhold til motivering af børn og forældre, for at skabe forståelse for barnet i egen familie og understøttelse af børnenes empowermentprocesser. De har efterfølgende valgt egne udviklingspunkter, da familierådslagningsmodellen ikke kan tænkes uden et stort mikrofagligt råderum, og fordi den giver store muligheder for at udfolde og bevidst udvikle egen faglighed. Dette fungerer tilsammen som kvalitetsudvikling og kvalitetssikring.

Hvordan kommer der mere fokus på børneperspektivet?

Esbjerg Kommune er kommet rigtig langt i forhold til børneperspektivet, og som tidligere beskrevet, er det et bevidst valg, hvor der har været mange justeringer og initiativer. De kvantitative data i denne forskningsrapport viser, hvor langt man faktisk er kommet i Esbjerg Kommune.

Det er barnets eller den unges familierådslagning. Barnet er i centrum og resten af deltagerne er inviteret til barnets/den unges rådslagning, og det er spørgsmål vedrørende børnenes liv, formuleret sammen med dem, der tages stilling til. Det er barnets plan, der udarbejdes, og de får den med hjem, hvor nogle hænger den op på deres køleskab.

Når socialrådgiverne, initiativtagerne og samordnerne informerer om familierådslagning, fortæller de, at det er barnet, der er i fokus, og at de voksne må holde inde med deres konflikter, se frem og holde fokus på barnets behov. De fortæller ligeledes, at der ikke skal tales om eller laves planer for andet end rådslagningens spørgsmål og inden for den ramme, der er formuleret. Fokus på barnet er vigtigt for alle deltagere og gentages af og til alle. De betydningsfulde fra familien og netværket er inviteret ind for at bidrage i forhold til barnet, og det vil stort set alle de inviterede.

Der er udarbejdet en folder og en dækkeserviet til barnet fra 3-9 år, der kan støtte samtalen med rådgiver og samordner. Der er tillige udarbejdet en smiley-skabelon, hvor man kan skrive om de ting, som man bliver ked af, og de ting der gør barnet glad. Og der er udarbejdet inspirationsmateriale til dialog om spørgsmål og skabeloner til rådgiverne, ligesom spørgsmålene formuleres med udgangspunkt i det som barnet ønsker hjælp til. Det er barnets rådslagning og derfor barnet, der inviterer, bestemmer maden, osv.

Årsagen til, at Esbjerg Kommune prioriterede børneperspektivet i denne tredje rapport, var, at mange børn og unge ikke rigtig blev hørt, hverken til de indledende møder eller i formuleringen af spørgsmålene. Fra et af vores interviews sagde en dreng på 10 år, ”*de voksne tror, de ved, hvordan jeg har det - men det ved de voksne ikke*”. For ham var det vigtigt at vende det til børneperspektivet. Måske drejer det sig ikke om det, som de voksne tror, men i virkeligheden er det noget helt andet, som er udfordringen for barnet og den unge. Det var som om forældreperspektiv og netværksperspektiv kom i fokus. Så man stillede sig spørgsmålet; hvad skal der til for, at barnet og den unge får ejerskab for eget liv og bliver aktør i deres familierådslagning?

Inspireret af forskningen i børneperspektivet i familierådslagning (Mortensen 2007) var der et ønske i Esbjerg Kommune om at gå fra et ’udefra’ til et ’indefra’ børneperspektiv. ’Indefra’-perspektivet har været gennemgående siden, idet det er børnenes og de unges

ønsker og drømme, man har forsøgt at få frem i spørgsmålene, der skulle tages stilling til. Her er kontakten og relations arbejdet fra rådgiver og samordner en væsentlig faktor for om barnet og den unge får deres ønsker, drømme og tanker for deres liv skrevet ind i spørgsmålene.

Det handler i høj grad om positionering af barnet eller den unge som centrum igennem hele familierådslagningsprocessen. Det er der rigtig mange gode eksempler på, men det er også tydeligt, at det er vanskeligt, og at fokus og perspektivet meget hurtigt skrider. Der kan gøres meget mere for at sikre rammerne, italesættelsen, deres aktive deltagelse og at de er i centrum, men der er tale om et mindset og en kontinuerlig opmærksomhed og diskussion.

Hvorledes kan Esbjerg Kommune sikre fortsat drift og udvikling af familierådslagning?

Denne afsluttende kvantitative undersøgelse viser med al tydelighed, at Esbjerg Kommunes arbejde siden 2014 med at implementere, udvikle og kvalitetssikre familierådslagning har båret frugt. Der er meget fine positive resultater, kommunen har udviklet og perfektioneret børneperspektivet, og der er opbygget en betydelig faglig kapacitet.

Forskningen viser ikke kun, at deltagerne (børn, forældre, familier og netværk) i 88,6% af rådslagningerne har været meget tilfredse med dem, og i 97% har udarbejdet en plan, men også både deltagerne og initiativtagerne (socialrådgiverne) tror på planen, og at 75% af deltagerne og 63,5% af socialrådgiverne har erfaret, at barnets trivsel og udvikling i høj eller nogen grad er øget efter rådslagning. Hvad der er mindst lige så vigtigt, så oplever en meget stor del af børnene, at deres familie (76,6%) har fået en større forståelse for dem, hvilket betyder, at det er nemmere for dem at være i deres egen familie.

I forskningsrapporten Del 2 'Børnefokus, barnets perspektiv og børneperspektiver i familierådslagning' (Rasmussen & Sandgaard, 2019) præsenterede vi vores forskning i børneperspektivet og sluttede af med nedenstående diskussioner og anbefalinger.

- Den kontinuerlige opmærksomhed og opbakning fra hele styringskæden lige fra politikere, forvaltning, ledelse, koordinator til medarbejdere er en forudsætning for den fortsatte drift og udvikling. Men det kan ikke stå alene.
- Der er gode erfaringer med at have en projektleder/koordinator og en administrativ medarbejder, der er ansvarlige og driver rådslagningen i praksis. Projektlederen/koordinatoren har det daglige ansvar for driften og at udvikle på metoden, kvalitetssikre samordnerkorpsset, kompetenceudvikle rådgivere, m.fl., holde fokus på børneperspektivet, holde oplæg for samarbejdspartnere og andre, skabe nye projekter i det forebyggende regi, stå for de fysiske rammer i familierådslagningshuset, klæde nye ambassadører på, økonomi, mv. Det samarbejdes der med den administrative medarbejder og den nærmeste ledelse om, så der løbende kan foretages driftsjusteringer. Funktionen er meget vigtig, men den er også sårbar i den forstand, at det er én bestemt person, der varetager den. Spørgsmålet er, om teamet kan udvides eller der kan arbejdes mere med videndeling og uddelegering af opgaver?

Spørgsmålet er, om der kan og bør gøres andet og mere, og da er især tre diskussioner interessante.

- Den ene drejer sig om mindsettet og værdierne i Esbjerg Kommune med 'Paradigmeskiftet 2.0', Børn- og Ungepolitikken, børnesynet og koblingen til familierådslagning, der med fordel kunne formidles rundt i hele organisationen, da der stadig synes at være en del ansatte og borgere, der ikke kender værdierne og familierådslagning eller har fået det helt under huden. Det bliver gradvist mere tydeligt, når familierådslagning spredes til almenområdet og de decentrale enheder, og fordrer en indsats på tværs.
- Det andet handler om, hvordan familierådslagning kan blive en endnu mere naturlig del af praksis? Man er kommet langt ved løbende at gøre det nemmere, men antallet af rådslagninger per rådgiver er stadig ujævnt fordelt. Det kan handle om mange ting, men i feltet mellem rådgiverne, deres direkte ledere og faglige koordinatore er der et udviklingsfelt. Det samme udviklingsfelt vil sandsynligvis træde frem i de decentrale projekter.
- Det tredje handler om den mikrofaglige udvikling og kobling til den mono- og tværprofessionelle udvikling. Det drejer sig dels om den løbende udvikling af kvaliteten i praksis, hvor det ikke er tilstrækkeligt med et par uddannelsesdage og nogle følordninger for, at samordnerne eller rådgiverne/initiativtagerne får de rette kompetencer. Der synes at være brug for en mere systematisk udvikling af deres mikrofaglighed, og en kobling til deres mono- og tværprofessionelle udvikling. Det vil sige, at den faglighed, fx den kommunikative og relationelle faglighed, kan komme i spil, og at det professionelle arbejde, hvad enten det er almentilbud eller specialtilbud, kobles til den private støtte til barnet.

Udvikling og forankring tager tid, hvor praksis løbende skal justeres og vedligeholdes. Sker der noget nyt i organisationen, vil dette danne nye tanker og bevægelser, som gør at de nye tiltag præsenteres og udvikles samt forbedres. Det vigtigste er den fortsatte opmærksomhed og viljen til at få det til at lykkes. *Der er et kæmpe potentiale for, at Esbjerg Kommune kan blive den førende netværksinddragende kommune i hele Norden.*

Litteraturliste

- Andersen, J. (2004) *Empowerment og socialt arbejde*. Kbh. Reitzels Forlag
- Andersen, L. & Jakobsen, K. (2005) *Introduktion til statistik med SPSS*. Kbh: Samfundslitteratur
- Crampton D. & Jackson W. L. (2007) family group decision making and disproportionality in foster care: A case study. *Child Welfare: Journal of Polity, Practice and Program*, 86(3), 51-69
- Creswell et al. (2003) *Advanced mixed methods research designs*. CA. Sage Publications
- Falck, S (2006) *Hva er det med familieråd: General report from the project*. Oslo: NOVA
- Faureholm J. (2001) *Familierådslagning -demokratisering af det sociale arbejde*. Stockholm: FoU-Södertörn.
- Faureholm, J. & Rasmussen B. M. et al. (2001) Familierådslagning i Danmark - Demokratisering af familierarbejdet. Artikel i *Familierådslagning i Norden*. Stockholm: FOU- Södertörns skriftserie nr. 15/2001
- Faureholm J. & Brønholdt L. (2005) *Familierådslagning*. Kbh. Reitzel Forlag
- Figenschow, W. (2006) Handlingsplaner og tiltagsplaner – En sammenligning. In S. Falck (Ed), *Hva er det med familieråd. General report*. Oslo: NOVA
- Freire Paulo (1973) *De undertryktes pædagogik*. Kbh. Christian Ejlers
- Hansen J., Hansen T. H. & Rasmussen B. M. (2003) *Familierådslagning i Danmark- 2. del af evalueringen af det danske forsøg med Familierådslagning*. Aabenraa: UFC Børn og Unge.
- Haven K. & Christiansen Ø. (2014) Knowledge Review on Family Group Conferencing. Bergen. RKBU West
- Heino, T., Reinikainen S. & Bergmann M. (2004) *Familierådslag i Norden*. Helsinki: Forskningsinstituttet vid Helsingfors universitet
- Heino Tarja (2009) *Family Group Conference from a Child Perspective*. Nordic Research Report. Helsinki: National Institute for Health and Welfare
- Hjermitslev, H., Albrechtsen, T. & Rasmussen B. M. (2017) *Professionsdannelse og samarbejde på tværs*. Antologi under redaktion til DJØF-forlag
- Hoverak, S. (2001) Projektrapport for utprøvning av familierådslag i barnevernet i Bodø kommune. Stokholm: FOU- Södertörns skriftserie nr. 15/2001
- Hoverak, S. (2006) *Hvordan oplever ungdom at å delta i familieråd?* Annandale: Federation Press
- Hudson, J. (1996) *Family Group Conferences: Perspectives on policy and practice*. Annandale: Federation Press
- Johansen, S. (2014) Psycho-Social Processes and Outcomes of family Group Conferences. *British Journal of Social Work*, 44(1), 145-162.
- Lupton C. & Nixon P. (1999) *Empowering practice?* Bristol, UK: Polity Press
- Lupton C. & Nixon P. (2000) Empowering practice? A critical appraisal of the family group conference approach. *British Journal of Social Work*, 30(2), 268-269
- Nixon, P. et al. (2005) A survey of international Practices, *Policy and Research on Family Group Conferencing and Related Practices* Vermont: University of Vermont
- Marsh & Crow (1998) *Family group conferences in child welfare*. Oxford: Blackwell Science
- Mortensen, B. (2007) *Børneperspektivet i familierådslagning*. Odense: Servicestyrelsen 'Paradigmeskiftet 2.0' i Esbjerg og Esbjerg Kommunes Børn- og Ungepolitik: <http://www.esbjergkommune.dk/om-kommunen/vision-og-politikker/b%C3%B8rn-og-unge/b%C3%B8rn-ungepolitik.aspx>

- Pennel J. & Burford G. (2000) Family group decision making: Protecting children and woman. *Child welfare: Journal of Policy, Practice and Program*, 79(2), 131-158
- Rasmussen B. M., Haldbo T. (2002) *En beslutningsmodel med meget mere* Evaluering af det danske forsøg med familierådslagning. Aabenraa: UFC Børn og Familier.
- Rasmussen B. M. (2002) En Beslutningsmodel med meget mere - Undersøgelsen af det danske forsøg med familierådslagning. Artikel i Faureholm Jytte og Lis Brønholm. *Demokratisering af det sociale arbejde med børn*. København: Reitzels Forlag
- Rasmussen B. M. (2003) *Vulnerability and Energy*. London: Protecting Children Volume 18. 2003
- Rasmussen Bo Morthorst (2004) *Familierådslagning i Danmark*. Bidrag til nordisk vidensopsamling redigeret af Tarja Heino, Sarianna Reinikainen og Mariana Bergmann (2004) *Familierådslag i Norden*: Helsinki: Forskningsinstituttet vid Helsingfors universitet
- Rasmussen B. M. (2004) *Familierådslagning i Kjellerup Kommune*. Kjellerup: Kjellerup Kommune
- Rasmussen B. M. (2005) *Mere end gode viljer*. Artikel i Faureholm Jytte og Lis Brønholm. *Antologi om familierådslagning*. København. Reitzels Forlag
- Rasmussen B. M. (2012). *Samarbejde på tværs*. Kapitel i Jepsen Robert, Søren Kronborg og Bo Morthorst Rasmussen. *Hånd om helheden*. Århus: Klim
- Rasmussen B. M. (2011) *Fagligt samspil og kollektiv opgaveløsning*. Artikel i antologien red. Harnow Klausen Søren. *På tværs af Fag*. København: Akademisk Forlag
- Rasmussen B. M. (2015) *Socialrådgiverne bør tage ledelse af det tværfaglige samarbejde*. Kbh. Uden For Nummer, Tidsskrift for forskning og praksis i socialt arbejde nr. 31/2015
- Rasmussen B. M. (2017) *De uformelle møder gør forskellen*. Artikel i Vejlederforum nr. 1. 2017. København: Schultz Forlag
- Rasmussen B. M. (2017) *Professionsdannelse og tværprofessionel teori og forskning*. Artikel i antologien red. Hjermitslev, Albrechtsen og Rasmussen. *Professionsdannelse på tværs*. København: DJØF Forlag
- Rasmussen B. M. og Sandgaard A. M. (2018) *Familierådslagning i Esbjerg Kommune 2014-2018*. Esbjerg. UC SYD
- Rasmussen B. M. og Sandgaard A. M. (2019) *Børnefokus, barnetsperspektiv og børneperspektiver i familierådslagning*. Esbjerg: UC SYD
- Rasmussen B. M. og Jæger S. (2019) *Netværksinddragelse og familierådslagning -Socialrådgivernes mikrofaglige udfordringer og behov for viden*. Esbjerg: UC SYD
- Rasmussen B. M., Søbjerg L. M., Jæger S. og Rasmussen M. (2020) *Netværksanbringelser – et uforløst potentiale*. Kbh. *Tidsskrift Uden For Nummer* 40/2020
- Servicebogen: <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=202239>
- Slettebø T. et al. (2016) *Familieråd i familieværnet*. Oslo:VID
- Slettebø T. et al. (2020) *Familieråd i barneverntjenestens arbeid med akutsager*. Oslo:VID
- Sundell K. & Hægmann U. (1999) *Familjerådslag i Sverige*. Stockholm: Resursförvaltningen för skola och socialtjänst.
- Sundell K. & Vinnerljung B. (2004) Outcomes of family group conferencing in Sweden A 3-year follow-up. *Child Abuse & Neglect*, 28(3), 267-287
- Sveinung H. Omre C. & Schjelderup L. (2002) *Familjerådslag -Demokrati og beslutninger i norsk barnevern*. Bergen Fagbokforlaget

Wang et al (2012) Expediting permanent placement from foster care systems. The role of family group decision making. *Children and Youth Service Review*, 34(4), 845-850
Winter S. & Nielsen V. (2017) *Implementering af politik*. Kbh:Reitzels Forlag
Esbjerg Kommunes hjemmeside om familierådslagning: <http://ssp.esbjergkommune.dk/om-os/familieraadslagning.aspx>